

Nog eens:
De eerste opleiding en de voortgezette oefening
der Cavalerie.

(Antwoord aan den Majoor H. D. Twiss.)

Keurig verzorgd kwam op den 18^{en} Mei j.l. eene brochure van den Majoor TWISS ter wereld naar aanleiding van bovenstaande beschouwingen in *den Militairen Spectator van Maart 1907*, blz. 177 vgg.

Natuurlijk nam ik er met groote belangstelling kennis van; immers de Schr. is niet de eerste de beste en bovendien benieuwde het mij zeer, te zien, of het hem zou gelukken, al, wat ik zóó uit het praktische leven, zóó uit den grond eener eerlijke, op ondervinding gegronde, overtuiging had neergeschreven, bij den eersten aanloop te ontzenuwen.

Welnu, na aandachtige lezing, voelde ik mij geenszins verpletterd, in het geheel niet van dwaling overtuigd. De Majoor T. staat op een anderen bodem, voila tout! hij denkt dus anders, heeft eene andere opvatting en hij is het meestal niet met mij eens. Welnu, dat is zijn recht.

En zijne critiek heeft mij dan ook zóó weinig gehinderd, dat ik er niet aan denk — daar gelaten nog, dat de meesttijds kalme toon van zijn geschrift zulks reeds vanzelf buiten sluit — zijne mededeelingen naar de „oudroest”, de sleur, de reactie, het starre conservatisme en hoe die dikke woorden verder heeten mogen, te verwijzen.

Met *dikke* woorden komt men er niet, dát heeft Majoor T. óók begrepen. Hij en ik willen de zelfde *zaak*, het *belang* van ons Wapen, dienen, elk echter op *zijne* wijze; wie dus op heftige polemiek belust is, ga maar gerust door: er is niets te doen.

Ik had echter gaarne gezien, dat Majoor T., wat *meer* uit *eigen* ervaring had gesproken en wat minder had geciteerd, vooral, waar hijzelf zegt over eene bijna 30-jarige ervaring te kunnen beschikken (blz. 16, alinea 9). Wat *meer eigen* ondervinding op den voorgrond en wat *minder* die van anderen, had mij en wellicht ook vele lezers meer getroffen en overtuigd. Vooral waar die ondervinding van anderen zich grootendeels tot één schrijver, al heeft deze ook veel goeds, beperkt en... deze schrijver een Franschman is. (Blz. 4, alinea 6 vgg.)

Een man dus, op een geheel anderen bodem staande, dan wij, Nederlanders, een cavalerist, in de eerste plaats rekenende met de brutale schoktactiek der Duitsche cavalerie en daarvoor te recht beducht, want zij is sterker dan de machtige Fransche, voert de lans en heeft drie jaren eerste-oefeningstijd.

Toch belette dit den Franschen wetgevers niet, den eerste-oefeningstijd *hunner* cavalerie tot op 2 jaren terug te brengen, omdat zij te recht nog meer rekening hielden met de economische eischen van het Fransche volk, dan met de ongetwijfeld buitengewoon zware eischen, waarvoor deze cavalerie, de cavalerie eener groote mogendheid, eens tegenover de Duitsche zal worden gesteld.

Toch maakt ook de Fransche schrijver, Majoor T. *zelf* laat het ons lezen, „van den nood een deugd”, ¹⁾ eene handelwijze, door den Ritmeester BENTEIJN in zijn brochure „*Het Volksleger?*” scherp veroordeeld.

Toch is dat een voorbeeld, hetwelk *wij* moeten volgen, want ook ons rest niets anders dan te roeien met de riemen, die onze Volksvertegenwoordiging en onze Regeering ons geven.

Of denkt de Majoor T. soms, dat de cavalerie door het aftreden van Generaal STAAL aan den eerste-oefeningstijd van *18 maanden*, door dezen Minister reeds ten deele ingevoerd, is ontsnapt.

Denkt hij soms, dat de nieuwe M. v. O. zou zijn aangezocht, in het Ministerie DE MEESTER te treden, indien Z.E. dien oefeningstijd onvoldoende achtte? Naar onze meening was die oefentijd, zoo dan niet definitief *ingevoerd*, reeds *lang* in beginsel *aanvaard*, en *daarom* was het, dat wij tijdig trachtten aan te geven, hoe door krachtiger arbeid in korter tijd een voldoende resultaat te bereiken zou zijn. ²⁾

Neemt onze Volksvertegenwoordiging te eeniger tijd onder den drang van het Nederlandsche volk, dat zij vertegenwoordigt, b.v. 12 maanden eerste-oefentijd aan, dan *moeten* wij het daarmede doen. Wij, officieren, zijn *ambtenaren van den Staat*, even goed als ieder ander, en hebben, zoolang wij actief zijn, uit te voeren, wat de Regeering ons opdraagt. Zijn er dan, die voor zich het „non possumus” uitspreken, welnu laten zij dan de taak, die hen te zwaar blijkt, overlaten aan de anderen, die haar aandurven, die er zich aan geven willen, aan hen, die althans trachten willen, „to make the best of it”.

Laten wij toch blijven op den bodem, waarop ons volk leeft, en niet op Franschen of Duitschen grond gaan staan.

Mochten wij toch vergeten, dat wij rekenen moeten met de eischen, die *ons* volk stelt, dan loopen wij gevaar ruw uit den droom te worden wakker geschud, wanneer zijne, dus ook *onze* vertegenwoordigers, ons voor-

¹⁾ Blz. 4, laatste alinea: Nous devons donc, dès à présent nous *préparer d'avance* à mettre en application la loi nouvelle. (Juist *onze* handelwijze.)

²⁾ Waar wij zonder meer eene bladzijde aanhalen is die uit de brochure van Majoor TWISS.

schrijven, welke tijd beschikbaar is, om de taak, die wij vrijwillig op ons namen, te vervullen.

Natuurlijk, aan ons, militairen, ons, deskundigen, het recht tot waar-
schuwen, waar wij eerlijk vinden, dat een maatregel niet zonder beden-
king is, doch dan is Majoor T. in dit geval wel wat laat en had hij
een jaar eerder, vroeger nog wellicht, moeten spreken.

Als ik mij echter schaar onder hen, die de moderne richting voor-
staan, dan steekt de Majoor T. mij een hart onder den riem, waar hij
verklaart (blz. 4, alinea 4), dat die richting reeds meer aanhangers heeft
gevonden, dan ik denk, en zij weldra *algemeen* zal worden *toegepast*.

Ik spreek het „non possumus” voorloopig nog niet uit, niet bij 18 en
waarschijnlijk óók niet bij 12 maanden eerste-oefeningstijd; ik voel in
mij de energie, om als de taak zwaarder wordt, den arbeid krachtiger
aan te grijpen en het zelfde geloof ik van Majoor T. En dat die energie
geen luchthartigheid of gebrek aan verantwoordelijkgsgevoel is, *bewijs*
ik in het thans door den Majoor T. bestreden artikel, omdat ik het
geheel aan de praktijk ontleend, op ondervinding gegrond heb, in die
mate zelfs, dat men erkennen moest: „men kan er de bedoelde eska-
drons, de geschetste personen als met den vinger in aanwijzen”.

Bewijs ik óók, door niet alleen te *verklaren*, doch *aan te toonen* met
gegevens, dat de man reeds in 4 maanden en in minder tijd is afge-
richt en in 18 maanden tot een bruikbaar cavalierist werd gevormd.

De Majoor T. zegt, dat wij, door vast te houden aan den 2-jarigen
oefentijd *niet* achterblijven (blz. 5, alinea 6), omdat ook de door hem
geciteerde Fransche schrijver 2 jaar voor de te volbrengen taak zwaar
acht (blz. 5, alinea 2).

Hoe nu? Ziet hij dan heelemaal over het hoofd, dat onze Nederland-
sche infanterie 8 maanden ¹⁾ eerste-oefeningstijd heeft en dat het eene
wanverhouding is, de Nederlandsche cavalerie (militie) 3-maal zoolang
te laten oefenen, eene wanverhouding, waartegen vrijstelling van land-
weerplicht en vermindering van herhalingsoefeningen niet half opwegen.

Wij staan op *Hollandschen* bodem, dat bedenke Majoor T. en dat
bedenke de Ritmeester BENTELJN óók, als hij aan *Duitschland* en
Frankrijk wil gaan vragen, hoe lang wij onze manschappen onder de
wapenen moeten houden.

Uit de lezing van het Jaarbericht v. d. V. t. b. v. d. K., 1905/1906
(blz. 167), is ons eene uitdrukking bijgebleven, die wij ook in *dit* ver-
band vooral niet uit het oog moeten verliezen: „Vom Auslande können
und müssen wir lernen, *kopieren* aber dürfen wir nur nach reifli-

¹⁾ Afgezien van de 4-maanders met bijbehorende variaties, alsook van de
6 maanden eerste-oefeningstijd, waartoe dit Wapen wellicht zal moeten
komen. Zie ook: „Eene brandende kwestie” — Is wijziging der militiewet
noodig? door een Nederlandsch officier. Electr. Drukkerij „Luctor et Emergo”.
Voorburg.

cher Ueberlegung ob's für uns passt und wie weit dies der Fall ist".

Dat zeide een *Zwitserse* overste, Majoor T., die begreep, met de eischen, de toestanden, ja, met de wetten van *zijn* land rekening te moeten houden.

Overigens zal ik den Majoor T. — hij zij gerust — niet veel naar Zwitserland en naar het Verslag van den Ritmr. BENTEIJN over de *Zwitserse* cavalerie verwijzen, nu deze ritmeester in zijne brochure „Volksleger?" zoo uitdrukkelijk gezegd heeft, dat niemand over het *Zwitserse* leger mag spreken, die het niet zelf gezien heeft, waarbij hij zijn eigen verslag liefst eenvoudig „doodzwijgt".

Wel rijst de vraag, waarom de Ritmr. B., toen hij dit onderwerp aan het slot zijner brochure aanroerde en daarmede eindelijk uit de sfeer der algemeenheden op het terrein der werkelijkheid belandde, ons niet eens iets belangrijks over dat volksleger (zonder?) mededeelde, en daarover niet alleen zweeg, doch tevens anderen met een snauw het zwijgen oplegde.

Ik kan de meening maar niet van mij afzetten, dat de oude plunje hem begint te hinderen, dat hij haar o! zoo graag zou uittrekken, iets, waarbij de Majoor T. hem wel een handje zal helpen.

Immers deze zegt: „het is toch aannemelijk, dat waar hem gedurende de enkele weken zijner detachering zooveel verschillends onder de ooggen kwam, hem de gelegenheid ontbrak, even diep in de *Zwitserse* legertoestanden door te dringen, als bedoelde autoriteiten, die er in meeleeften" (blz. 5, alinea 2, v. o.), m. a. w.: „Och! Ge moet dat rapport niet zoo „au sérieux" nemen, dat zit er maar bovenop!"

Zóó gemakkelijk laat zich dat officieele verslag echter niet wegcijferen; het is *te* hoog geroemd, *te* veel bekend, *te* degelijk ook samengesteld; niet ieder kan onder condities, als de Ritmr. B., naar Zwitserland gaan, afgezien nog van de vraag of hij zóó helder en zóó scherp zou zien, als deze, dus . . . men grijpt naar wat voor de hand ligt, naar „*het bekende Verslag van den Ritmr. BENTEIJN*" en houdt zijn retourtje naar Zwitserland in den zak. Trouwens, Majoor T., de eerste-oefentijd hier te lande is, zelfs als die van 18 maanden weder wordt ingevoerd, en gelooft U maar gerust, dat dit gebeurt, nóg ongeveer *6-maal* zoo lang als daar, en dat vergoedt ons, dunkt mij, nog al veel van al die „gunstige omstandigheden", waarin wij bij den Zwitser ten achter staan (blz. 6, alinea 1); dunkt u ook niet?

Meer intensieve oefening wordt door mij wél gevraagd en door mij niet alleen, doch „uitknippen als citroenen" of „over den kop jagen" geenszins.

Waarom komt Majoor T. dan nog eens betoogen, dat *hij* eene dergelijke wijze van opleiden niet verlangt, als of *ik* zulks had beweerd (blz. 6, alinea 9). Ik wil hem nog wel eens laten lezen, wat ik schreef (M. S., blz. 180, alinea 3): „Zonder nu juist „die Leute auszukneifen, wie Citronen", eene handelwijze, die misschien alleen bij een *Zwitserschen* recruit is toe te passen, óók in lichamelijk opzicht en dan nog slechts gedurende den korten tijd, welken de recruitenschool duurt,

gelooven wij toch niet te overdrijven met de bewering, dat zij bij ons wel wat *meer* aangepakt kunnen worden."

Doch Majoor T. doet eene concessie; hij acht zelfs, dat het goed bezette diensttableau der Zwitsersche cavalerie niet zoo overdreven bezwaard is, dat het geen zwaarder dienst vergt, dan dat der Nederlandsche cavalerie . . . . . *in de maand Augustus*. Hierdoor erkent hij dan toch, dat het er in de andere maanden niet naar lijkt; en mij dunkt een jaar heeft *12 maanden*, zoo goed als de dag, om met een vroegeren inspecteur der cavalerie te spreken, 24 uren telt.

Toch is de oefening in Zwitserland geen „interessante liefhebberij-comedie". Majoor T. zegt het zelf; wordt het dus bij ons na „jaren en jaren" als in Zwitserland, en daar mag toch wel naar worden gestreefd, al duurt het wellicht lang, dan behoeft het dat bij ons immers evenmin te worden. Dan is ook *ons* volk er rijp voor. Trouwens ook *ik* wil in deze niet overhaasten; bij herhaling vraag ik in mijn artikel dringend om eene *eerlijke* proef en geenszins naar de *onmiddellijke* uitvoering van wat naar mijne meening *mogelijk zal zijn*, wat betreft de opleiding, en *wenschelijk*, in het belang van ons volk, waar ik als militair niet *buiten*, doch evenals elk burger *midden in* sta.

Waarom geen proef Majoor T.? — al noemt de Ritm^r. BENTEIJN dit zeer weinig welwillend eene „Volksgeestinspuiting".

Als die proef — mits *eerlijk* genomen — nu eens mislukken mocht, wat is er dan *nòg* overstuur? Dan moet immers een ieder, die haar voorstond, zich daarbij neerleggen en zwijgen. Dan hebben U en Uwe medestanders, als de „moderneren" *weer* beginnen, een afdoend argument — niet waar? — om zulk eenen met een: „Och! Praat nu niet verder door, de proef werd immers genomen en mislukte deerlijk!" uit wandelen te sturen. Doch *als* de proef *niet* genomen wordt, dan heeft mijne overtuiging toch evenveel recht van bestaan als de Uwe, mits ik natuurlijk, als gij, een ernstig man ben, die op eene jarenlange ervaring kan terugzien en niet behoort tot de onbevoegde deskundigen, waarmede Luitenant DONK niet geheel ten onrechte, zoo sarcastisch den draak steekt.

Sarcasme is *mij* echter vreemd, zóó vreemd, dat ik maar niet kan begrijpen, hoe Majoor T. in de vraag, door mij gesteld, naar aanleiding van mijne opvattingen en mededeelingen over intensieve oefening, in de vraag: „Wordt zóó in Nederland gehandeld?" dien galsmaak kan ontdekken en bovendien van verdachtmaking spreekt. Die vraag heeft eenvoudig de bedoeling op eene bescheidene wijze te zeggen: „In Nederland *wordt* zoo *niet* gehandeld". Anders niet. Ik werp dan ook nadrukkelijk van mij de beschuldiging van „verdachtmaking van ons Wapen" (blz. 6, alinea 5), gelukkig vrijwel de *eenige* buitensporigheid, die aan de overigens zóó ingetogen pen van Majoor T. is ontsnapt. Ik wijs die beschuldiging terug, omdat ik, dunkt mij, openlijk, zij het dan ook dikwijls in vraagvorm, heb doen uitkomen, dat het in het Wapen op het punt van een goed gebruik van den gegeven tijd nog

lang niet in orde is, iets wat Majoor T. zelf trouwens óók toe geeft. Of is zij wellicht niet tegen *mij* gericht? Welnu, dan brenge de Majoor haar maar liever onder dak bij de rubriek, waartoe hij hen rekent, „die ons Wapen aanzien voor een agglomeratie van weinig uitvoerende officieren, minderwaardig kader, onwaardig vrijwilligers-gespuis en waardige, altijd corveeënde militie”.

Zulke vegen in de ruimte zijn niet ter zake dienende, waar hij uitdrukkelijk verklaart, *mijn* artikel te willen bespreken; als dergelijke zaken hem in andere geschriften mochten hebben gehinderd, dan moet hij daartegen zijn gemoed ook maar *elders* luchten of althans man en paard noemen, ten einde niet „verkeerd begrepen” te worden.

Wat nu de vraag betreft, *waar* ik mijne ervaringen over de wijze van oefenen bij onze, over het geheele land verspreide, eskadrons heb opgedaan, wil ik den Majoor wel in vertrouwen meedeelen, dat ik nagenoeg in *al* de garnizoenen, waar die eskadrons liggen, *in den troep* heb gediend, en dat ik, waar natuurlijk de ervaring in het tegenwoordige garnizoen het duidelijkste bij mij spreekt, wel degelijk heb gezorgd, voeling te houden met ernstige en ervaren collega's in andere garnizoenen.

Zoedoende, zijn deze, als de Majoor wil, „treurige ervaringen, niet tot den beperkten kring van één garnizoen terug te brengen, „dat wellicht niet eens den naam van cavalerie-garnizoen mag dragen” (blz. 6, alinea 6), doch dat het dan toch maar hardnekkig *blijft*. (Het is duidelijk dat de Majoor hier den Haag of Amsterdam op het oog heeft). Laat de Majoor T. eens met de hand op het hart verklaren, wat hij tot nu toe wijselijk achterwege liet, dat n.l. *al* wat ik positief heb neergeschreven, „onwaar” is, of alleen bestaande in dat voor cavalerie onmogelijke garnizoen, dat wij allen kennen.

Dat hij zulks *niet* heeft gedaan, ligt natuurlijk dááaraan, dat deze *feiten* eenvoudig niet *zijn* te loochenen.

Trouwens de Majoor T. spreekt mij slechts zelden positief tegen; iets, dat wel niet alleen uit overmaat van beleefdheid zal voortkomen. Wél *leest* hij mij soms positief verkeerd en noemt *mij* dan naïef, alsof *ik* dat helpen kan. Zoo op blz. 8, 3e alinea, waar hij zich er over verbaast, dat een opperwachtmeester-instructeur van zijne klasse verklaarde, dat zij nu feitelijk alles kende en, hij althans, niet wist, wat hij er meer mede zou moeten doen. Op zichzelf beschouwd, is dat natuurlijk eene verklaring, die naar niets lijkt, doch gelezen in verband met de punts-gewijze opgave van hetgeen voor de africhting wordt geëischt, in casu den leidraad van den regts.-ct., waarvan M. S., blz. 181, spreekt en blz. 182, noot 1, o.a. een fragment geeft, is zij volkomen op hare plaats.

Manegerijden, gepaard met naar buiten rijden, vindt hij uitstekend (blz. 8, alinea 9), doch „de locale omstandigheden, het op verren afstand gelegen terrein, de gladde wegen in den winter” zijn hem even zoevele onoverkomelijke hinderpalen, waarover ik (zie de tirade over het garnizoen den Haag, M. S., blz. 193, onderaan), zoowel als over het

slechte weder in *Dec.* en *Jan.*, absoluut schijn gezwegen te hebben. (Zie echter de eerste blz. van mijn artikel.)

Welk terrein de Majoor wil bereiken, zegt hij er niet bij, hij zal toch wel niet *het* exercitieterrein bedoelen, *het terrein* is immers bereikt, zoodra de straten van de stad achter ons liggen.

Zoo ben ik onwillekeurig van het in groote trekken beschouwen van Majoor T.'s critiek, reeds een heel eind gevorderd met het voet voor voet bespreken zijner opmerkingen; uit den aard der zaak een vrij droog werk, waarvoor echter ook de Majoor ten *mijnen* opzichte niet is teruggedeinsd.

Ik moet er echter — en als de lezer er den moed toe heeft, hij in 's hemelsnaam ook — doorheen, want ik mag mij, al ware het alleen reeds ter wille van de zaak, zelfs niet aan den schijn van verwijt blootstellen, mij gemakkelijk van hem af te maken. Daarom wil ik ook verklaren, dat de eerste helft van blz. 7 zijner brochure mij volstrekt niet is ontsnapt.

Waar echter *niet* Majoor T., doch de reeds meergenoemde Franschman voortdurend aan het woord is en bij twee jaren oefeningstijd nog over „snelafrichting” praat, laten wij hem voorloopig maar . . . aanpraten. Wij komen er trouwens nog wel op terug.

Wel echter wil ik hierbij aanteekenen, dat mij de „merkwaardige overeenkomst daarvan met hetgeen Ritmr. BENTEIJN op blz. 6 van zijn Verslag meldt” ontgaat. Het komt mij zelfs voor, dat dit er met de haren bijgesleept is.

Het is, dunkt mij, *juist* zoo *logisch*, zoo *practisch* gezien, „al het kunstmatige en wetenschappelijke” bij de opleiding van den man te te laten vervallen, eens flink te *zondigen tegen de regelen der kunst* en alleen *te handelen naar de eischen der practijk*.

Ik wil aannemen, dat het den Majoor, zooals hij zegt, niet moeilijk viel, *nog meer* aanhalingen te doen, om zijn betoog te sterken (als men in het veen is, enz. . . .), doch hij had moeilijk eene aanhaling kunnen doen, die rijker koren op *mijn* molen bracht.

Majoor T. hecht zeer aan de opvoedende kracht, welke van het mestrapen uitgaat (blz. 9, alinea 3, v.o.). Hij moge het toezicht houden op de paarden dan de hoofdzaak noemen, in de practijk komt het er maar op neer, dat de paarden den ganschen dag door mesten en slechts eene hoogst enkele maal losraken, over den boom zitten, verwondingen oploopen of koliekverschijnselen vertoonen. Zonder nu te beweren, iets wat de Majoor mij ten onrechte in de schoenen steekt, dat de paarden zóó afgejakkerd moeten worden, dat zij als lammeren op stal staan, houd ik wél vol, dat de paarden, als zij dagelijks *ferm* arbeiden, veel rustiger op stal zullen staan, dan de Majoor meent. Vermoeidheid is nog niet *overmoeidheid* en een, niet eens dagelijksche arbeid van $\pm 1\frac{1}{2}$ uur in 24 uren tijds, is veel te weinig (alleen midden in den zomer wordt wat langer uitgerukt). ¹⁾

¹⁾ Voornamelijk aan het gemis eener stelselmatige, voorafgaande „training” is het „gedaan” raken van zoovele paarden bij manoeuvres e. d. te wijten en *niet*,

Verder wijs ik er in dit verband nog eens op, dat er 's nachts óók niemand in den stal is, dan de stalwachts, die buitengewoon vast *slapen* — de Majoor noemt dit welwillend: „de paarden 's nachts minder nauwkeurig gadeslaan” — (blz. 9, alinea 5).

Dat slapen 's nachts noemt Majoor T. echter een met gunstigen uitslag, doorgevoerde maatregel; welnu, wie weet, welk een gunstigen uitslag de door mij aanbevolen maatregel *overdag* wel hebben kan. (Zie M. S., blzn. 185 en 186.)

Verder is het omgaan met een jong paard aan het Remontedepot (blz. 9, alinea 6), dunkt mij, toch heel iets anders dan het verzorgen van een paard, dat aldaar reeds van zijn eerste groenheid en jeugd is bekomen en vervolgens, na aan een der gewone cavaleriedepots te zijn afgericht, in den troep komt. Zoo'n paard is natuurlijk al heel wat „menschelijker” geworden.

De lezing van blz. 9 heeft mij dan ook geenszins de overtuiging van het hooge belang van stalwachten en andere wachten, in de kazerne voorkomende, geschonken, terwijl ik vol houd, dat het al heel spoedig bij de meeste menschen, juist omdat het zulk een geestdoodend en onbelangrijk baantje is, in een verschrikkelijk gelummel ontaardt, dat bovendien weder eene voortdurende, strenge controle noodig maakt.

Doch hoe ook beschouwd, het blijft tijd vermorsen en deze kan

---

zooals de Ritmeester VAN OVERVELDT zoo uitvoerig betoogt, aan het *slechte* rijden onzer cavalerie, omdat onvoldoende of zelfs in het geheel niet „getrainde” paarden bij deze groote oefeningen in eens dagen achtereen 8 à 10 uren moeten arbeiden. De Fransche cavalerieregimenten, die dit nadeel bij de manoeuvres van 1906 in zoo hooge mate ondervonden, waren echter, zooals den Schr. vermoedelijk is ontgaan, „*kurassierregimenten*”, welker paarden door ruiters van „*zware taille*”, die bovendien nog steeds het middeleeuwsche „*kurass*” dragen bovenmatig zwaar zijn belast. (Zie: Tweede Blad A., N. R. Ct. 25 Mei j.J. „*Het blijvend gedeelte bij de Cavalerie*” door Ritmeester R. VAN OVERVELDT). Het zware en vooral, wat de z.g. „*stegen*” betreft, ondoelmatige troepen zadels der Nederlandsche cavalerie heeft bovendien een zeer groot aandeel in de talrijke drukkingen, die steeds het onvermijdelijk gevolg van langere oefeningen in het warme jaargetijde zijn en waarover óók Schr. klaagt.

Dat de Zwitsersche cavaleriepaarden *eerder* versleten zijn, is, afgezien van de omstandigheden, die Schr. noemt en die in Nederland (3 mnd. tegenover 18 mnd. africhting) alsnog niet kunnen gelden, bij het bergterrein van dat land (veel klimmen, en vooral het nadeelige dalen) tegenover ons vlakke land nogal verklaarbaar.

Constateren wij echter — en dat is het voornaamste —, dat *deze Ritmeester met 24-jarigen frontdienst ons gereedelijk toegeeft, dat de man bij de cavalerie in 18 maanden voor de oorlogstaak kan worden opgeleid*. Wat de 2 voorwaarden betreft, welke hij daaraan imperatief verbindt, ook *ik* betoogde de wenschelijkheid van de aanwijzing van meer intelligente manschappen voor de cavalerie en de vorming van een korps vaste remonteberijders, waardoor in de toekomst de vorming van uitstekend afgerichte paarden wordt verzekerd.

voor de eigenlijk gezegde *oefening* heel wat nuttiger worden besteed.

De verschillende corveeën of employementen, welke met de oorlogsopleiding niets hebben uit te staan, kunnen wellicht op de wijze, door Majoor T. in groote trekken aangegeven, goedkooper door de z.g. militaire corveeërs, dan door burgerwerklieden worden verricht. Dat is hier echter eene bijzaak, die overigens wel de moeite loont, eens dege-lijk te worden becijferd.

Van meer belang is het, en nu kunnen wij gelukkig het terrein der details weer even verlaten, dat de Majoor zich, ook na kennisneming van mijn artikel, een beslist tegenstander blijft verklaren van het opkomen der militie in twee gedeelten op 1 Oct. en 1 Apr. (blz. 10, alinea 8).

Ik betreur dat, daar ik de voordeelen, in velerlei opzicht aan deze wijze van opkomst verbonden, óók wat betreft de gradueele opklimming der oefeningen (en geoefendheid) en de voortdurend bestaande gelegenheid tot langere gezamenlijke oefeningen in *afdeelingen van behoorlijke sterkte* daarin zoo uitvoerig heb aangegeven. (Zie M. S., blzn. 187 vvg.) Is dat nu alles aan den Majoor voorbijgegaan? Het schijnt wel zoo, want, als ware het hem „nur Luft”, zoo gaat hij na enkele terloopsche opmerkingen over tot het bespreken van *zijne* opvatting omtrent de oefening van het eskadron, aanvang 1 October, den datum, waarop *hij* reeds den *winterdienst* — *dan al?* — wil doen aanvangen.

Het gaat hiermede, als met twee menschen, die, met elkaar in discussie zijnde, elk hun eigen theorie ten beste geven, zonder naar elkander te luisteren en dus langs elkaar heen praten.

Waar de Majoor zich echter in zijne brochure expresselijk de bespreking, de bestrijding van *mijne* beschouwingen ten doel heeft willen stellen, had hij aan dit deel ervan wel wat meer aandacht mogen besteden.

Doch zelfs in de hierboven genoemde, terloopsche opmerkingen zit zóóveel tegenstrijdigs, dat wij deze toch even nader moeten bezien (blzn. 10, 2^e helft).

De wintermaanden zijn het meest geschikt voor de rijkunstige en andere elementaire oefeningen der recruten, „*welke voor een groot deel binnen plaats hebben*”. Maar Majoor, zijn die wintermaanden dan soms zóó geschikt, omdat men zich dan genoodzaakt ziet, vanwege het slechte weder binnen te oefenen (Dec.—Jan.) en is buiten oefenen en goed weder, (de zomermaanden en een groot deel der wintermaanden) niet *veel* beter? Is daarom niet juist de $\frac{1}{2}$ lichting, die 1 April opkomt, in veel beter conditie en geniet zij daardoor niet juist een verbazend voordeel, waarvan Gij, door de opkomst der geheele lichting op 1 Oct. te wenschen, afstand doet?

Ware het niet, dat ik door de verdeling in twee helften *het GEREGLD op groote sterkte blijven* en tevens een GEREGLD bezit van meer afgerichte ruiters (zie M. S., blz. 189, 1ste helft) meer ver-

zeker achtte, dan zou *ik* juist de geheele lichter op 1 April willen zien opkomen. Heb ik U óók niet uitvoerig aangetoond, dat wij juist bij de opkomst met 2 halve lichten *niet* het geheele jaar door aan het africhten behoeven te blijven, dat het 's winters *per peloton*, 's zomers *in het eskadron* (één der luitenants met eenig kader) zou kunnen geschieden? Dat laatste vindt U trouwens zelf óók een goeden maatregel, doch vreemd genoeg, *alleen* voor vrijwilligers-recruten, ofschoon U het weder verkeerd acht, de pelotonsgewijze africhter klakkeloos ter zijde te stellen (blz. 10, alinea 10), wat dan toch het gevolg zou zijn, niet waar? Nu geloof ik bovendien vrij stellig te weten, dat de pelotonsgewijze africhter, zooals U dat mededeelt, volstrekt niet een der *hoofdargumenten* vormde voor het opheffen der z.g. recruten-depots. Als U daaraan mocht twijfelen, raad ik U aan eens nadere inlichtingen te vragen aan den spreker, die U hier herhaaldelijk citeert en die dan ook tot die opheffing veel heeft bijgedragen. („Moderne Cavalerie”. Voordracht in de Ver. t. B. v. Kr., Febr. 1899.) Wel is deze opvatting reeds vóór U door anderen aan zijne denkbeelden vastgeknoopt, doch verkeerdelijk, want hij deelt die meening niet, al heeft hij er zich van onthouden tusschenbeiden te komen.

De vrijwilligers op enkele vaste tijdstippen en dan natuurlijk op 1 April en 1 Oct. aannemen, wilt U niet (blz. 10, alinea 2, v. o), doch even te voren acht U het een bezwaar, het geheele jaar door vrij belangrijke aantallen recruten af te richten (blz. 10, alinea 8). Toch valt daaraan niet te ontkomen, wanneer zij zich als tot dusverre ten allen tijde kunnen aanmelden. Óók kunnen die getallen, zelfs voor vrijwilligers-recruten, nogal belangrijk zijn, zooals blijkt, nu de werving, ongetwijfeld ten gevolge van de nieuwe regeling, weer eens wat vlotter loopt.

Zoo verbonden zich sedert April 1907 bij een der regimenten zóóveel vrijwilligers, dat na gelijkelijke verdeeling ± 12 per eskadron konden worden ingedeeld en dat in ééne maand (April) tijd.

Van het door U aanbevolen in ééne klasse bijeenvoegen van eenige recruten van verschillenden graad van africhter komt op die wijze niet veel te recht (blz. 11, alinea 2). Hoe ik over het „nagenoeg” geheel wegblijven van de vrijwilligers, door U blijkbaar als eene onoverkomelijke ramp gevreesd, denk, is U welbekend.

Trouwens dit bezwaar (?) kan zich niet *plotseling*, doch slechts *geleidelijk* doen gevoelen en als wij de richter naar het zuivere militieleger consequent volgen, zullen zij zelfs geleidelijk *moeten* verdwijnen en moeten wij zorgen het „nagenoeg” (beroepskader voor instructie en remonteberijders) buiten hen te kunnen stellen.

Bij de beschouwingen van D. treft U telkens de uitdrukking: „het overgaan van de miliciens als afgericht in het eskadron”, en U vraagt, of dat geen dwaalbegrip is, het bewijs, dat D. zich niet voldoende van het vervallen depotsysteem heeft losgemaakt (blz. 11, alinea 5).

Het bewijst hoogstens, dat *men* er zich dan niet van heeft losgemaakt, want de recruten, door de verschillende pelotonscommandanten

afgericht, worden op een gegeven oogenblik, meestal door den reg^{ts}.-ct. bepaald, „gezien” en gaan daarna als „afgericht” over in het eskadron of — als U dit beter aan staat — worden als „afgericht” beschouwd. Ik teeken hierbij nog eens ten overvloede aan, dat dit in den regel na ± 4 maanden plaats heeft.

Ik spreek hier natuurlijk over de militie, want op de steeds doorgaande opleiding van druppelsgewijze in „africhting” komende vrijwilligers kan *buiten* het eskadron moeilijk het oog worden gehouden; meestal gaan deze, als het ware onmerkbaar, in het eskadron over, zonder, dat feitelijk over den datum van hunne africhting, anders dan tusschen den esk^{ns}.-ct. zijne luitenants wordt gesproken. Dat is, meen ik, de toestand, zooals Majoor T. die wenscht, doch het geldt alleen voor de vrijwilligers.

Trouwens, afgezien van de financieele zijde der zaak, was natuurlijk zeer te recht de groote grief tegen de vroegere depots, dat de esk^{ns}.-cⁿ. geenerlei invloed konden uitoefenen op de wijze van opleiding van de manschappen, zoowel militie als vrijwilligers, die later in hunne eenheid opgenomen zouden worden. Of nu de africhting in het eskadron per peloton of voor het geheele eskadron in ééne of twee klassen plaats heeft, blijft hierbij vrijwel het zelfde, daar in *beide* gevallen de esk^{ns}.-ct., die te veel andere plichten te vervullen heeft, om deze opleiding zelf ter hand te nemen, zich er toe moet bepalen, de richting, waarin hij deze wenscht te zien geleid, aan te geven en de goede uitvoering na te gaan. Voor de „africhting” in het eskadron in ééne of twee klassen pleit echter wel de begrijpelijke omstandigheid, dat daarvoor gemakkelijker de hand kan worden gelegd op één luitenant en het noodige kader, dat zich hiertoe bijzonder leent, dan wanneer elk peloton dat personeel moet verschaffen. Theoretisch gesproken, moet natuurlijk *elk* officier. *elk* onderofficier in die taak een meester zijn; de practijk wijst echter anders uit, afgezien nog van het nadeel, dat, zooals de mensch nu eenmaal is, in het laatste geval de esk^{ns}.-ct. vier verschillende opvattingen in zijn geest moet leiden, en anders slechts met *één* uitvoerder te doen heeft. Ik geloof trouwens, dat de spreker van Febr. 1899 er óók zoo over denkt.

Op een gegeven oogenblik bepaalt de esk^{ns}.-ct. — als ten minste de reg^{ts}.-ct. niet ingrijpt —, wanneer de recruten (miliciens) met het eskadron mede uitrukken, dus als afgericht daarin overgaan, wat hem natuurlijk niet belet, hen reeds vóór zij zijn „afgericht”, en dat juist ter voltooiing van die opleiding, b.v. na ± 2 à 3 maanden met het eskadron mede te nemen, b.v. bij de exercitie of den velddienst. Vooral deze laatste opvatting zou ik gaarne wat meer algemeen toegepast en aangemoedigd willen zien.

De Majoor wil geen strijd voeren over cijfers. Dat is jammer, want juist dáárover valt het beste discussie te voeren; cijfers zijn positief, kunnen worden nagerekend, aan cijfers heeft men houvast. Overtuigingen, opvattingen, beweringen, gevoelens, och! die glippen door de hand,

zijn zoo rekbaar en zoo evasief, vooral wanneer zij niet aan het werkelijke leven zijn ontleend. In mijne cijfers geef ik, omdat ik wel begrijp, dat men maar niet zoo in eens tot zuivere militie-cavalerie komen kan, voorloopig nog altijd plaats aan 40 vrijwilligers per eskadron, ongerekend het kader. Mij dunkt dus voorloopig nog een flinke stam, waarin de 18-maandsche miliciens den steun — ik denk daar anders over — kunnen vinden, dien Majoor T. daarvan verwacht, terwijl beide categorieën te zamen het eskadron op eene goede sterkte houden. Doch laat ik niet in herhalingen vervallen; al maakt de Majoor T. zich vrijwel van eene der hoofdzaken af (de becijfering) en nog wel van eene, waarover, zooals gezegd, het beste positief valt te spreken, het is mij eene reden te meer, om andere belangstellenden nog eens naar mijn artikel te verwijzen (M. S., blzn. 188, 189 en 194, alinea 4) en tot eene aandachtige beschouwing daarvan uit te noodigen, nu zij er toch door deze brochure als vanzelf toe zijn gebracht. Laat ik in het voorbijgaan den Schr. mijn beleefden dank brengen, dat hij hiertoe door het uitgeven zijner brochure heeft medegewerkt, en het parool „dood-zwijgen”, in ons Wapen voor zulke gevallen veeltijds geldend, heeft willen verbreken.

Men geve zich dan o. a. vooral eens de moeite op blz. 194, Mil. Sp. van Maart j.l. bij ad 4, alinea 3, de beantwoording van de navolgende vraag na te gaan:

„Is het mogelijk, bij de voorgestelde sterkte ook de voortgezette opleiding en oefening te verzekeren?” Men beproeve dan tevens eens aan te toonen, dat deze eenvoudige uiteenzetting er geheel naast is, dat de becijfering zóó onjuist is, dat op deze vraag een beslist „neen” moet volgen. Hiertoe is nog wel iets meer moeite noodig, dan voor het invoegen van eene alles omvattende *N*, zooals Majoor T. doet — alsof *ik* in het geheel niet op die factoren had gerekend. Daar het eene zaak, zóó nauw het leven van ons Wapen (zie blz. 194 o. a.) rakende, betreft, (dit geldt natuurlijk niet den Majoor T.) mag men er zich niet afmaken met een: „Dank je wel, 't is *mij* te geleerd!” want, daargelaten, dat in het artikel alles even laag bij den grond is en uit het dagelijksch bestaan van het Wapen is gegrepen, mag men van mannen, die voor hun vak en hun Wapen voelen, wel iets anders dan zulk eene onverschilligheid verwachten. Men zal dan tevens zien, dat deze becijfering zich zelfs wonderwel aan past aan de beschouwingen, welke Majoor T. uit de voordracht van den toenmaligen Majoor THIRANGE aanhaalt, en welke dáárop neerkomen, dat slechts bij de aanwezigheid van een krachtigen stam vrijwilligers, anderhalfjarige eerste-oefeningstijd der militie, als voldoende kan worden beschouwd, zij het ook als uiterst minimum (blz. 12, alinea 3 v. o.).

Tot dit uiterst minimum moeten wij echter komen als iets dat vanzelf spreekt, omdat *elke* dag meer, dan strikt noodig, aan den eerste-oefeningstijd toegevoegd, aan andere eischen van het maatschappelijk leven wordt ontnomen, die even goed hunne dwingende rechten

hebben. Ge ziet het, Majoor T., zoo uiterst modern ben ik niet eens, want de voordracht van den toenmaligen Majoor THIANGE dateert van 1899; ik bevind mij dus zelfs in goed gezelschap, dank zij U, die mij daarin hebt gebracht.

Natuurlijk wil ik hiermede volstrekt niet zeggen, dat ik in dit gezelschap, hoe zeer ook in ander opzicht gewaardeerd, *blijven* wil.

Dat zal U trouwens wel gebleken zijn, waar ik als terloops den evolutiegang van ons Wapen naar de zuivere militie met, als logisch gevolg, eene verdere verkorting van den eerste-oefentijd, heb aangeduid.

Inkrimping dus van het beroepskader (de officieren inbegrepen) tot een korps instructeurs en wat de ongegradueerde vrijwilligers betreft, tot een korps remonteberijders, als in Zwitserland; evenals daár een veel korteren oefeningstijd dan thans in Nederland; alles echter langs den weg der evolutie, al bezie ik deze wording ook niet zóó pessimistisch, als Majoor T., die haar „zoo *ooit*, eerst na jaren en jaren” denkt (hoopt?) te zien ontstaan. Doch men begrijpe mij goed. Men zie in het thans ter sprake gebrachte artikel in hoofdzaak niet anders dan een eersten overgangmaatregel, die, als het nog *kan*, door degelijke en eerlijke proefnemingen moet worden ingeleid.

Natuurlijk neme men, zoo niet besliste *voorstanders*, dan toch welgezinde *medewerkers*, die verklaren: „Wel, in de ontwikkeling Uwer denkbeelden, zooals zij daar voor mij ligt, straalt duidelijk de mogelijkheid door, het voorgestelde te kunnen bereiken en ik begriip als *Nederlander* daarvan het nut. Wilt Gij eene proef, ik ben Uw man, ik zal doen, wat ik kan, en blijkt het ten slotte practisch *niet* op te gaan, wijt het mij dan niet, doch leg U neer bij de overtuiging, dat wij beiden — Gij en ik — onze „Schuldigheid” hebben gedaan”.

Ook in een proeftuin neemt men de goede arbeiders, die hart voor de zaak hebben, de goede gewassen en een vruchtbaren bodem; waarom dus in dit geval van deze beginselen af te wijken.

Mislukt de plant, onder gunstige levensvoorwaarden geteeld, dan heeft men tevens de absolute zekerheid, dat zij op onzen bodem niet tieren kan. In verband hiermede zij echter nog eens met nadruk herhaald (M. S., blz. 178, alinea 3 v. o.):

Stelt men zich aan het hoofd van dezen volksdrang — en dat is hij, want niet alleen de linkerzijde onzer volksvertegenwoordiging stuurt in die richting, doch óók het meer vooruitstrevende democratische deel der rechterzijde verklaart zich daarvoor — dan krijgt men althans geleidelijke overgang; blijft men er zich, als met blindheid geslagen, tegen verzetten, dan wordt men medegesleurd en veel sneller, dan men zou verwachten.

Deze uitlegging strekke mede tot kalmeering voor hen, die in de toevoegingen „eerlijk” of „fair” eene door mij natuurlijk absoluut niet bedoelde „insinuatie” tegen de officieren van het Wapen meenden te ontdekken.

Wat het kader-vraagstuk betreft, verklaart Majoor T. ten eenen male met mij te verschillen.

Alweder geen wonder, waar hij op eene geheel andere basis staat, die hij intusschen onder zich voelt wankelen (blz. 4, alinea 4).

Hij *nil* immers geen militie-cavalerie en dus óók geen militiekader in de ruimen zin van het woord, wel in den engen zin van aanvulling van het beroepskader, terwijl ik juist het omgekeerde heb bepleit.

Dáárover valt dus eigenlijk tusschen ons niet te praten en dat doet Majoor T. dan ook feitelijk niet.

Doch heeft hij wel het recht, zich op een geheel anderen bodem te plaatsen en ditmaal zelfs de Franschen te verlaten, om op den Engelschen, met zijn staande leger, over te gaan? Hij zal toch wel voelen, dat in een militieleger, een staand legertje, als de cavalerie daarin thans nog vormt, niet past, dat in een leger, waarin een *ieder* volgens de wet zijne dienstplicht persoonlijk moet vervullen, een Wapen dat grootendeels uit gehuurde soldaten bestaat, eene tegenstrijdigheid vormt met al de nadeelen, daaraan verbonden?

Al wil ik nu volstrekt niet spreken van „vrijwilligers-gespuis” (blz. 1, alinea 2 v.o.), toegegeven moet toch worden, dat er vooral in de laatste jaren meer en meer de aandacht op valt, dat zich onder hen verscheidene slechte elementen bevinden en dat het feitelijk niet aan gaat, de militie, die, door de wet gedwongen, onder de wapenen komt, te noodzaken, gedurende haar eerste-oefeningstijd in eene zoo nauwe aanraking te leven met den bedervenden invloed, die natuurlijk van deze elementen moet uitgaan. ¹⁾

Dat de tegenwoordige militie uitsluitend uit zulke bijzonder brave menschen bestaat, zal ik niet beweren, al wijzen de cijfers, daarover herhaaldelijk verzameld ²⁾ zeer beslist in haar voordeel.

Wel echter heb ik bij herhaling verbetering van het gehalte der vrijwilligers en aanwijzing, ook voor ons Wapen, van het beste deel der militie bepleit, waardoor de klove als vanzelf kan worden overbrugd. ³⁾

Ook valt, geloof ik, te constateeren, dat men inderdaad aan deze zaak meerdere aandacht wijdt en heb ik in mijn artikel het licht daarop doen vallen. (M. S., blz. 187, alinea 9.)

Op het militiekader kom ik, na al wat ik hierover en in het voorgaande en vooral in mijn artikel heb gezegd, niet meer terug. (M. S., blz. 195 vgg.) Alleen over de militie-officieren nog een enkel woord.

Dat óók de cavalerie tot de instelling van militie-luitenants moet komen, ligt als vanzelf in de lijn der dingen, in eenheid van organisatie en troepenaanvoering in een zelfde leger.

Dat militie-luitenants, mits onder de door mij aangegeven voorwaar-

¹⁾ Zie de „medewerking, die in een goed opvoedingsinstituut van de ouderen tot vorming der jongeren wordt verwacht” (blz. 12, alinea 3) en daarin tevens de verklaring, waarom ik *anders* over den steun, van dien stam uitgaande, denk.

²⁾ Zie: Mil. Gids, 1907, afl. 4.

³⁾ Mil. Spect., Maart 1907: blz. 178, alinea 6, blz. 180, laatste alinea, blz. 187, alinea 8, blz. 196, alinea 2, blz. 197, alinea 4 en blz. 198, alinea 3.

den, bij ons Wapen bestaanbaar zijn en tot zeer bruikbare krachten kunnen worden gevormd, is bij mij aan geen twijfel onderhevig.

Doch alweder, laten wij niet te positief zijn en ook in dit opzicht eerst beproeven.

Hoe Majoor T. het echter weet te rijmen, om *hun* (bij deze voorwaarden) zijn vertrouwen te ontzeggen (blz. 15) en te gelijk eene lans te breken voor de bruikbaarheid van de reserve-officieren (blz. 16), is mij een raadsel.

Deze zijn, volgens hem, *wèl* flink, vlot, intelligent en voor velerlei oorlogstaak geschikt, en dat, terwijl hunne opleiding herhaaldelijk onderbroken wordt en in verschillend opzicht te wenschen overlaat.

Ligt het nu niet voor de hand, dat van jongelieden, met dergelijke eigenschappen toegerust, bij eene 2-jarige onafgebroken en zorgvuldige opleiding heel wat meer te maken is, vooral bij de wetenschap, dat zij in oorlogstijd inderdaad voor een groot deel onze actieve pelotonscommandanten zullen vormen, en niet als „reserve” zullen dienen, wanneer deze buiten gevecht zijn gesteld of in allerlei minder gewichtige betrekkingen, b.v. als ordonnans-officier bij bevelhebbers, functiën, die anders door actieve luitenants moesten worden vervuld, zullen optreden? Dan hangt er *meer* van hen af en zal men zich wel eens tweemaal bedenken, alvorens die opleiding niet geheel „au sérieux” te nemen.

Dan ook zullen zij — mits intelligent — zeer zeker kunnen voldoen aan de eischen, die Majoor T. blijkens zijne aanhaling uit de voordracht van den toenmaligen Majoor THIANGE te recht aan hen stelt, vooral, wanneer zich aan hunne eerste opleiding, herhalingsoefeningen in het beste tijdperk der oefening (Aug.—Sept.) paren.

Dat zij zich niet beschikbaar zullen stellen, vrees ik niet, gegeven de aantrekkingskracht van het vroolijke, frissche ruiterswapen, waarin zij gaarne in hunne jeugd een paar jaren van intens ruitersleven, van heerlijke ruitersweelde zullen willen doorbrengen, in stede van een zelfde aantal jaren, aan eene universiteit te verboemelen.

Zoo hebben wij dan onzen geachten bestrijder op den voet gevolgd, zijne bezwaren ernstig overwogen en getracht te weerleggen, al stel ik er mij, gegeven ons geheel verschillend standpunt, tegenover hem weinig resultaat van voor. Maar wij schrijven niet alleen voor elkander, doch meer nog voor de omstanders — althans zóó gaat het mij — voor de omstanders in het Wapen, zoowel als voor die daar buiten.

Van *hen* hopen wij meerderen te hebben overtuigd, velen de oogen te hebben geopend, waar het toestanden geldt, die — geleidelijk — veranderen *moeten*.

Wij ontveinzen ons echter niet, dat in dit opzicht meer voordeel valt te putten uit ons artikel in de *Maart afl. van den Mil. Spect.* dan uit deze beschouwingen.

Daarin toch, heb ik alles gezegd en aangetoond, wat op het onderwerp, „eerste opleiding en voortgezette oefening” betrekking had. Ik

was dus feitelijk uitgesproken. Hier heb ik slechts verdedigd, weerlegd, onjuistheden en tegenstrijdigheden aangetoond, respectievelijk onder verwijzing naar mijn artikel en naar de brochure van Majoor T.

Dat moest nu eenmaal, omdat het niet onweersproken *mocht* blijven in het belang der zaak, doch dáárom acht ik het onderhavige artikel toch van secundair belang.

Dat overwege men wel; men leze dus liever het eerste artikel nog eens goed over en gebruike het tweede als eene aantekening op de brochure van den Majoor T. Zoo wordt het echter eene studie, die menigeen zal afschrikken en dat is een bezwaar. Wie echter A heeft gezegd moet ook B zeggen en dat moeten onze lezers dus ook maar evenals ik ter harte nemen.

Het belang der zaak gaf mij dan ook de kracht buiten mijn gewone werk opnieuw uren ingespannen arbeid te geven aan eene — oogenschijnlijk althans — zoo bitter ondankbare taak.

Wanneer ik echter naar de toekomst zie, tel ik de geringe waardeering, de onaangenaamheden van allerlei aard niet, die het tegenwoordige mij wellicht kan berokkenen.

Ik heb aan mijn betoog niets meer toe te voegen en sluit dus mijnerzijds het debat, waartoe ik wel het recht meen te hebben, nu ik mijn bestrijder zóó uitvoerig heb te woord gestaan, en mij niet met een schimpscheut, een lach of een schouderophalen van hem heb afge maakt. Trouwens dat mocht ook niet, waar hij zich de moeite gaf, mijne denkbeelden in eene afzonderlijke brochure te bestrijden.

Alleen nog dit:

Ons leger moet zijn eene plant, op eigen bodem gegroeid, eene instelling, waarin de beste krachten, de flinkste zonen des land hunne plaats persoonlijk, doch dan ook niet langer dan strikt noodig is, vervullen en waarin zij dus niet mogen worden vervangen door vrijwilligers, al is de oefentijd bij de cavalerie dan ook langer.

Dát zijn beginselen, die Majoor T. in zijne brochure te veel uit het oog verliest en die Ritm. B. in zijn „Volksleger?” eenvoudig niet telt, omstandigheden, die ons, dáárom reeds alleen, moeten beletten, hen te steunen, hen te volgen vooral, hoe goed zij het, van *hun* standpunt gezien, ook meenen.

Dat Nederland voor *zijne* eischen, voor *zijn* beperkt oorlogsterrein (ongeveer de helft is bovendien polderterrein) te weinig cavalerie zou bezitten, kan ik niet toegeven; dat onze cavalerie, wat de eerste oefening betreft, voor de eischen, in ons vaderland te stellen, met 18 maanden zeer goed kan volstaan, houd ik op grond van het voorgaande en vooral van mijn eerste artikel beslist vol.

Wanneer Frankrijk, want daarheen verwees ons de Majoor T. bij voorkeur, welks leger het moet steunen bij de zooveel gewichtiger verantwoordelijker positie, die het als groote mogendheid in Europa moet handhaven, zijne cavalerie, waaraan nog geheel andere strategische en tactische eischen bij de onderlinge samenwerking der Wapens

worden gesteld, dan aan de ruitery van ons kleine vaderland, een eerste-oefentijd van 2 jaren geeft, dan mogen wij voor de uitteraard zooveel bescheidener oorlogstaak, die ons wachten kan met 18 maanden wel tevreden zijn. De verhouding is dan, meen ik, nóg zeer in ons voordeel.

Gaarne sluit ik mij dan ook ten slotte — zij het met eene kleine variatie, want met „de politiek” heb ik niets van doen — bij de slotwoorden van den Majoor T. aan en zeg hem na:

„Moeten wij onder den *volksdrang* tóch dien weg op, dan storme men niet in het duister voorwaarts, maar verkennen hem zorgvuldig”.

Laten wij ook hier, als goede *Nederlandsche* cavaleristen, in de *eerste* plaats verkenners zijn en ons, waar wij ons, als een integreerend deel van dat volk, mede in dien drang bevinden, tijdig aan het hoofd begeven, ten einde den goeden weg te verkennen, zoodat wij „deskundigen” de leiding behouden en zorgen, dat geen onberaden stappen van *niet der zake kundigen* ons Wapen door *overhaasting* in het moeras voeren.

D.

**Critische beschouwing van onze schietvoorschriften
in verband met den invloed van den toestand van
den dampkring, het geschut en de munitie op de te
verkrijgen schietuitkomsten,**

DOOR

G. DE JOSSELIN DE JONG,

1ste Luitenant der Artillerie.

(Vervolg en slot van blz. 349.)

DERDE GEDEELTE.

Formules voor het berekenen van den invloed van den
toestand van den dampkring op de baan
van het projectiel.

*a. Correctie in dracht voor den barometer- en thermometerstand
(luchtgewicht).*

Op bladz. 341 werd reeds verklaard waarom de hier te lande voor het
kustgeschut gebezigde formule

$$\text{Afwijking} = (1 - \frac{\Delta}{\Delta_1}) (t V_0 \cos \varphi - X) \dots (1)$$

niet juist is.

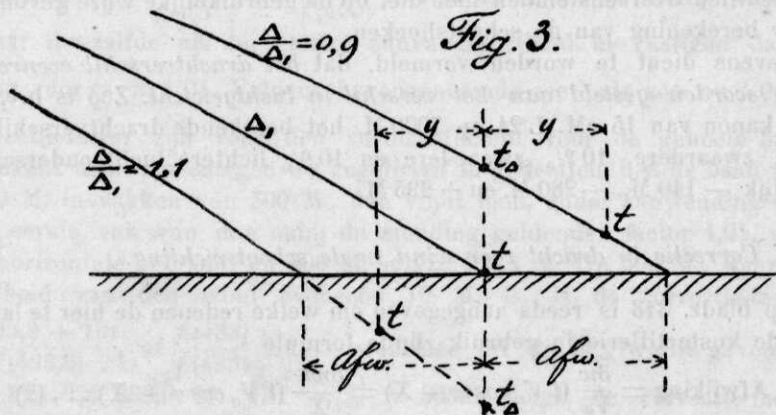
Eene methode, welke aansluit aan de KRUPPSche tabellen en m.i.
vertrouwen verdient, is de volgende.

Stellen wij voorop, dat proefondervindelijk is gebleken, dat de lucht-
weerstand, onder overigens gelijke omstandigheden, evenredig is met
het luchtgewicht. Voorts, dat de ballistische tabellen, althans de hier
te lande voor kanonnen gebruikelijke KRUPPSche tabellen, langs empiri-
schen weg zijn samengesteld en dus rekening houden met den, op
blz. 342 vermelden, neutraliseerenden invloed, dien eene verandering
van vormcoëfficiënt of belasting op de dwarsdoorsnede van het projectiel
en evenzoo eene verandering van het luchtgewicht heeft op de daar-
door veroorzaakte verandering van den luchtweerstand in de kogelbaan.

Dan volgt daaruit, dat het drachtverschil voor het normale luchtge-
wicht Δ_1 en een daarmede verschillend luchtgewicht Δ is af te leiden,
door bij de berekeningen voor het laatstgenoemde luchtgewicht Δ

den ballistischen coëfficiënt van het projectiel te vermenigvuldigen met den factor $\frac{\Delta}{\Delta_1}$. Ter verkrijging van alleszins juiste verschillen, verdient het aanbeveling, om voor meerdere afstanden, opklimmende met 500 M., de berekeningen voor de beide luchtgewichten uit te voeren, en de daarvoor gevonden waarden te vloeien, waardoor men over de gegevens beschikt om den invloed voor elken afstand af te leiden.

Deze berekening is wat tijdroovend. Eene verkorte wijze van berekenen is de volgende. Men berekent voor den afstand X de horizontale eindsnelheid v_e ¹⁾ en hiermede den vluchttijd t voor normaal luchtgewicht Δ_1 , vervolgens $v_{e\Delta}$ en t_Δ voor zwaardere of lichtere lucht. Dan

is het verschil van den bij normaal luchtgewicht Δ_1 en den bij het luchtgewicht Δ na den tijd t bereikten afstand (fig. 3)

$$y = (t - t_\Delta) v_e$$

Zooals op bladz. 342 werd herinnerd, is verder de afwijking in dracht ΔX bij verschil in luchtgewicht nagenoeg $1\frac{1}{2}y$, zoodat men heeft

$$\text{Afwijking} = 1,5 (t - t_\Delta) v_e \dots (3)$$

De juistheid der betrekking $\Delta X = 1,5 y$ is door enkele berekeningen voor eenige vuurmonden na te gaan.

Op eenvoudige wijze is dit mogelijk, door met behulp van eene schootstafel de kogelbaan in den dampkring met die in het luchtledige te vergelijken, waarbij men dan ten naaste bij de zelfde uitkomst zal vinden. Zoo vindt men bij het kanon van 15 cM. L/30 voor $X = 4000$ M. en $t = 10,0$ sec., $t V_o \cos \varphi - X = y = 1210$ M., terwijl de dracht in het luchtledige $\frac{V_o^2 \sin 2\varphi}{g} = 5726$ M. zou zijn, dus $\Delta X = 1726$ M. Bij het

1) Terwijl de baansnelheden van het projectiel met eene kapitale letter worden aangegeven (V_o , V_e), zal in het navolgende voor de horizontale ontkondene dier snelheden op de gebruikelijke wijze eene kleine letter worden gebezigd (v_o , v_e).

kanon van 7 cM. is voor $X = 5000$ M. en $t = 16,8$ sec., $y = 3200$ M. en $\Delta X = 5400$ M.

Bij het kanon van 15 cM. K. en de lading 0,690 KG. ($2 \times 2 \times 0,65$) is voor $X = 4300$ M., $t = 21,17$, en vindt men $y = 735$ M., $\Delta X = 1090$ M., of $1\frac{1}{2} y = \Delta X$, enz.

Past men de formule (3) toe, dan vindt men b.v. bij het kanon van 7 cM., voor $v_0 = 490$ M. op 4000 M. $v_{e\Delta} = 239,1$ M. en $t = 12,71$ sec; bij 10 $\%$ zwaardere lucht $v_{e\Delta} = 227,7$ M. en $t_{\Delta} = 13,10$, waardoor het drachtverschil $= 1,5 (12,71 - 13,10) 239,1 = -140$ M.

Hierbij wordt aangeetekend, dat eenige, voor verschillende kalibers op verschillende afstanden volgens de formule (3) berekende, drachtverschillen overeenstemden met die, op de gebruikelijke wijze gevonden door berekening van de schootshoeken.

Tevens dient te worden vermeld, dat *het drachtverschil evenredig mag worden gesteld aan het verschil in luchtgewicht*. Zoo is b.v. bij het kanon van 15 cM. L/24 op 7000 M. het berekende drachtverschil bij 5 $\%$ zwaardere, 10 $\%$ zwaardere en 10 $\%$ lichtere lucht onderscheidelijk -140 M., -280 M. en $+295$ M.

b. Correctie in dracht voor wind in de schootsrichting.

Op bladz. 343 is reeds aangegeven om welke redenen de hier te lande bij de kustartillerie in gebruik zijnde formule

$$\text{Afwijking} = \frac{3w}{V_g} (t V_0 \cos \varphi - X) = \frac{3wt}{X} (t V_0 \cos \varphi - X) \dots (2)$$

geen vertrouwen verdient.

Alvorens eene nieuwe formule voor het drachtverschil ten gevolge van den wind af te leiden, zal de hier te lande eveneens gebruikelijke en in de KRUPPSche tabellen aangegeven methode om rekening te houden met den wind in de schootsrichting worden nagegaan. Men is bij deze methode gewoon, evenals bij afwijking in het luchtgewicht, den ballistischen coëfficiënt van het projectiel te vermenigvuldigen met den factor $f(v_0 \pm w)$; hierin is $f(v_0 \pm w)$ de in de KRUPPSche tabellen vermelde luchtweerstand voor eene snelheid $v_0 \pm w$, dat is voor de horizontale snelheid van het projectiel ten opzichte van den dampkring nabij de monding en in de schootsrichting; $f(v_0)$ is de luchtweerstand behoorende bij de horizontale aanvangssnelheid van het projectiel. Zie „Die Berechnung der Schusstafeln” FRIED. KRUPP, bladz. 54.

Tegen deze methode zijn verschillende bedenkingen aan te voeren.

In de eerste plaats wat de grootte van den correctie-factor $\frac{f(v_0 \pm w)}{f(v_0)}$ betreft. Terwijl toch een verschil in luchtgewicht over de geheele baan van het projectiel den zelfden *betrekkelijken* invloed uitoefent op de grootte van den luchtweerstand, is daarentegen de invloed van den wind — vooropgesteld, dat de wind in de verschillende gedeelten der baan de zelfde is — veranderlijk met de snelheid van het projectiel. Met dien

veranderlijken invloed, die daarbij van af de monding toeneemt, is niet voldoende rekening te houden door middel van den constanten factor, die alleen voor de monding geldt. Lichten wij dit door een voorbeeld toe.

Beschouwen wij daartoe de baan van de granaat van 7 cM., bij $v_0 = 490$ M. en tegenwind van 10 M. of $w = + 10$. Nemen wij aan, dat de luchttegenstand bij wind $\pm w$ en bij eene snelheid van het projectiel v gelijk is aan dien in rustigen dampkring bij eene snelheid $v \pm w$. (Het bewijs hiervoor is af te leiden uit de beschouwing over den „Luchtweerstand bij projectielen met groote snelheden” door C. KREDIET. Mil. Spectator 1900.) Dan is; volgens de KRUPPSche tabel, aan de monding $\frac{f(v_0 + 10)}{f(v_0)} = \frac{f(500)}{f(490)} = 1,04$ en is dus de luchtweerstand aldaar de zelfde als bij gelijke aanvangssnelheid in rustigen dampkring voor $\frac{\Delta}{\Delta_1} = 1,04$. Volgens bovengenoemde methode zou nu 1,04 de

correctie-factor zijn voor den vormcoëfficiënt voor de geheele baan. Berekent men daarentegen de kogelbaan in gedeelten, b.v. de baan voor 4000 M. in vakken van 500 M., dan vindt men, onder aanwending voor het eerste vak van den nabij de monding geldenden factor 1,04, voor de horizontale snelheid op 500 M. $v_{500} = 423,2$ M. Op 500 M., waar de snelheid van den wind eveneens 10 M. is, is de correctie-factor $\frac{f(423,2 + 10)}{f(423,2)}$, of $\frac{f(433)}{f(423)} = 1,05$, waarmee uit de v_{500} wordt gevonden de $v_{1000} = 368,6$ M. Uit $v_{1000} = 368,6$ volgt de correctie-factor $\frac{f(379)}{f(369)} = 1,10$ en $v_{1500} = 330$ M., en zoo vervolgens:

$$\frac{f(340)}{f(330)} = 1,18 \text{ en } v_{2000} = 301,7 \text{ M.}, \quad \frac{f(312)}{f(302)} = 1,17 \text{ en } v_{2500} = 279,3 \text{ M.},$$

$$\frac{f(289)}{f(279)} = 1,09 \text{ en } v_{3000} = 260,6 \text{ M.}, \quad \frac{f(271)}{f(261)} = 1,09 \text{ en } v_{3500} = 243,4 \text{ M.},$$

$$\frac{f(253)}{f(243)} = 1,10 \text{ en } v_{4000} = 227,4 \text{ en op } 4000 \text{ M. } \frac{f(237)}{f(227)} = 1,11.$$

Hieruit blijkt, dat de waarde van den factor het gemiddelde van 1,04, 1,05, 1,10, 1,18, 1,17, 1,09, 1,09, 1,10 en 1,11 zou moeten zijn, of ruim 1,10 in plaats van 1,04. De v_{4000} afgeleid met den factor 1,04 is 239,1 M. of 11,7 M. te groot.

Aangezien de waarde $\frac{f(v+w)}{f(v)}$ in het algemeen toeneemt met het afnemen van v , moet de uitsluitend voor de monding geldende factor $\frac{f(v_0 \pm w)}{f(v_0)}$ als *onjuist* worden aangemerkt. Dat de waarde $\frac{f(v+w)}{f(v)}$ voor $v = 330$ M. een maximum, voor $v = 270$ M. een minimum passeert, brengt daarin geen verandering, wanneer men in het oog houdt, dat de aanvangssnelheid bij kanonnen (vooral bij die van het kustgeschut) in den regel grooter dan 400 M. is.

Op de schietplaats der firma KRUPP te *Tangerhütte* werd, in overeenstemming met bovenstaande gevolgtrekking, vernomen, dat het ook bij de firma wel gebruikelijk is voor den correctie-factor eene gemiddelde waarde te nemen, b.v. van de factoren voor de horizontale snelheid bij de monding, in het midden en op het einde van de baan.

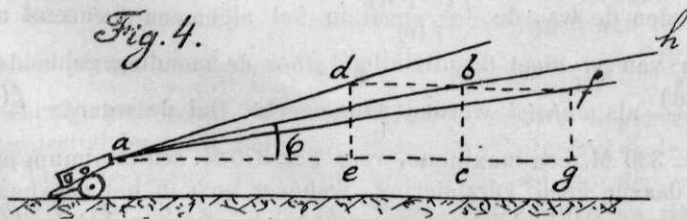
Daargelaten, dat met eene dergelijke gemiddelde waarde voor den factor $\frac{f(v+w)}{f(v)}$ nog niet de juiste afwijking zou worden gevonden, aangezien de minimum-waarde van dien factor nabij de monding en dus in dat gedeelte van de baan is gelegen, waar de snelheidsafname het grootst is, kleeft der KRUPPSche methode nog eene andere fout aan. Door aanwending van een correctie-factor voor den vormcoëfficiënt, op de zelfde wijze als bij afwijking van het luchtgewicht, wordt namelijk ook eene verandering van den vluchttijd verondersteld (zie fig. 3, blz. 421); een horizontale wind heeft daarentegen, zooals nog nader zal blijken, geen invloed op de grootte van den vluchttijd. Het gevolg daarvan is, dat een te groot drachtverschil zal worden gevonden.

Het zoeken naar eene andere methode om den wind in rekening te brengen heeft het volgende opgeleverd.

Zooals hiervoren reeds werd opgemerkt is de luchtweerstand afhankelijk van de onderlinge snelheid van het projectiel en den dampkring; bij eene aanvangssnelheid v en wind $\pm w$ is de luchtweerstand dus even groot als bij eene aanvangssnelheid $v \pm w$ in rustigen dampkring. Daaruit volgt onmiddellijk, dat ook de onderlinge verplaatsing van het projectiel en den dampkring gedurende zekeren tijd wordt bepaald door hunne aanvankelijke onderlinge snelheid.

Aangezien immers in de beide beschouwde gevallen ($V_0 = v \pm w$ in rustigen dampkring, en $V_0 = v$ met wind $\pm w$) de luchttegenstand voor het projectiel de zelfde is, is evenzoo de daaruit voortvloeiende verandering in den onderlingen bewegingstoestand van projectiel en dampkring (bestaande in de vertraging van het projectiel) in die gevallen voortdurend de zelfde. Derhalve eveneens hunne onderlinge verplaatsing na zekeren tijd.

Het is duidelijk, dat de, in het voorgaande buiten beschouwing gelaten, werking van de zwaartekracht, welke in beide gevallen klaarblijkelijk den zelfden invloed heeft op de beweging van het projectiel, geene verandering in de redeneering brengt.

Beschouwt men thans (fig. 4) de kogelbaan bij wind mede of tegen.

Zij ah de baan in rustigen dampkring bij den schootshoek φ , de horizontale aanvangssnelheid $v = V_0 \cos \varphi = ac$, en de verticale aanvangssnelheid $V_0 \sin \varphi = bc$.

Bij wind mede $w = db$ is dan de toestand ten opzichte van den dampkring de zelfde als bij rustigen dampkring met eene verticale snelheid $de = bc$, met eene horizontale $v' = ae = v - w$ en den daaruit voortvloeienden schootshoek $\varphi' = dae$; bij wind tegen is $v' = ag = v + w$ en $\varphi' = fag$; in het algemeen $v' = v \pm w$ en $\varphi' = bg \operatorname{tang} \frac{v}{v'} \operatorname{tang} \varphi$. Is de dracht, behoorende bij v' en φ' , d.w.z. de in den dampkring afgelegde afstand X' en is de vluchttijd t' , dan heeft de wind afgelegd den afstand $\pm wt'$ en is dus de afstand, afgelegd ten opzichte van de aardoppervlakte, $X' \mp wt'$. Het drachtverschil ten gevolge van den wind $\pm w$ is dan $X' \mp wt' - X$, of $X' - X \mp wt'$.

Voorbeeld. Gevraagd het drachtverschil bij het kanon van 24 cM. L/30 op 7000 M., bij een wind van 10 M.

Nemen wij den wind tegen en kiezen wij dien zóó, dat voor de berekening gebruik is te maken van de schootstafel voor het kanon van 24 cM. L/35. ($V_0 = 551$ M.)

Bij het kanon van 24 cM. L/30 is voor $X = 7000$ M. en $V_0 = 529$ M. $\varphi = 10^\circ 38'$, waarbij $v = 519,9$ M. Stelt men $w = + 22,7$ M., dan is $v' = 519,9 + 22,7 = 542,6$ M. en $\varphi' = bg \operatorname{tang} \frac{519,9}{542,6} \operatorname{tang} 10^\circ 38' = 10^\circ 12'$, waarbij $V_0' = \frac{542,6}{\cos \varphi'} = 551,3$ M. (dus vrijwel gelijk 551 M.)

Voor den schootshoek $10^\circ 12'$, geeft de schootstafel voor 24 cM. L/35 $X' = 7250$ M., of $X' - X = 250$ M. De dampkring heeft afgelegd $wt' = - 22,7 \times 17,7 = 402$ M., zoodat het drachtverschil is $X' - X - wt' = - 152$ M.

Het drachtverschil evenredig stellende aan de snelheid van den wind, vindt men ten slotte voor een tegenwind van 10 M. bij het kanon van 24 cM. L/30 op 7000 M. een drachtverschil van $-\frac{10}{22,7} \times 152 = - 67$ M.

Dat het drachtverschil evenredig is met de snelheid van den wind blijkt uit de rechtstreeksche berekening van het drachtverschil voor verschillende snelheden van den wind.

De dracht is namelijk eene functie van V_0 en φ . Verandert nu de V_0 , dan is, op bepaalden afstand, het drachtverschil evenredig met de verandering van V_0 ; evenzoo is het drachtverschil op bepaalden afstand, evenredig met de grootte van de verandering van den schootshoek φ . Nu is $v' = v \pm w$ of $v' - v = \pm w$; ook is $\varphi' - \varphi$ evenredig met w , hetgeen gemakkelijk blijkt door te schrijven $\varphi' = \operatorname{boog} \cotang \frac{V_0 \cos \varphi \pm w}{V_0 \sin \varphi}$.

Daaruit volgt, dat het verschil van X' , behoorende bij de gegevens v' en φ' , en van X , behoorende bij v en φ , en dus evenzoo het dracht-

verschil $X = X' - X \pm vt$ evenredig is met de snelheid van den wind $= w$.

De hierboven aangegeven methode ter berekening van het drachtverschil is in een enkel opzicht niet geheel juist. Bij de veronderstelling, dat de baan in rustigen dampkring bij horizontale aanvangssnelheid $v' = v \pm w$ de zelfde is als die bij eene snelheid v en wind $\pm w$, is namelijk over het hoofd gezien, dat het projectiel in rustigen dampkring niet de bij de herleide V_o' behoorende ronddraaiingssnelheid bezit, doch die bij de werkelijke aanvangssnelheid V_o . Dit verschil in ronddraaiingssnelheid is evenwel zoo gering, dat vermeend wordt, dat de invloed daarvan op de dracht wel buiten beschouwing mag worden gelaten.

De berekening volgens de hierboven ontwikkelde methode van het drachtverschil bij eenige vuurmonden heeft tot de volgende uitkomsten geleid.

Vuurmond.	Afstand. (M.)	Wind. (M.)	V_o (M.)	t (sec.) ⁽¹⁾	t' (sec.) ⁽¹⁾	Verschil in dracht. (M.)
24 cM. L/30....	7000	+ 10	529	17,7	17,7	67
15 cM. L/30....	7000	- 10	524	20,4	20,5	156
15 cM. L/25....	5000	+ 10	500	13,7	13,7	75
7 cM.....	5000	+ 10	500	16,8	?	150
12 cM. Hw....	5000	- 10	300	21,1	22,1	50
15 cM. K.	5000	- 10	292	22,3	22,4	70
Idem	4500	- 10	263	22,6	22,65	57
15 cM. Mr.....	2000	- 10	158	15,8	15,85	21
10 cM. Mr.	1850	- 10	155	14,9	14,9	24

Uit eene aandachtige beschouwing van de tabel is op te maken: 1°. dat het drachtverschil kleiner is, naarmate het kaliber grooter is, zooals dit te verwachten is, in verband met het gemakkelijker overwinnen van den luchtweerstand ten gevolge van de grootere metaalbelasting; 2°. dat het drachtverschil, onder overigens gelijke omstandigheden, kleiner is, naarmate de V_o kleiner is, aangezien alsdan in het algemeen de invloed van den luchtweerstand op de dracht kleiner is. Men vergelijkte b.v. het drachtverschil bij 15 cM. L/25 en bij 15 cM. K. op 5000 M., daarbij het grootere projectielgewicht bij 15 cM. L/25 in aanmerking nemende.

Ten 3°. blijkt dat mag worden aangenomen, dat de vluchttijd in rustigen dampkring en die in geval van wind in het schootsvlak onderling gelijk zijn.

Deze laatste gevolgtrekking, die wel eenigszins te verwachten doch

(1) Deze t zijn afgeronde waarden uit de schootstafels.

niet tevoren met zekerheid was aan te geven, doet een middel aan de hand om het drachtverschil ten gevolge van den wind op eene verkorte wijze af te leiden. En wel als volgt.

1°. Beschikt men bij uitzondering over twee schootstafels, voor onderling verschillende V_0 en het zelfde projectiel, dan is daaruit $X' - X$ te vinden, als het verschil in dracht voor den onderling gelijken vlucht-tijd t , behoorende bij de dracht X ; verder is dan w het verschil der horizontale aanvangssnelheden $= V_0' \cos \varphi' - V_0 \cos \varphi$.

2°. Gewoonlijk is geene tafel voor eene andere V_0 ter beschikking. In dit geval berekene men X' voor $v' = v \pm w$ en voor den vluchttijd t , behoorende bij de dracht X en bij de horizontale aanvangssnelheid v . Aangezien de vluchttijden in de schootstafel gevloeid en afgerond zijn, is het noodig de juiste waarde voor t eerst af te leiden en tevens om daarbij den juisten ballistischen coëfficiënt te bepalen.

Voorbeeld. Gevraagd het verschil in dracht bij het kanon van 15 cM. L/24 op den afstand van 7000 M., bij een tegenwind van 10 M. snelheid.

Voor $v = V_0 \cos \varphi = 428,2$ M. en $v_e = 196$ M. (uit de schootstafel) is $\log k = 9,25817$; hiermede vindt men $t = 26,25$ sec. Voor $v' = 428,2 + w = 438,2$ M., $t = 26,25$ sec. en $\log k = 9,25817$ is vervolgens $v_e' = 196,8$ M., waarmede verder $X' = 7062$ M. wordt gevonden, zoodat het drachtverschil is $X' - X - wt = 62 - 10 \times 26,25 = -200$ M.

Als formules ter berekening van het drachtverschil zouden, op grond van het vorenstaande, zijn te bezigen:

$$v' = v \pm w \text{ en } \varphi' = \text{bg tang } \frac{v}{v'} \text{ tang } \varphi \quad \left\{ \begin{array}{l} (4) \\ \text{volgens blz. 425} \end{array} \right.$$

$$\text{Drachtverschil} = X'_{v', \varphi'} - X \mp wt \quad \left\{ \begin{array}{l} \\ \text{volgens blz. 425} \end{array} \right.$$

$$v' = v \pm w$$

$$\text{Drachtverschil} = X'_{v', t} - X \mp wt \quad \left\{ \begin{array}{l} (4a), \text{ volgens bladz. 426.} \\ \end{array} \right.$$

Voor grootere vluchthoogten is de snelheid van den wind geleidelijk het dubbele te nemen van die, gemeten nabij den grond. (Zie blz. 279.)

b. Het verschil in springafstand ten gevolge van wind in de schootsrichting.

Het verschil in springafstand ten gevolge van den wind is, door herleiding tot rustigen dampkring, op overeenkomstige wijze af te leiden, als het drachtverschil.

Was bij gelijke tempeering de brandtijd in rustigen dampkring gelijk aan dien bij wind in de schootsrichting, dan zou ook het verschil in springafstand gelijk zijn aan het verschil in dracht. Daar evenwel bij wind tegen mede de snelheid van het projectiel ten opzichte van den dampkring (gedurende den gelijken tijd t) grooter kleiner zal zijn dan in rustigen dampkring, zal de sasing sneller trager branden (zie noot (2) blz. 274). Dientengevolge zal het verschil in springafstand in het algemeen grooter zijn dan het verschil in dracht.

Bij kleine snelheden, waarbij de verbrandingssnelheid van de sas betrekkelijk weinig of geen verandering ondergaat door verschil in snelheid van het projectiel, is het verschil in springafstand gelijk te stellen aan dat in dracht.

Bij groote snelheden, waarbij een verschil in projectielsnelheid betrekkelijk belangrijken invloed heeft op de verbrandingssnelheid van de sas, zal de wind daarentegen wel degelijk merkbaar zijn, en het verschil in springafstand grooter zijn dan het drachtverschil. In de eerste plaats zal dit het geval zijn, bij geschut van groot kaliber, waarbij namelijk de luchtweerstand gemakkelijker wordt overwonnen, zoodat wind in het schootsvlak betrekkelijk weinig invloed heeft op de baansnelheid van het projectiel; daardoor zal dan de wind des te meer invloed behouden op de snelheid van het projectiel ten opzichte van den dampkring en dientengevolge op de verbrandingssnelheid van den sasring. Is b.v. bij een tegenwind van 10 M. snelheid de baansnelheid na t sec. slechts 1 M. kleiner dan die in rustigen dampkring, dan is de snelheid ten opzichte van de lucht nog 9 M. grooter dan zonder wind.

Bij geschut van klein kaliber (6 cM. en 7 cM.) heeft de wind meer invloed op de baansnelheid van het projectiel, waardoor de invloed op de verbrandingssnelheid van den sasring even spoedig verdwijnt, en het verschil in springafstand dat in dracht weinig zal ontloopen,

Voorbeelden. 1. Gevraagd het verschil in springafstand bij het kanon van 24 cM. L/30 op 7000 M.

Op bladz. 425 werd, door vergelijking met de kogelbaan bij het kanon van 24 cM. L/35, voor een tegenwind van 22,7 M., een drachtverschil gevonden van — 152 M.

Voor de dracht van 7000 M. geeft de schootstafel voor het kanon van 24 cM. L/30 eene tempeering van 22,4. Hierbij behoort bij het kanon van 24 cM. L/35 een dracht van 7125 M., zoodat $X^1 - X = 125$ M., waardoor het verschil in springafstand $X^1 - X - wt = - 265$ M. Hierin is $w =$ het verschil der horizontale aanvangssnelheden, $t =$ vluchtijd tot het springpunt. Het verschil in springafstand is hier dus $1\frac{3}{4}$ maal grooter dan het drachtverschil.

2. Gevraagd het verschil in springafstand bij het kanon van 7 cM. op 5000 M., voor 10 M. tegenwind.

In rustigen dampkring is voor $v = V_0 \cos \varphi = 488,2$ M. en $v_e = 218,3$ M. $\log k = 2,15616$, waarbij $t = 16,85$ sec.

Voor $v' = v + w = 498,2$ M. is na $t = 16,85$ sec. $v'_e = 219,1$ M., waarbij $X' = 5040$ M., gevende als drachtverschil $X' - X - wt = - 139$ M. Voor $v = 488,2$ M. is, na $t = 5$ en 10 sec., $v_e = 318,1$ resp. 264,6 M. Voor $v' = 498,2$ M. is, na $t = 5$ en 10 sec., $v'_e = 320,4$ resp. 265,9 M. Is bij de monding de baansnelheid even groot ($V_0 = 500$ M.) en bij tegenwind van 10 M. de snelheid van het projectiel t. o. van den dampkring dus 10 M. grooter dan in rustigen dampkring, na 5 sec., 10 sec. en in het eindpunt na 16,85 sec. is dit verschil slechts 2,3, 1,3 en 0,8 M. Is, volgens de tabel in noot 2) op blz. 274, de verbrandingssnelheid van

den sasing bij 10 M. tegenwind nabij de monding $1,3\%$ groter dan in rustigen dampkring, na 5 sec. is dit verschil nog slechts $0,4\%$, na 10 sec. $0,13\%$, terwijl bij het einde geen verschil meer bestaat. Gedurende de eerste 5 sec. dus gemiddeld $0,85\%$, gedurende de tweede 5 sec. gemiddeld $0,27\%$, daarna nog $0,07\%$, of in het geheel $\pm 0,06$ sec. verschil. In springafstand geeft $0,06$ sec. een verschil van $0,06 \times v_e = 12$ M.

Volgens deze berekening zou dus het verschil in springafstand praktisch gelijk gesteld mogen worden aan het drachtverschil.

c. Correctie voor wind loodrecht op de schootsrichting.

Tot het berekenen van de afwijkingen in M. van het projectiel ten gevolge van den wind loodrecht op de schootsrichting, welke zijn vermeld in de tabel op blz. 275, is gebruik gemaakt van de formule

$$\text{Afwijking} = wt - \frac{1}{Q} \text{Nep log } (Q w t + 1) \quad (5)$$

Hierin is w = de windsnelheid in M. loodrecht op de schootsrichting, t = de vluchttijd in seconden, $\frac{1}{Q} = \frac{5}{4} \times$ de metaalbelasting op de langdoorsnede van het projectiel per cM^2 .

Voor de afleiding dezer formule wordt verwezen naar blz. 78 van het *Marineblad* 1897-98. „De invloed van den wind op de baan van het projectiel”, door W. J. C. SMIT.

Zooals blijkt uit de volgende, uit bovengenoemd artikel overgenomen, tabel voor de berekening van de zijdelingsche afwijking, zijn de volgens formule (5) berekende afwijkingen nagenoeg evenredig met het vierkant van w , met het vierkant van t en omgekeerd evenredig met de belasting op de langdoorsnede van het projectiel. De afwijkingen voldoen in dit opzicht aan de daaraan (zie blz. 343) te stellen voorwaarden.

Tot het berekenen van de metaalbelasting op de langdoorsnede is de ogiefvormige kop te vervangen door een cylinder van gelijke middellijn als het grondvlak van den kop en met $\frac{2}{3}$ van zijne hoogte.

Afwijking in M. = wt - $\frac{1}{Q}$ Nep log (Q wt + 1)							
1000 Q \ wt	5	10	15	20	25	30	35
10	0	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2
20	0.1	0.2	0.3	0.4	0.5	0.6	0.7
30	0.2	0.4	0.7	0.9	1.1	1.3	1.5
40	0.4	0.8	1.2	1.5	1.9	2.2	2.6
50	0.6	1.2	1.8	2.3	2.9	3.4	3.9
60	0.9	1.7	2.6	3.3	4.1	4.8	5.5
70	1.2	2.3	3.5	4.5	5.5	6.4	7.4
80	1.6	3.0	4.5	5.8	7.1	8.3	9.5
90	2.0	3.8	5.6	7.2	8.8	10.4	11.8
100	2.4	4.7	6.8	8.8	10.7	12.7	14.3
110	2.9	5.6	8.2	10.6	12.8	15.0	17.0
120	3.5	6.7	9.7	12.4	15.1	17.5	19.8
130	4.1	7.8	11.2	14.4	17.5	20.2	22.8
140	4.7	9.0	12.9	16.6	20.0	23.1	26.1
150	5.4	10.3	14.7	18.8	22.6	26.1	29.5
160	6.1	11.6	16.6	21.2	25.4	29.3	33.0
170	6.9	13.0	18.6	23.7	28.3	32.6	36.6
180	7.7	14.5	20.7	26.3	31.4	36.1	40.4
190	8.5	16.1	22.8	29.0	34.6	39.7	44.3
200	9.4	17.7	25.1	31.8	37.8	43.3	48.4

N.B. Bij het berekenen van tabellen voor den wind, hetzij in de schootsrichting of zijdelings, neme men in aanmerking hetgeen op blz. 279 werd vermeld omtrent de snelheid van den wind op verschillende hoogten. Voor *vluchthoogten van eenig belang is daartoe de snelheid van den wind geleidelijk het dubbele te nemen van die, gemeten nabij den grond.*

d. *Het gebruik van de tabellen voor den wind.*

In fig. 5 is ten slotte eene windroos afgebeeld, waarmede, zonder dat eenige berekening noodig is, de vereischte correctiën voor den wind in dracht en zijdelings onmiddellijk zijn af te lezen.

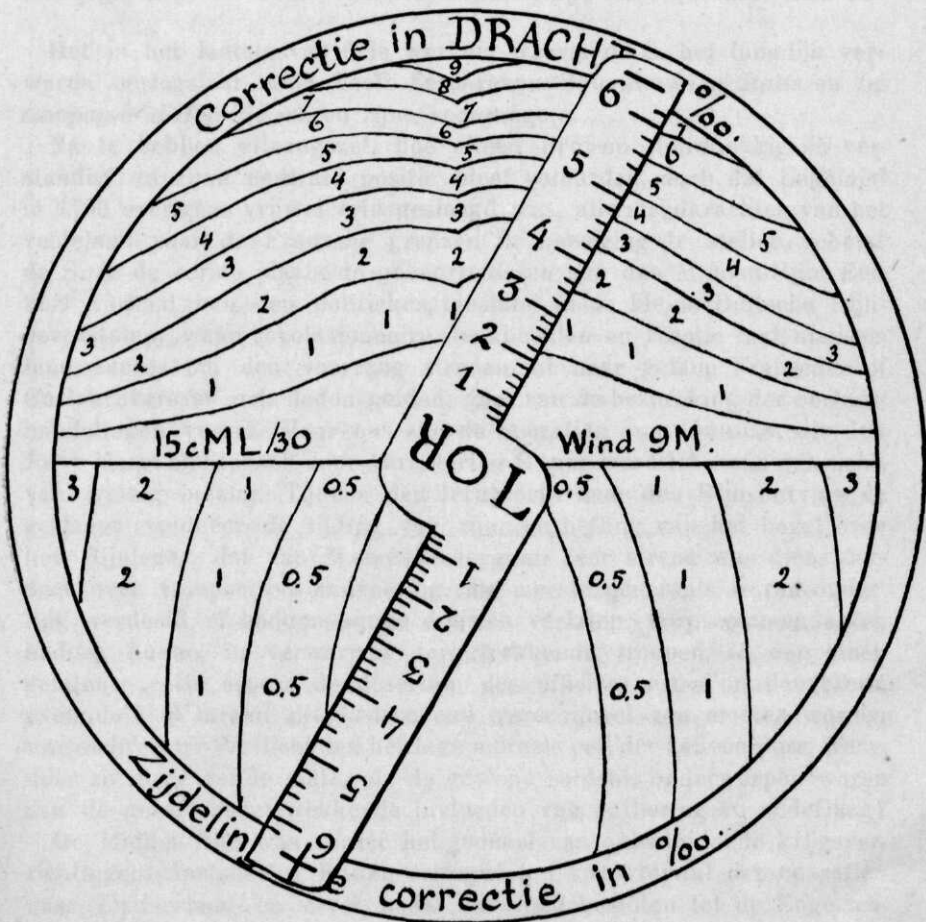
De windroos is ingericht voor het kanon van 15 cM. L/30 en voor eene windsnelheid van 9 M. Voor de verschillende afstanden en voor de verschillende schootsrichtingen ten opzichte van den wind zijn de vereischte correctiën in ‰ grafisch uitgezet. Maakt de schootsrichting een hoek α met de windrichting, dan is de correctie in dracht $\cos \alpha \times$ de volle correctie, noodig bij samenvallende richting; de zijdelingsche

correctie is dan $\sin^2 \alpha \times$ de volle correctie voor den zelfden wind loodrecht op de schootsrichting.

De afstandverdeeling op den wijzer is eenigszins ruimer genomen met het toenemen van den afstand, om te voorkomen, dat de grafische lijnen op de roos, vooral die voor de dracht, voor de grootere afstanden te dicht bij elkaar komen voor een gemakkelijk aflezen van de

Fig. 5. (1/1)

correctiën. De roos is berekend voor afstanden van 1000 tot 6000 M.

Wordt de windroos overeenkomstig de schootsrichting gesteld — of geschiedt zulks werktuigelijk, doordat de windroos is bevestigd aan het vurende stuk of aan den koepel — dan vindt men op de windroos, tegenover de verdeeling voor den afstand op de wijzers, de cijfers voor de correctie in dracht en voor de zijdelingsche correctie. Op den wijzer

vindt men verder het teeken + of — en de letter L of R voor den zin, waarin de correctie moet worden gegeven. In fig. 5 is b.v. voor den afstand van 4800 M. de correctie in dracht -3 tot $-4 = -3,5 \text{ ‰}$, de zijdelingsche correctie $0,5 \text{ ‰}$ links.

Tevens zou het nog gemak aanbieden, wanneer de gebruikelijke, vrij kostbare areometer werd vervangen door een eenvoudigen toestel (briefwegerstelsel met tegenwicht), waarmede de windsnelheid onmiddellijk kon worden afgelezen in den, voor de nauwkeurigheid van aflezing gunstigsten, stand van de windvaan, dat is loodrecht op de richting van den wind. Op deze bijzonderheid zal niet verder worden ingegaan.

correctie in dracht — 3 tot — 4 = — 3,5 ‰, de zijdelingsche correctie 0,5 ‰ links.

Tevens zou het nog gemak aanbieden, wanneer de gebruikelijke, vrij kostbare areometer werd vervangen door een eenvoudigen toestel (briefwegerstelsel met tegenwicht), waarmede de windsnelheid onmiddellijk kon worden afgelezen in den, voor de nauwkeurigheid van aflezing gunstigsten, stand van de windvaan, dat is loodrecht op de richting van den wind. Op deze bijzonderheid zal niet verder worden ingegaan.

LES CAMPAGNES DE 1799. JOURDAN en Allemagne et
BRUNE en Hollande, door EDOUARD GACHOT. Librairie
académique, PERRIN ET CIE. Paris.

Het is het laatste van drie werken, waarin de S. het tamelijk verwarde oorlogsjaar 1799 heeft beschreven. SOUVAROW en *Italie* en *La campagne d'Helvétie* waren zijne voorgangers.

Na te hebben uiteengezet, hoe alleen Pruisen „hardnekkig en verstandig” in zijne neutrale positie bleef volharden, doch dat Engeland in 1799 overigens vrijwel erin geslaagd was, alle strijdkrachten van het vasteland naar de Fransche grenzen in beweging te stellen, schetst de S. in de eerste plaats de gebeurtenissen aan den Midden-Rijn. Een kort verhaal van den politieken toestand in de kleine Duitsche Rijn-oeverstaten, waar revolutionnaire denkbeelden en reactie met afwisselend succes om den voorrang streden, al naar gelang Franschen of Oostenrijkers er zich deden gelden, gaat aan de bespreking der oorlogshandelingen vooraf. Voor ons zijn de operatiën van JOURDAN, die den 25sten Maart bij Stokach door Aartshertog KAREL werd tot staan gebracht, van weinig belang. Tijdens den terugtocht naar den Rijn ontving de geslagen veldheer de tijding van zijne ontheffing van het bevel over het Rijnleger, dat aan MASSÉNA overging. Zeer streng was diens oordeel over troepen en aanvoering. De meeste generaals waren onderling verdeeld of hadden hunne divisiën verlaten; korpscommandanten hadden hunne, in verwarring terugtrekkende troepen, in den steek gelaten: „cette espèce de désertion des officiers est d'un dangereux exemple”. Waaraan dit bedroevend verschijnsel zou moeten worden toegeschreven? Wellicht aan het lage moreele peil der aanvoerders, waardoor zij in de zelfde mate, als de gewone soldaat, onderworpen waren aan de geestesbederfwekkende invloeden van ontbering en nederlaag?

De Midden-Rijn was verder het tooneel van onbeduidende krijgsvorrichtingen. Aartshertog KAREL verlegde het zwaartepunt der operatiën naar Zwitserland en eerst, nadat PITT had besloten tot de Engelsch-Russische landing in de Bataafsche Republiek, had aan den Rijn een rechts schuiven van troepen plaats, door MASSÉNA beleidvol benut, om de Russen in den tweeden slag van Zürich, den 25sten en 26sten September, beslissend te slaan. MASSÉNA's succes deed de Oostenrijkers den Midden-Rijn verlaten en maakte aan de beoogde, indirecte samenwerking van de Noordelijke met de centrale groep van de strijdkrachten der coalitie een einde. Het bericht der overwinning bereikte in den

nacht, aan den tweeden slag van Bergen voorafgaande, Alkmaar en schraagde den moed der Gallo-Bataafsche strijdmacht.

Hare verrichtingen, die de S. in het tweede gedeelte van zijn werk behandelt, vragen meer onze aandacht. Ook hier gaat een kort geschiedkundig overzicht vooraf, waarin zelfs aan Maria van Bourgondië eene plaats is toegekend. Uit den aard der zaak oppervlakkig, verraadt het eene sterke Anglophobie en eene neiging, om de Republiek der Vereenigde Nederlanden dik in het krijt te stellen, voor alles wat zij aan Frankrijk verschuldigd zou zijn. De politieke geschiedenis der jaren, die aan de landing vooraf gingen, wordt in hoofdzaak toegelicht door aanhalingen van uitspraken van tijdgenooten, die voor zoover zij nog niet gepubliceerd mochten zijn, ongetwijfeld van waarde zijn, doch die over het algemeen wel wat sterk getint toeschijnen. Pro en contra worden echter oprechtelijk tegenover elkaar gesteld en naast het oordeel van den patriot, die de Fransche broeders in hemelsch licht schetst en ons WILLEM V als een geweldenaar voorspiegelt, staat het oordeel der anti-Fransch gezinde partij, die meedoogenloos den staf breekt over de stipulatiën van het tractaat van 1795, die aan Frankrijk slechts voordeel en aan ons „ruine certaine” moesten brengen.

Generaal BRUNE, de hoofdpersoon in het tweede gedeelte van GACHOT's boek, kwam op 36-jarigen leeftijd in ons land. De beschrijving van zijn persoon is erg mager en kan in geen vergelijking treden met de karakterschets door Generaal-Majoor G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN van hem gegeven. BRUNE's groote inhaligheid, die eene verklaring zou kunnen brengen van de beruchte capitulatie van den 18^{en} October, vormde de donkerste zijde van dit merkwaardige karakter. Behalve eenige tamelijk raadselachtige verhalen van eene, op 7 October te Limmen gehouden, conferentie, ontleend aan de Juni-aflevering van de „Vragen van den Dag” van 1905, ontsteekt GACHOT, in de aan BRUNE toegeschreven trouweloosheid tegenover de Republiek, geen nieuw licht. Niet onvermakelijk klinkt het echter, dat VAN DAMME „sans autre fortune que son épée”, zooals Generaal K. B. zegt, en die zich over BRUNE's inhaligheid het meeste heeft beklagd, voor zijne afpersingen in Baden van het Rijn-leger was verwijderd en voor een krijgsraad had te recht gestaan. Nu is het echter een zoo bekend verschijnsel, dat in de revolutielegers het begrip van het mijn en het dijn veelal onvoldoende wortel had geschoten, dat langer hierbij verwijlen overbodig mag worden geacht. „Les principales actrices de l'Italie sont entretenues par les employés de l'armée française; le luxe, la dépravation et la malversation sont à leur comble”, schreef BONAPARTE drie jaren te voren uit Italië. Met de probiteit van die „soldats de fortune”, bij wie de fraaiste lichtzijden zich aan de donkerste schaduwzijden van het karakter paarden, schijnt men het over het algemeen niet zoo nauw te moeten nemen.

GACHOT is verre van er in geslaagd, op de verdiensten van den held van het boek het volle licht te laten vallen. Over de talrijke operationele momenten, waaraan de veldtocht in Noord-Holland zoo rijk is en die

als het ware uitnoodigen, om psychologisch bestudeerd te worden, stapt hij vluchtig voort. Generaal K. B. schetste reeds één der eerste, in de door hem aangehaalde instructie van DAENDELS van den 23sten Augustus, gegeven na het eerste verschijnen van de Engelsche vloot. Nu nog zou deze als voorbeeld kunnen strekken; de wijze, waarop de hoofdlijnen zijn getrokken, verraaftforschheid en ruimen blik. Ook de, door BRUNE ontwikkelde kracht, nadat DAENDELS bij het aanvoeren van de voorhoede der Gallo-Bataafsche strijdkracht van eene steeds toenemende onvastheid blijk ging geven, zou uitermate dienstig hebben kunnen zijn „BRUNE en Hollande” te leeren kennen; doch hiertoe zou GACHOT's werk voor alles meer gedocumenteerd hebben moeten zijn. Aan krijgsgeschiedkundige werken worden tegenwoordig te recht uiterst hooge eischen gesteld. Men vraagt naast het zorgvuldig gedocumenteerde verhaal van het gebeurde, overal een scherpzinnig onderzoek naar de drijfveeren, die het handelen der leidende personen bestuurden. Eerst dan, maar ook alleen dan kan een boek tot leering strekken. GACHOT's werk voldoet aan die hooge eischen niet, is veeleer eene politiek-militair geschiedkundige schets zonder kernachtige moraal. Het gevaar, waaraan de S. van een dergelijk werk bloot staat, spreekt ook hier. Hoe licht toch is hij geneigd de leemten in het verhaal der gebeurtenissen met zinnen aan te vullen en erg onwaar te worden. „On fatigua „les troupes en marches et en contremarches. On préta l'oreille, „trop souvent, aux nouvelles les plus invraisemblables”, zegt GACHOT ergens en doet daarmee schromelijk onrecht aan de beleidvolle kalmte en de „ferme volonté de vaincre”, waarmee en BRUNE en DAENDELS en DUMONCEAU het naderend gevaar onder de oogen zagen.

Het zij mij vergund door eene kleine schets van de laatste dagen van Augustus 1799 mijne critiek op de conceptie van GACHOT's werk nader toe te lichten en tevens een beter licht te laten vallen op BRUNE's persoon, waarvan velen onzer niet veel meer weten, dan dat hij rupsen ving en een liefhebber van jenever was.

Generaal KOOLEMANS BEIJEN heeft in zijne studie over de gebeurtenissen in 1799 uitvoerig uiteengezet aan welke wisselende indrukken DAENDELS was blootgesteld van het oogenblik, dat hij te Schagerbrug aankwam (23 Aug.), totdat de uitgezette sloepen der Engelsche landingsvloot hem in den avond van den 26sten Augustus de overtuiging brachten, dat de landing in het Schulpegat zou worden uitgevoerd. Den 24sten, toen de vloot nog niet, voor de tweede maal, in zicht was, geloofde hij aan eene landing vóór den Helder en een verschijnen van den vijand in de Zuiderzee, en, zelfs als deze vóór het landingspunt geankerd ligt, schrijft hij nog aan BRUNE (26 Aug.): „qu'il se dispose à enfoncer le passage”. Dan komt de plotselinge ontsluiting van den toestand, zooals immer in spannende momenten, verrassend, verbijsterend, te onpas. DAENDELS' gemoedstoestand in den nacht van 26 op 27 Augustus legt ervan getuigenis af. Den dag van de landing staat DAENDELS voor de oplossing van een vraagpunt,

dat de geheele zenuwsterkte van den aanvoerder in beslag moet hebben genomen. Moet het onvoldoend versterkte den Helder worden ontruimd? Ik zal het door DAENDELS genomen besluit tot het verlaten der positie niet beoordeelen, doch slechts wijzen op de verstrekkende gevolgen, als: het rustig ontschepen der nog niet gelande troepen, toen de krachtig opstekende wind de verdere ontscheping op de kust verbood; het wijken van STORY'S vloot naar de Vlieter en haar smadelijke capitulatie; de mogelijkheid voor den vijand om in de Zuiderzee door te dringen.

Toen DAENDELS in den nacht van 27 op 28 Augustus achter de Egalementssloot in den Zijpepolder was teruggeweken, gunde ABERCROMBEY hem den tijd, de gevolgen van den genomen maatregel gade te slaan. De moreele depressie bleef niet uit; zijne correspondentie met BRUNE, door Dr. MENDELS in DAENDELS' levensbeschrijving gepubliceerd, legt ervan getuigenis af. De positie, die hij den 28sten Augustus als „excellente” betitelt, besluit hij dien zelfden dag te ontruimen in „grande inquiétude” voor zijn linkervleugel „qui est encore dans ces maudites dunes”. 30 Augustus ging hij in het vroege morgenuur terug en de Engelschen bleven staan, zooals KRAYENHOFF ons vertelt, ... uit vrees voor DAENDELS; het gewone verschijnsel in de oorlogvoering, dat zich zelfs bij de tactische oefeningen op de kaart veelvuldig voor doet en dat met de zoo kernachtige uitspraak: „Glück hat auf der Dauer nur der Tüchtigen” in eng verband staat. Een goed geloof en eene kurken ziel en de vaste overtuiging, dat niet alle ellende zich op eenmaal tegen den moreel sterke keert, zijn onmisbaar voor hoogere aanvoerders.

DAENDELS ging terug achter de Schermerringvaart; geestelijke verdooving omvat hem meer en meer.

Den 28sten Augustus zal hij zijn terugtocht „doucement sur Haerlem” doen, om zich met BRUNE te vereenigen, een detachement zou Amsterdam dekken. Doch daags daarop is hij zeer pessimistisch „et au lieu „de suivre le projet dont ROUGUET est porteur, je partirai avec toute „la division pour couvrir Amsterdam du côté de la Nord-Hollande, „ma droite appuyée au Zuiderzee et ma gauche à l'IJ”. Geheel in overeenstemming met deze gedachte, verlegt DAENDELS zijn hoofdkwartier naar Schermerhorn, noordwaarts van Purmerend. Op dit kritieke moment, als DAENDELS de eerste marsch-etappe tot achter de Schermerringvaart achter zich heeft, als de goede strategische gedachte van 28 Augustus, op Haarlem terug te gaan, hem is ontsnapt, als hij op het punt staat het gewichtige Alkmaar voetstoots prijs te geven, neemt BRUNE met vaste hand de leiding op het oorlogstoneel over. Zijne eerste bevelen snellen hem vooruit. Met nuchtere kalmte heeft hij uit 's Gravenhage den loop van zaken gade geslagen. „Nous devons „nous garder de nous laisser induire à de faux mouvements”, schreef hij den 25sten Augustus aan DAENDELS. Die gedachte beheerschte zijne aanvankelijke concentratiebevelen van den 23sten, nadat de vijand voor het gat van Texel was verschenen. DAENDELS zou, ingevolge die bevelen, Noord-Holland, DUMONCEAU de noordelijke provinciën en een Fransch

korps Zeeland bezet houden, terwijl de reserves van Rotterdam tot Leiden werden geëchelonneerd (GACHOT, blz. 212). Overal werden versnelde middelen van vervoer bijeengebracht, ten einde het geheele leger snel te kunnen samentrekken. „Trois jours plus tard une escadre „anglaise forçait le passage du Texel. DAENDELS laissait ABERCROMBEY „prendre pied au Helder et la flotte batave se rendait à l'amiral „MITCHELL, sans avoir tiré un coup de canon". Bedoelt GACHOT met deze woorden wellicht eene vermomde critiek te leveren op BRUNE's eerste concentratie?

Mocht dit zoo zijn, dan aarzel ik niet haar onbillijk te noemen, in spijt van het verloop der latere gebeurtenissen; de 25ste Augustus mag nog geenszins gelden als grondslag der critiek, waaraan echter, zooals ik zoo aanstonds hoop aan te toonen, BRUNE evenmin kan ontkomen, omdat hij enkele dagen later aan zijne vrees voor „faux mouvements" te halsstarrig vast hield.

DAENDELS was reeds te Schermerhorn, toen BRUNE's estafetten hem tot stand houden in den Zijpepolder kwamen aansporen. Geen stap terug, zonder daartoe door den vijand te worden gedwongen, luidde het van BRUNE's zijde, die daarmede een beginsel bloot legde, dat nu nog de grondslag behoort te zijn van elke verdedigende operatieve leiding tegenover eene gelande macht.

Zijn brief van 29 Augustus, handelende over de stelling in de Zijpe, eindigt met een vriendelijk „salut républicain", doch als dan, vóór het wegrijden van den koerier, DAENDELS' schrijven aan komt, dat eene spoedige ontruiming in het vooruitzicht stelt, vervolgt BRUNE, ditmaal eigenhandig: „N'abandonnez pas votre position et si vous aviez commencé votre retraite, faites ravancer vos troupes, il faut tenir où vous êtes". De onderteekening „Le général en chef BRUNE" steekt kernachtig af tegen den gemoedelijken toon van zooeven. Men gevoelt, dat hier een man van onverzettelijken wil en overtuiging aan het woord is. Nog duidelijker wordt hij in een later schrijven van den 29sten, dat GACHOT aan haalt (blz. 228, noot): „Vous devez disputer le „terrain pied à pied, défendre Alkmaar. Si vous étiez forcé au Zipp, „seule raison qui puisse le faire abandonner, votre retraite ne doit „avoir lieu qu'à la dernière extrémité". De aanwijzingen, die BRUNE daags daarop geeft voor de versterking en bezetting der Zijpestelling, hebben zelfs voor het tegenwoordige nog hare waarde, doch voor DAENDELS waren zij waardeloos; hij had de positie reeds ontruimd. Leest men in zijn rechtvaardigingsschrift van 30 Augustus uit Schermerhorn den kwalijken toestand, waarin hij enkele dagen zonder levensmiddelen en munitie had verkeerd, dan kan men DAENDELS in de ontruiming niet geheel ongelijk geven. Edoch het geheele betoogen voordeele van BRUNE concentreert zich niet zoozeer om de meerdere of mindere beteekenis van de Zijpestelling, dan wel om het door hem gehuldigde beginsel van standhouden, waar zich de gelegenheid ook slechts eenigermate bood. En nu is het eene, door de krijgsgeschiede-

nis meervoudig bewezen, waarheid, dat de algemeene bevelhebber op grooten afstand van het eigenlijke operatietooneel veelal juister oordeelt, dan de door de tactische details in beslag genomen onderaanvoerder. Men herinnere zich slechts VON WERDER's bekende telegram aan VON MOLTKE, toen hij in den avond van 14 Januari 1871 de Lisainestelling had bezet: „Elsasz glaube ich schützen zu können, nicht aber „Belfort, wenn nicht Existenz des Korps auf's Spiel gesetzt wird“. Dan het besliste, kernachtige antwoord uit Versailles: „Angriff ist „in der Belfort deckenden festen Stellung abzuwarten und Schlacht „anzunehmen“. Wanneer het niet in beginsel verwerpelijk ware, op krijgsgeschiedkundig terrein naar analogie gebeurtenissen te speuren, dan zou eene vergelijking van BRUNE's optreden tegenover DAENDELS met dat van V. MOLTKE tegenover VON WERDER reden van bestaan hebben.

Enkele dagen later zou BRUNE aan zijn onderaanvoerder toonen, deze mocht dan over de Zijpestelling denken, zooals hem beliefd, dat de strategische toestand kan dwingen in stellingen te vechten, die tactisch met groote fouten zijn behept, en dat een terugtocht van Schagerbrug naar Buiksloot eene onvergeeflijke fout was. Eene omstandigheid komt echter in het voordeel van DAENDELS, t. w. de bepaalde onzekerheid of BRUNE hem in zijn vrees voor „faux mouvements“ niet geheel in den steek zou laten. Nog den 30sten Augustus immers wil hij hem verzekeren niet meer gelande troepen tegenover zich te hebben, dan DAENDELS zelf sterk is, „et que la seconde expédition n'est point encore débarquée“. BRUNE's ziel schijnt naar DAENDELS' smaak wat al te veel kurkachtige substantie te hebben bezeten. Doch in den loop van den 30sten Augustus verdwijnt te Schermerhorn de twijfel. „Mais apprenant en „suite“ — aldus DAENDELS — „que le Général GOUVION était arrivé à „Haerlem que les troupes françaises y arrivaient aussi successivement „et recevant vos derniers ordres, je suis resté à la hauteur d'Alkmaar, „appuyant ma gauche à cette ville et ma droite au confluent des canaux „près d'Avenhorn. Le commandant Aubré doit avec ses troupes continuer la ligne d'Alkmaar à la mer“. In die stelling stond DAENDELS nu wel is waar verre van goed en veel te veel naar het Oosten geschoven, doch hij stond althans. Daags daarop was hij van de noodzakelijkheid van eene linksschuiving overtuigd, Hoorn was middelerwijl ontruimd, en geeft hij aan BRUNE kennis: „Il (l'ennemi) ne peut y „(l'intérieur du pays) pénétrer que par le terrain entre Alkmaar et la „mer et c'est ce qui m'a déterminé à y porter les forces que j'avais „sur ma droite“.

Na veel omzwervingen is DAENDELS dus ten slotte in het rechte spoor geraakt, doch . . . slechts voor kort. Enkele uren later is hij opnieuw gederailleerd en schrijft hij BRUNE toch maar achter zijn onaantastbaar bolwerk, den Schermerringdijk, te zijn gebleven, zijn rechtervleugel „toujours à Avenhorn“, om zich daarin te verdedigen „jusqu'à la dernière extrémité“.

Stelt men daartegenover BRUNE's korte bevel van den 31sten ¹⁾, dan steekt deforschheid en juistheid der lijnen krachtig af tegenover het enge inzicht van DAENDELS, die niet scheen te begrijpen, dat een ferme stoot des vijands tegen het hoofd der opmarcheerende zwakke Fransche troepen, gevolgd door eene bezetting van Alkmaar, het pleit geheel ten voordeele der Engelschen zou hebben beslist, omdat BRUNE en DAENDELS uit elkaar zouden zijn gedreven, hunne hereeniging voorshands onmogelijk zou zijn geweest en het aan DAENDELS hoogst bezwaarlijk zou zijn gevallen met de zwakke waarnemingsdetachementen, die de vijand slechts tegenover hem behoefde achter te laten, af te rekenen. Eene snelle bezetting van Alkmaar door den vijand zou met eene strategische doorbreking der Gallo-Bataven hebben gelijk gestaan.

DAENDELS zelf erkent het in zijn schrijven van den 1sten September, dat de onbevangenheid van zijn blik door de emotie der laatste dagen moet hebben geleden. „Tourmenté par les inquiétudes et les fatigues, „j'ai été incommodé tous ces jours-ci. J'en ai passé cinq bien révolus „sans pouvoir jouir d'un instant de sommeil; maintenant je suis beau- „coup mieux et plus capable de travailler”.

Wij, die den oorlog slechts uit de boeken kennen, mogen wel een oogenblik verwijlen bij DAENDELS' belijdenis, want het moge waar zijn, dat de draad- en draadlooze telegrafie de onderaanvoerders op strategisch gebied in enger verband brengt met de hoofdleiding, toch zullen aan commandanten van zelfstandig optredende troepenafdeelingen, zenuwstorende momenten, als die, welke DAENDELS doorleefde, niet worden bespaard. Wat de studie der krijgsgeschiedenis alleen te dezen opzichte als leerschool voor het karakter kan bijbrengen, is niet in woorden uit te drukken, doch overtreft zeker vele malen, wat de gefingeerde oefeningen aan concrete gevallen als zoodanig vermogen.

Dat BRUNE met groot wantrouwen tegenover DAENDELS naar Noord-Holland afreisde en zelfs met een „lettre de cachet” gewapend was, valt niet te verwonderen. De overspanning bij den laatste maakte echter weldra voor meer rustigen gemoedstoestand plaats en reeds bij den eersten slag van Bergen schijnt zich het evenwicht weder ten volle hersteld te hebben. „Sa tête m'a paru se remettre” — schrijft de Fransche gezant uit Alkmaar — „Il doit en avoir une vive reconnaissance envers le Général en chef qui, tout en le faisant surveiller, „a mis beaucoup de sagesse et de générosité dans ses procédés à son „égard”.

1) „Puisque vous vous êtes retiré . . . de votre première position, ne „quittez celle, que vous avez maintenant, qu'y étant forcé. Il faut défendre „Alkmaar jusqu'à la dernière extrémité, et dans le cas ou vous seriez „contraint à une retraite, la faire sur le Beverwijk. Il faut vous tenir sur la „défensive, à moins que l'ennemi ne fasse une faute assez grande pour vous „faire présumer que vous le battrez complètement. Vous devez envoyer des „reconnaisances à Hoorn, si vous n'y avez pas établi un piquet de cavalerie”.

Het vorenstaande verhaal, dat van ongewone beteekenis is, om BRUNE in zijne operatieve leiding te beoordeelen, vat GACHOT samen en nog niet eenmaal juist, in enkele regels: „DAENDELS abandonnait le Zype „lorsque ABERCROMBEY faisait marcher contre lui une reconnaissance. Il „laisait à l'ennemi un camp facile à retrancher depuis Petten jusqu'à „Kolhorn. Voulant couvrir Alkmaar, il établissait sa gauche à Bergen, „son centre à Oudkarspel et sa droite, un peu repliée, vers Veenhuizen, „quand BRUNE accourait à son secours”.

GACHOT bracht enkele, mij onbekende, gegevens met betrekking tot de concentratie der Fransche troepen, waarbij het aan drijfkracht niet heeft ontbroken. Zoo leest men van troepen den 28sten te 9 uur 's avonds per schuit uit Utrecht vertrokken, daags daarop te Haarlem aangekomen en den 30sten per voetmarsch ten 6 uur 's avonds Alkmaar bereikende. De eerst aankomende troepen begonnen weldra voorwaarts terrein te winnen en na BRUNE's aankomst op den 2^{en} September worden de twee Bataafsche en de Fransche divisïën in de richting der inmiddels in den Zijpepolder binnengerukte Engelschen in beweging gesteld. St. Pancras, Koedijk en Bergen worden sterk belegd en schijnen het beloop van de hoofdstelling te hebben bepaald. Op meerdere KM.'s naar 's vijands zijde werden sterke afdeelingen voorwaarts gezonden, ten einde, zooals GACHOT zegt, in geval van nachtelijken aanval, den schok der vijandelijke colonnés te breken. Die dekkingsdetachementen hebben een ongewoon grooten invloed gehad op de tactische leiding der drie gevechten, waarin het initiatief aan de zijde der Anglo-Russen was. ROSTOLLANT bij Bergen en PACTHOD in den slag bij Castricum leidden deze voorhoeden met buitengewoon talent en verschaften aan BRUNE eene groote vrijheid van beweging bij het verplaatsen zijner reserves naar het meest bedreigde punt, waartoe de noodige voorbereidingen zorgvuldig waren getroffen. Hoezeer GACHOT met de eenvoudige vermelding van den maatregel meent te mogen volstaan, zoo is meerdere waardeering van BRUNE's scherpen blik hier niet te onpas.

De voorstelling, door GACHOT gegeven van de grootere gevechten in deze, voor ons zoo belangrijke, oorlogsepisode, brengt, afgezien van enkele tot dusver onbekende bijzonderheden, niet veel anders dan de tamelijk verwarde verhalen der vroegere schrijvers. Met de terreinbeschrijving is de S. niet overal gelukkig geweest. Dat de duinen hier en daar rotsachtig zijn en eene goede verdedigingslijn vormen „coupée „par des remparts granitiques”, dat de watermolens zouden dienen om het water in de drinkplaatsen te pompen, dat Purmerend, Alkmaar Hoorn en Medemblik industrieele centra zijn, dat de Hondsbosschevaart bij Petten toegang zou hebben verleend aan Engelsche kanonneerbooten, zijn vergissingen, die men den vreemdeling gaarne vergeeft, zelfs als hij het terrein persoonlijk heeft bezocht. Een grooter euvel kleeft het werk aan in het miniatuuroverzichtskaartje, waarop het meerendeel der in den tekst genoemde plaatsnamen niet voorkomen.

Bij het verhaal der tactische handelingen gaat GACHOT in den regel niet critisch te werk, waarin ik dan ook de verklaring zoek, waarom het boek zoo weinig wetenswaardigs brengt, aangaande de hoogere tactische leiding, die ons, bij de verminderde, veelal tot nul gedaalde, beteekenis van gevechtdetails, in hoofdzaak nog slechts kan interesseeren. Het gevecht op den 10^{en} September, waarbij, naar het mij voorkomt, door den S. nog al eens minder juiste tijdsopgaven worden gedaan, zou ik te dezen opzichte onopgemerkt kunnen voorbijgaan, wanneer niet BRUNE's cordate plan den vijand in zijne bijkans onneembare stelling aan te vallen, van een geduchten drang naar voren blijk gaf, die in de beschrijving van „BRUNE en Hollande” bijzondere waardeering behoorde te vinden. Tot eer van GACHOT moet zeker strekken, dat hij het aandeel van de Bataafsche troepen in het gevecht naar de juiste waarde aan slaat en zich niet laat beheerschen door de panieken, bij de beide Bataafsche divisieën dien dag opgemerkt. Niet onvermakelijk is evenwel het aangehaalde oordeel van den tijdgenoot over onzen soldaat: „Recruté „parmi les paysans qui, du matin au soir, regardent paître ou manger „leur bétail, toujours nonchalant, contemplatif, point cruel, dans toute „grande action militaire, il manquait d'entraînement et d'initiative”. Dat gebrek aan gang en initiatief kenmerkt ons volk nog en dus evenzeer onzen tegenwoordigen soldaat. Wat meer zegt, zelfs de aanvoering is daarvan niet vrij te noemen.

In het verhaal van den eersten slag van Bergen op den 19^{en} September, treft de opdracht, die door BRUNE aan DUMONCEAU zou zijn verstrekt worden — deze vormde het centrum der Gallo-Bataven — n.l. eene mobiele colonne van enkele bataljons gereed te houden, ten einde hiermede, al naar gelang van de omstandigheden, bij Koedijk of bij Schoorldam de vaart over te trekken en den aanval op Bergen in de linkerflank te nemen. Van huis uit droeg BRUNE dus de gedachte aan offensieve beweging met zich rond; de inderdaad in den loop van het gevecht uitgevoerde stoot, die door den gelijktijdigen aanval des vijands op Schoorldam een ongunstig verloop had, was dus reeds in het gevechtsplan voorzien.

Dat de voorstelling van ROSTOLLANT's beleidvol gevecht „en reculant” en van het verwarde oordgevecht van Bergen bij GACHOT nog niet ten volle duidelijk is uitgevallen, valt weinig te verwonderen. Belangwekkend is echter te lezen, hoe BRUNE, na den val van het dorp op het terrein verschenen, alle beschikbare reserves te juister tijd in de richting van het brandpunt van den strijd heeft in beweging gesteld en Bergen door een concentrischen aanval, gevolgd door een verwoed dorpsgevecht doet hernemen. GACHOT is erin geslaagd van dit, in waarheid schitterend, moment van BRUNE's leiding een gloedvol beeld te geven. Autoriteit en opvattingen moeten den aanvoerder sieren, wil hij eene dergelijke gevaarlijke gevechtscrisis te boven komen. Eene korte aarzeling kan het woord geven aan de „Männer der Negation... „das Verderben des Heerführers, wenn er ihnen Einfluss gestattet....

„Bei der ersten eintretenden Verwicklung — aldus v. D. GOLTZ —
 „weisen sie nach, wie sie alles vorhergesagt. Sie sind immer im Recht;
 „denn da sie selbst nicht leicht etwas Positives vorschlagen, noch
 „weniger ausführen, so kann der Erfolg sie nicht wiederlegen“. Dergelijke
 menschen vindt men overal ¹⁾; tegenspoed, vermoedheid, ontbering
 vormen den bodem, waarop zij bijzonder tieren. v. MOLTKE heeft onder
 hun invloed vaak zwijgend geleden en toen hij na den veldtocht eens
 eene vergelijking trok tusschen hetgeen v. GNEISENAU en hijzelf had
 verricht, wees hij erop, dat steeds voorspoed zijn deel was geweest.
 De zwaarste proef had men in 1870 nog niet doorstaan. Zou v. MOLTKE
 bij die woorden niet voor oogen hebben gestaan, hetgeen hij doorleefde,
 toen Pruisische bataljons in den slag van Königgrätz uit het Holawald
 terugstroomden en in dien gedenkwaardigen nacht te Rezonville, voor-
 dat de val van St. Privat was bekend geworden?

BRUNE slaagde er niet alleen in het gevecht tot stilstand te brengen,
 doch tevens de Russen met eene ware „furia francese” uit het dorp te
 werpen. Zijn geheele optreden in den eersten slag van Bergen stempelt
 hem tot een zeer begaafd troepenaanvoeder van de echte „trempe”;
 doch niet minder eer komt zijnen troepen toe, die met den grootsten
 moed hebben gestreden en voor hunne Bataafsche broeders tot schitte-
 rend voorbeeld hebben gestrekt. In zijn zeer te roemen onpartijdigheid
 velt GACHOT echter een scherp oordeel over zijne landgenooten, die de
 krijgsgevangenen als wilde dieren door het land voerden en ook de
 veroverde vaandels, die aan de Bataven toebehoorden, naar Frankrijk
 opzonden.

Mogen wij GACHOT gelooven, dan zou BRUNE, omtrent den omvang
 van het succes misleid, slechts door zijne omgeving zijn weêrhouden
 geworden van een nieuwen aanval op de Zijpestelling.

Bijna nergens doet hij echter opgave van de bronnen, die zijne mede-
 deelingen hebben geïnspireerd.

ROSTOLLANT, die den bekwamen DARDENNE als chef van den staf ver-
 ving, had bij Bergen zijne riddersporen verdiend. Leest men GACHOT's
 oordeel over hem (blz. 272), dan kan aan eene verzwakking der offensieve
 gedachte in het hoofdkwartier door zijn optreden niet worden gedacht.

Omtrent de gevechtsleiding in den tweeden slag van Bergen „l'affaire
 des dunes”, geeft het werk tot minder beschouwing aanleiding. Dat
 BRUNE door eene uitgebreide inondatie van Geestmerambacht en den
 Heer-Hugowaard zijn rechtervleugel meer afdoende had gedekt en dus
 meer troepen op den linkervleugel vermocht samen te trekken, schijnt
 den S. te zijn ontgaan. Doch ook de Anglo-Russen hadden de groote
 fouten in de krachtsgroepering van den 19^{en} September herkend, wat
 echter niet belette, dat de Franschen zich den 2^{en} October in Bergen
 wisten te handhaven. Dat BRUNE en ROSTOLLANT eerst ten 4 uur n. m.

¹⁾ Zie ook in HOENIG's *Feldzug an der Loire* een der meest spannende mo-
 menten in den slag van Beaune la Rolande.

te Bergen zouden zijn gekomen, zooals GACHOT beweert (blz. 280) wordt gelukkig weêrlegd door den officier van BRUNE's staf, die hem reeds in de duinen boven Bergen doet aanwezig zijn „toen de voorhoede eerst in het dorp kwam”. Gelukkig voor BRUNE's reputatie is die weêrlegging, omdat bij de ongewone sterkte van zijn rechtervleugel, bezet door DAENDELS „avec des troupes résolues à tout braver”, en het betrekkelijk late uur, waarop de tweede slag werd ingeleid, een lang verblijven van BRUNE te Alkmaar eene groote fout zou zijn geweest. Het hooge duin, onmiddellijk benoorden Bergen, waarop thans het waterreservoir, is niet onwaarschijnlijk het punt, vanwaar BRUNE de eerste gevechtsontwikkeling heeft gadeslagen. Het geheele gevechtsterrein van af den Langendijk tot aan de zee ontrolt zich van af dat punt aan het oog. Jammer is het alweêr, dat GACHOT's werk ons over de dispositiën voor den, in den nacht van 2 op 3 October meesterlijk uitgevoerden, terugtocht der Gallo-Bataven in het onzekere laat. „Comme enveloppées de brouillard, „les roues de leurs canons garnies de pailles, elles trompèrent l'ennemi „aux écoutes et ne laissèrent en arrière, ni un trainard, ni un objet de valeur” (blz. 284).

Bij de inleidende beschouwingen tot den slag bij Castricum schijnt GACHOT nog eenmaal de dupe te zijn geworden van zijne onbekendheid met den geographischen toestand van ons land. Haarlem toch noemt hij het punt „où la flotte anglaise pourrait ravitailler ses régiments”. Zonder nadere toelichting en gelet op de zwakke, den S. bekende, actie der Engelsche vloot op de Zuiderzee, verdiept men zich in gissingen omtrent de bedoeling dezer woorden. Wellicht heeft den S. het kanaal van IJmuiden, waarvan hij het bestaan reeds in 1799 aanneemt (blz. 209), voor oogen gezweefd.

Een juist beeld van den slag van Castricum ontwerpt GACHOT ons niet; daartoe zijn ook de vroegere verhalen, wellicht ook de officieele rapporten, waarvan men niet kan nagaan, of zij door den S. zijn geraadpleegd, te verward. Het kost moeite om van dezen slag, ook na de lezing van dit werk, een eenigszins scherp beeld te construeeren. Ongetwijfeld is dit zeer te betreuren, omdat in geen der gevechten zoozeer BRUNE's drang naar voren en zijn wil spreekt, niet om den vijand af te weren, doch om hem te vernietigen. Wellicht is nimmer een, defensief aangenomen, gevecht met meer offensieven drang doorgevoerd, dan de slag van Castricum. Voor zoover valt na te gaan, was de door de Gallo-Bataven ingenomen stelling rechts bepaald door Uitgeest, van waar wegen naar de Zaan voerden, links door de, bolwerkachtig landwaarts ingrijpende, hooge duinen, aan welker voet Wijk aan Zee is gelegen. Gelet op de bezetting van 18.000 man had de stelling eene ongemeene lengte, doch de vijand was slechts weinig sterker en zoo gold dus voor alles tegen versnippering te waken, en door snelle samen-trekking op het beslissende punt de overmacht te erlangen. Een sterk dekkingsdetachement onder PACTHOD te Castricum geplaatst, op ruim 5 KM. van de hoofdmacht, moest aan BRUNE den tijd gunnen zijne ge-

vechtdispositiën te treffen, in verband met 's vijands aanvalsplannen. Nauwelijks heeft hij herkend, hoe de Anglo-Russen in breed front zijn voorwaarts gerukt en dat de eigen rechtervleugel niet gevaarlijk bedreigd wordt, of BRUNE vereenigt alle beschikbare reserves ten Zuiden van het middelerwijl in 's vijands hand gevallen Castricum en herneemt het dorp na hevig gevecht. „La masse attire la masse”. Ten Noorden van het dorp concentreeren beide partijen hare krachten; de Schulpvaart brengt het gevecht tot staan en stelt aan BRUNE's offensieven drang paal en perk. Eene hevige gevechtscrisis wordt door het inzetten der laatste Gallo-Bataafsche reserves in het voordeel van BRUNE beslist. Het 4^e Jagers te paard en „les vaillants hussards bataves que QUAITA „commandait” — aldus de onpartijdige GACHOT — werpen tegen het vallen van den avond de Engelsche dragonders terug. Het waren Hollandsche overwinningskreten, die de reeds in schemerduister gehulde duinvalleien deden weergalmen op dien gedenkwaardigen avond van den 6^{en} October 1799. Ternauwernood vermag men, staande op het hooge Castricummer duin, vanwaar de blik waart over de geheel open vlakten van Kennemerland, zich nog een flauw beeld te construeeren van de wijze, waarop BRUNE met bloedige energie leiding gaf aan den defensief begonnen slag. De herinnering aan deze „fastes glorieuses” der Republikeinsche soldaten, zingende den dood te gemoet gaande, en door hun schitterend voorbeeld hunne Bataafsche broeders, die zich met roem bedekten, medeslepende, is reeds lang verbleekt. Geen teken siert de graven der gevallenen, of herinnert aan die dagen van harden strijd. Slechts bij uitzondering bezoekt een Nederlandsche officier die terreinen, waar traditie en leering om den voorrang strijden. Doch dit alles heeft met GACHOT's arbeid niet te maken, al stemt het ook tot erkentelijkheid jegens den S. die, zeer onpartijdig tegenover de Bataven, getracht heeft zijn steentje bij te dragen aan den opbouw van het geschiedkundig verhaal der gebeurtenissen in die dagen. Wat hij in „BRUNE en Hollande” heeft geleverd is verre van volmaakt, verheft zich niet boven het peil van middelmatigheid en wordt verre in de schaduw gesteld door de enkele, reeds door Generaal KOOLEMANS BEYNEN beschreven gedeelten; doch het bevat ongetwijfeld nieuwe bijzonderheden, die voor den geschiedschrijver eene aansporing kunnen zijn het werk van GACHOT ter hand te nemen.

Schietuitkomsten van de door de Oefeningsbatterij in het jaar 1906 in de Legerplaats bij Oldebroek gehouden vuren,

BEWERKT DOOR

M. VAN RAPPARD,

Eerste-Luitenant der Oefeningsbatterij.

(Vervolg van blz. 393.)

II.

VUREN OP IN STELLING STAANDE SCHILDARTILLERIE.

EERSTE DOEL.

Eene batterij van 4 stukken schildartillerie, zichtbaar opgesteld.

Dit doel werd in front beschoten door 4 vuurmonden; 1-maal met d. r. op een afstand van 2350 M. en 5-maal met i. r. op een afstand van 2900 M., bij welke laatste vuren de inschietvuurmond gericht werd met behulp van het richttoestel B.C. en de zijdelingsche richting der overige vuurmonden bepaald werd door middel van hooge springpunten.

Gang der vuurleiding.

Bij de vuren met i. r. werd, nadat met één vuurmond de grenzen van 50 M. waren bepaald en vervolgens door 3 schoten met hooge springpunten de zijdelingsche richting der overige vuurmonden was vastgelegd, in langzaam vuur en vervolgens in lagenvuur met grootere tusschenpoozen (10" en 5") de zijdelingsche richting voor elk stuk nauwkeurig geregeld en vastgesteld op welke afstanden, met verschillen van 25 M., uitwerking met de batterij kon worden verwacht. Daarna vingen op deze afstanden uitwerkingsvuren met G. aan, waarbij zoowel snelvuur van 2 tot 4 schoten per stuk, als lagenvuur werd afgegeven.

Bij het vuur met d. r. werd op overeenkomstige wijze gehandeld. De zijdelingsche afwijkingen der schoten werden echter door de S. Ca. gecorrigeerd, waardoor het langzaam vuur kon vervallen en vervangen worden door lagenvuur met ruimere tusschenpoozen.

Bereikte vuursnelheid.

Eene opgave, tevens vergelijking van de verkregen vuursnelheid bij d. r. en i. r., is in achterstaanden staat aangegeven.

RICHTING.	Grensschieten met 1 vuurmond.			Hooge springpunten.		Langzaam vuur.			Lagenvuur, voorafgaand aan het uitwerkingsvuur.			Uitwerkingsvuur.			Geheele vuur.		
	Aantal schoten.	Tijdduur.	Vuursnelheid: 1 schot in	Aantal schoten.	Tijdduur.	Aantal schoten per vuurmond.	Tijdduur.	Vuursnelh.: 1 schot per vuurmond in	Aantal lagen.	Tijdduur.	Vuursnelheid: 1 laag in	Aantal schoten per vuurmond.	Tijdduur.	Vuursnelh.: 1 schot per vuurmond in	Aantal schoten.	Tijdduur.	Vuursnelh.: 1 schot per batterij in
Direct.....	5	2'	24''						7	2'48''	24''	9	4'12''	28''	69	'9	8''
Indirect...	5	2'45''	33''	3	1'30''	2 à 3	2'30'' à 4'	78''	2	1'45''	53''	9	3'45''	25''	58 ¹⁾	11'42''	12''

Hieruit blijkt, dat de vuursnelheid bij d. r. 1½ maal zoo groot was als bij de vuren met i. r. 2) Dit verschil spruit voornamelijk voort uit de geringere vuursnelheid, die bij i. r. ontwikkeld wordt tijdens de regeling van de zijdelingsche richting. Bij het op het hier besproken doel afgegeven vuur met d. r. is de vuursnelheid gedurende het lagenvuur echter bijzonder groot geweest, nog grooter zelfs dan gedurende het uitwerkingsvuur.

Trefferuitkomst.

Bij het vuur met d. r. werden alle doelstukken getroffen door een voltreffer, hetzij door het schild, hetzij op een der raden, waardoor bij elk stuk slechts 1 man ongedeerd bleef.

Bij de vuren met i. r. werd gemiddeld 3) van de 4 stukken er 1 getroffen door één en 1 door een of meer voltreffers, waardoor bij die stukken eveneens slechts 1 man ongedeerd bleef; bij de beide overige stukken werd per stuk slechts 1 man getroffen.

1) Hierin niet begrepen de 3 schoten met hooge springpunten, aangezien deze dienen voor het geven der eerste richting aan de stukken, dus niet tot regeling van het vuur.

2) Ook in 1905 werd bij d. r. eene iets grootere vuursnelheid verkregen als bij i. r.; als uitkomst van 4 vuren met d. r. en 4 vuren met i. r. werd toen eene verhouding van 4 : 3 verkregen.

3) Voor de berekening van het gemiddelde werd aan de projectielen, die als voltreffers in de voorgelegen zanddekking werden opgevangen, de uitwerking toegekend, die zij, als voltreffer door het schild slaande, gehad zouden hebben.

EERSTE DOEL.

DATUM.	Aantal vuurmonden.	Duur van het vuur.	Omschrijving van het doel.	Richting.	Verkregen afstand.	Aantal schoten.	UITWERKING.
29 Juni.	4	11'	Eene batterij van 4 stukken schildartillerie, zichtbaar opgesteld.	Indirect.	2950 en 2975	30 GKT.-S. en 36 G.	1ste stuk van links: vuurmond, voltreffer op rechter naaf; St.C. en N ^o .2 vernield, N ^o .1 en N ^o .3 getroffen. caisson, S.C. en N ^o .5 getroffen. 2e " " " : vuurmond, St.C. en N ^o .1 getroffen; N ^o .3 vernield. caisson, voltreffer in het houten schild en A. $\frac{1}{2}$ M. naast het rad; N ^o .4 en N ^o .5 getroffen, N ^o .6 vernield. 3e " " " : vuurmond, St.C. getroffen. caisson, N ^o .4 en N ^o .5 getroffen. 4e " " " : niet getroffen.
6 Juli.	4	11'	Als op 29 Juni.	Idem.	2900, 2925 en 2950	25 GKT.-S. en 36 G.	1ste " " " : St.C. getroffen. 2e " " " : vuurmond, 1 voltreffer van G., houten affuit en bediening vernield. caisson, N ^o .4 en N ^o .6 getroffen. 3e " " " : vuurmond, St.C. voltreffer in hoofd; N ^o .1 getroffen. caisson, N ^o .4 en N ^o .5 getroffen. 4e " " " : N ^o .1 getroffen.
13 Juli.	4	13'	Idem.	Idem.	2900 en 2925	24 GKT.-S. en 36 G.	1ste " " " : St.C. getroffen. 2e " " " : vuurmond, N ^o .1 en N ^o .3 getroffen, linkerrad beschadigd. caisson, 3 voltreffers; 1 van G.; 2 van GKT.; munitiekist, Nos.4, 5 en 6 vernield. 3e " " " : niet getroffen. 4e " " " : vuurmond, A. van G. op 1 dM. naast en achter rechter affuitrad; St.C., en N ^o .2 vernield, velg beschadigd.
20 Juli.	4	9'	Idem.	Direct.	2350 en 2375	33 GKT.-S. en 36 G.	1ste " " " : vuurmond, voltreffer; affuit en beide raden beschadigd; St.C., Nos.1, 2 en 3 getroffen. caisson, N ^o .4 vernield, N ^o .5 getroffen. 2e " " " : vuurmond, beide raden beschadigd; St.C., N ^o .1 en N ^o .3 getroffen. caisson, N ^o .4 en N ^o .6 getroffen. 3e " " " : vuurmond, rechtterrad beschadigd, linkerrad vernield; St.C., N ^o .1 en N ^o .3 vernield; N ^o .2 getroffen. caisson, rechtterrad vernield; S.C., N ^o .4 en No.5 vernield; N ^o .6 getroffen. 4e " " " : vuurmond, beide raden beschadigd; 1 scherf door schild, N ^o .1 en N ^o .2 getroffen. caisson, linkerrad beschadigd; 1 scherf door schild; N ^o .4 en N ^o .6 vernield; N ^o .5 getroffen.
27 Juli.	4	12'	Idem; het 1ste en het 2e stuk van links geplaatst onmiddellijk achter eene vluchtig opgeworpen aarden dekking, hoog 0,70M., bovenbreedte 0,50 M., de bediening zoo gedekt mogelijk achter de schilden.	Indirect.	2900, 2925 en 2950	28 GKT.-S. en 36 G.	1ste " " " : 2 voltreffers van G. in de dekking; N ^o .2 getroffen. 2e " " " : 2 " " " GKT. in de dekking; rechtterrad vuurmond beschadigd. 3e " " " : vuurmond, voltreffer van GKT. door linkerkant schild; St.C. en N ^o .2 getroffen. 4e " " " : " " " " G. " " " ; linkerrad vernield; St.C. getroffen; N ^o .1 en N ^o .3 vernield. caisson, Nos.4, 5 en 6 vernield.
4 Augustus.	4	20'	3 stukken schildartillerie, waarvan 2 opgesteld als op 27 Juli achter eene vluchtig opgeworpen aarden dekking; de dekking hoog 0,70 M., bovenbreedte 1 M.	Idem.	2850 en 2875	34 GKT.-S. en 18 G.	1ste " " " : voltreffer van GKT. in dekking; geen uitwerking. 2e " " " : " " " G. " " " ; " " 3e " " " : A. van G. 3 M. voor het schild; " "

De uitwerking bij d. r. was dus grooter dan die bij i. r.; hierbij moet echter in het oog worden gehouden, dat dit gegeven slechts berust op de uitkomst van 1 vuur, afgegeven op 2350 M. met 69 projectielen, terwijl de vuren met i. r. op 2900 M. met 58 projectielen ¹⁾ geschiedden. ²⁾

Schietvoorbeeld.

Weder: helder. Vuren met 4 vuurmonden met indirecte richting, de inschietvuurmond in de richting gebracht met behulp van het richttoestel van den B.C.; de zijdelingsche richting der andere vuurmonden geregeld met behulp van hooge springpunten. (Zie tabel op blz. 4.)

Slotsom.

Met 4 vuurmonden, vurende met i. r. op een afstand van ± 2900 M., werden met 61 projectielen, waarvan 28 GKT.-S. en 33 G. in 13 à 14 minuten, gemiddeld van 4 doelstukken er 2 getroffen door een of meer voltreffers. Behalve door deze voltreffers werd slechts weinig uitwerking verkregen; gemiddeld 1 man getroffen per stuk.

Bij d. r. werden op een afstand van ± 2350 M. met 69 projectielen in 9' tijd de 4 doelstukken alle door een voltreffer in het schild of op een der raden getroffen.

TWEDE DOEL.

Eene batterij van 4 stukken schildartillerie, gedekt opgesteld, zoodanig dat slechts één stuk zichtbaar is, van de overige alleen de ontbrandingen.

Dit doel werd 6-maal in front beschoten op een afstand van ± 2600 M. door 4 vuurmonden, opgesteld met i. r. in bewakingstelling, de stukken vooraf evenwijdig gesteld ten opzichte van een hoofdrichtpunt.

Gang der vuurleiding.

Nadat de vijandelijke artillerie het vuur geopend had, werd het richttoestel van den B.C. ongeveer op de strook gericht, waarin de ontbrandingen zich vertoonden en daarna afgelezen, met welke verdelstreepen van de horizontale verdeling in den kijker ³⁾ de ontbrandingen samenvielen. De stand van het richttoestel werd bovendien vastgelegd ten opzichte van een punt in het terrein. Vervolgens werd

¹⁾ De 3 projectielen voor de hooge springpunten buiten rekening gelaten.

²⁾ In 1905 werd als uitkomst van 4 vuren met i. r. en 5 met d. r., resp. op afstanden van 2800 M. en 2500 M. eene nagenoeg gelijke uitwerking verkregen.

Behalve treffers in de bediening en in de schilden komen beschadigingen aan raden en verder materieel voor, die echter in verband met het gebezigde doelenmaterieel niet juist kunnen beoordeeld worden.

³⁾ Aangezien het beschikbare richttoestel van den B.C. nog niet voorzien was van eene horizontale verdeling in den kijker, werd gebruik gemaakt van een richtvlak van de vestingartillerie.

/ antallen der schoten.	COMMANDO's.	WAARNEMING			Tijden.	TOELICHTINGEN.
		in de batterij.		bij het doel.		
		+ en -	L. of R.			
	Artillerie, Richting springpunten; B.V. 8; T.H. 97; rechterstuk richtpunt richttoestel H.M. 19-18. ¹⁾					
1	3000 S. Vuren!	+	2 ^o / ₁₀₀ L. ²⁾	+ 100	Su.28'	¹⁾ Nadat de richting op het richttoestel genomen was, werd deze verzekerd door het plaatsen van eene baak op 10 M. voor het rad.
1	2600. Id.	-	Id.	- 300		
1	2800. Id.	-	Id.	- 100		
1	2900. Id.	-	Id.	- 40		
1	2950. Id.	+	Id.	± 0		
3	2 ^o / ₁₀₀ minder; 2900 T. 2950. Springpunten. ³⁾ Vuren! Langzaam vuur 2925 S.				Su.30'	²⁾ Daar de wind van links kwam, werd voor deze afwijking niet gecorrigeerd. De B.C. kon daardoor bij ieder schot de rook duidelijk voor of achter het stuk zien langs trekken.
1	Linkerstuk Vuren!	-	4 ^o / ₁₀₀ R.	- 5		
1	Linkerstuk 4 ^o / ₁₀₀ meer; 3 ^e stuk Vuren!	-	"	tr.		
1	2 ^e stuk Vuren!	-	3 ^o / ₁₀₀ R.	± 0		
1	2 ^e stuk 3 ^o / ₁₀₀ meer; rechterstuk Vuren!	+	"	tr.		
1	2950; linkerstuk Vuren!	+	1 ^o / ₁₀₀ R.	+ 100		
1	Linkerstuk 1 ^o / ₁₀₀ meer; 3 ^e stuk Vuren!	+	"	+ 75		
1	2 ^e stuk Vuren!	+	2 ^o / ₁₀₀ L.	+ 10		
1	2 ^e stuk 2 ^o / ₁₀₀ minder; rechterstuk Vuren!	+	"	+ 20		
4	Lagenvuur van rechts ⁴⁾ 5"; 2925. Vuren!	+ - + -	"	+75; -2; +50; + 3.		
4	Lagenvuur 3"; 2925. Vuren!	+ ? + +	"	+60; ± 0; + 10; + 5.	Su.34'	
4	2900. Vuren!	+ ? + -	"	+60; ± 0; + 3; -50.		
4	Granaat. 2900. Vuren!	- - + -	"	-25; + 0; + 20; - 50.		
4	2925. Vuren!	- - - -	"	-15; - 30; -30; - 50.		
4	2925. Id.	- - ± -	"	-25; - 75; + 5; - 30.		
4	2950. Id.	+ - + -	"	+25; - 25; +50; - 50.		
12	2950, 3 schoten. Vuren!	+ en -			Su.38'	
8	2925, 2 schoten. Id.	+ en -			Su.40'	

de richting aan de batterij gegeven, door de ligging van het doel ten opzichte van het hoofdrichtpunt op te meten.

Met den inschietvuurmond werd daarna zoo nauwkeurig mogelijk grensgeschoten ten opzichte van den zichtbaren vuurmond. Ten einde de baan met juistheid te bepalen, werden op de afstanden der grenzen — en zooveel noodig op andere afstanden met verschillen van 25 M. — groepen van minstens 2 ¹⁾ schoten afgegeven. Bij alle vuren konden op deze wijze grenzen van 25 M. worden vastgesteld.

Vervolgens werd op den afstand van eene der grenzen van 25 M. langzaam vuur geopend, ten einde de zijdelingsche richting der overige vuurmonden te regelen. De zijdelingsche afwijkingen van de schoten dezer vuurmonden werden hierbij gemeten ten opzichte van de verdelstreepen in den kijker, waarmede de stukken der vijandelijke batterij samenvielen.

Nadat op deze wijze en later door lagenvuur de regeling der zijdelingsche richting zeer nauwkeurig had plaats gehad, waarbij de afstand nog voortdurend met den inschietvuurmond ten opzichte van het zichtbare doelstuk werd gecontroleerd, ving het uitwerkingsvuur aan, hetwelk bij de latere vuren bijna uitsluitend met lagenvuur werd afgegeven, en wel op de afstanden der gevonden grenzen en, voor zoover daartoe munitie genoeg voorhanden was, op afstanden van 25 M. meer of minder. Dit strooien in de diepte is noodzakelijk, omdat de vuurmonden van het doel niet alle even hoog of even ver van de vurende batterij behoeven te staan en bovendien, omdat kleine verschillen in dracht of in de richtmiddelen niet uitgesloten zijn.

Bereikte vuursnelheid.

Bij het grensschieten met één vuurmond (gemiddeld 13 schoten):

1 schot in 30", d. i. 2 schoten per minuut.

" " langzaam vuur (gemiddeld 14 schoten): 1 schot per vuurmond in 2'30".

" " lagenvuur " 24 " 1 " per vuurmond in 1'15".

" " snelvuur " 6 " 1 " per vuurmond in 14".

Trefferuitkomst.

De gemiddelde uitwerking, bij dit vuur verkregen, komt nagenoeg overeen met die, verkregen met i. r. tegen het voorgaande doel. Hieruit volgt, dat het vuur ook gemiddeld even nauwkeurig geregeld moet zijn geweest.

Hiermede wordt de mogelijkheid bewezen, om bij het vuren tegen in stelling staande schildartillerie, die zoodanig is opgesteld, dat slechts de ontbrandingen der schoten en niet de stukken zelf zichtbaar zijn — mits slechts ten opzichte van één stuk de afstand nauw-

¹⁾ Beter nog ware geweest groepen van minstens 3 schoten.

keurig kan worden bepaald — het vuur even juist te regelen als tegen eene batterij, waarvan alle stukken zichtbaar zijn. Alleen de tijd daarvoor benoodigd, is aanmerkelijk grooter; voornamelijk de tijd, noodig voor het inschieten.

Intusschen is het de vraag, in hoeverre zulks eveneens het geval zou zijn geweest, indien de stukken van de doelbatterij meer geëchelonneerd opgesteld waren geweest, of indien tusschen de vuurmonden onderling grootere drachtverschillen waren voorgekomen. De mogelijkheid schijnt niet uitgesloten, dat in die gevallen tot het bereiken eener even groote uitwerking eene aanmerkelijk grootere hoeveelheid munitie noodig zou zijn geweest.

In ieder geval is echter de mogelijkheid bewezen, de zijdelingsche richting door het vastleggen der richtingen, waarin zich de ontbrandingen vertoonen, nauwkeurig te regelen. Dit resultaat kon ook na elk vuur bij het doel zelf uit de ligging der aanslagen worden vastgesteld.

Schietvoorbeeld.

Weder: regenachtig. Vuren met 4 vuurmonden met indirecte richting, de stukken vooraf evenwijdig gesteld ten opzichte van een hoofdrichtpunt. (Zie tabel op bladz. 451.)

Uitschakelen van verschillen in dracht door wijziging van den terreinhoek.

Bij sommige van de op dit doel afgegeven vuren kwam het voor, dat enkele vuurmonden voortdurend A. in eene dekking, die alleen vóór het doel kon zijn gelegen, gaven, terwijl op dien zelfden afstand de schoten der andere vuurmonden achter de dekking vielen.

Ook bij de vuren op het voorgaande doel kwam het herhaaldelijk voor, dat de eene vuurmond voortdurend + schoten gaf op den zelfden afstand, waarop met een anderen vuurmond voortdurend — schoten werden verkregen.

Het verschil in dracht, dat hier blijkbaar ten opzichte van de vijandelijke batterij bestaat — hetzij veroorzaakt door verschillen bij de vurende batterij, hetzij door verschillen bij het doel zelf —, kan op de beste wijze worden uitgeschakeld door vermeerdering of vermindering van den terreinhoek bij die vuurmonden, welke korter of verder schieten dan de overige. Hierdoor wordt als voordeel verkregen, dat bij het vuren op een bepaalden afstand, de schoten alle op overeenkomstige wijze komen te liggen ten opzichte van het doel, waardoor het strooien in de diepte tot een geringer aantal afstanden kan worden beperkt, wat zeer ten voordeele komt van het munitieverbruik.

Deze wijze van handelen kan steeds gevolgd worden bij het vuren met schokstelling; bij het vuren met lage springpunten alleen, wanneer getemperd wordt met een tempeertoestel. Door den stand van den

TWEEDE DOEL.

DATUM.	Aantal vuurmonden.	Duur van het vuur.	Omschrijving van het doel.	Richting.	Verkregen afstand.	Aantal schoten.	UITWERKING.
28 Juni.	4	12'	Als in de omschrijving.	Indirect.	2575 en 2600	19 GKT.-S. en 36 G.	1 ^{ste} stuk van links: vuurmond, N ^o .1 getroffen door scherf. (zichtbaar) caisson, 1 voltreffer van G., S.C., Nos.4, 5 en 6 vernield. 2 ^e stuk van links: vuurmond, 3 scherven door het schild; St.C. en N ^o .2 getroffen. caisson, 1 scherf door schild; geen der bedieningsmannschappen getroffen. 3 ^e " " " : vuurmond, 1 scherf door schild; N ^o .1 en N ^o .3 getroffen. caisson, 2 scherven " " " 4 " " 5 " 4 ^e " " " : niet getroffen.
5 Juli.	4	25'	Idem.	Idem.	2600 en 2625	64 GKT.-S.	1 ^{ste} " " " : vuurmond, linkerrad beschadigd; Nos.1, 2 en 3 getroffen. (zichtbaar) : caisson, A. van GKT. op 3½ M. voor het schild; kop door schild, raden en munitiekist vernield; Nos.4, 5 en 6 getroffen. 2 ^e stuk van links: niet getroffen. 3 ^e " " " : vuurmond, 1 voltreffer in bovenschild, N ^o .1 getroffen. caisson, 1 " " " munitiekist, Nos.4, 5 en 6 vernield. 4 ^e " " " : vuurmond, 1 " " onderschild; N ^o .3 getroffen, bovendien St.C. en N ^o .2 getroffen door scherven van een zijwaarts springend projectiel.
12 Juli.	4	24'	Idem.	Idem.	2575, 2600 en 2625	41 GKT.-S. en 24 G.	1 ^{ste} " " " : vuurmond, linkerrad beschadigd; St.C., Nos.1, 2 en 3 getroffen. (zichtbaar) : caisson, kop door schild; S.C., Nos.4, 5 en 6 getroffen. 2 ^e stuk van links: vuurmond, Nos.1 en 3 voltreffers door romp. 3 ^e " " " : " N ^o .2 getroffen. caisson, 1 scherf door schild, geen der bedieningsmannschappen getroffen. 4 ^e " " " : vuurmond, rechterrad beschadigd; St.C. en N ^o .1 getroffen. caisson, 1 voltreffer door schild; munitiekist, Nos.4, 5 en 6 vernield.
14 Juli.	4	26'	Idem.	Idem.	2600, 2625 en 2650	41 GKT.-S. en 21 G.	1 ^{ste} " " " : vuurmond, 1 kop door schild; N ^o .1 getroffen. (zichtbaar) : caisson, N ^o .4 getroffen. 2 ^e stuk van links: niet getroffen. 3 ^e " " " : vuurmond, 1 voltreffer van GKT. in den rand van het schild; geen uitwerking. 4 ^e " " " : " 2 voltreffers van G.; schild, St.C., Nos.1, 2 en 3 vernield. caisson, Nos.4 en 5 getroffen.
26 Juli.	4	28'	Idem.	Idem.	2600 en 2625	59 GKT., waarvan 15 S. en 44 L.S.	1 ^{ste} " " " : vuurmond, beide raden beschadigd, N ^o .1 getroffen. (zichtbaar) : caisson, linkerrad beschadigd, Nos.4 en 5 getroffen. 2 ^e stuk van links: niet getroffen. 3 ^e " " " : vuurmond, bus door schild; N ^o .1 getroffen. caisson, N ^o .5 getroffen. 4 ^e " " " : vuurmond, Nos.1 en 3 getroffen. caisson, 1 voltreffer in bovenschild; munitiekist vernield, Nos.4, 5 en 6 getroffen.
2 Augustus.	3	25'	Idem, doch de batterij bestaat uit 3 stukken.	Idem.	2600 en 2625	23 GKT.-S. en 15 G.	1 ^{ste} " " " : vuurmond, linkerrad beschadigd; Nos.1 en 3 getroffen. (zichtbaar) : caisson, " " " 5 " 6 " 2 ^e stuk van links: niet getroffen. 3 ^e " " " : caisson, 1 voltreffer in onderschild; S.C. getroffen; Nos.4 en 6 vernield.
	4	23'20"	<i>Gemiddelde.</i> Als in de omschrijving.	Idem.	2600 en 2625	41 GKT. en 16 G.	<i>zichtbare stuk:</i> door voltreffer of treffers in de nabijheid 4 van de 7 man bediening buiten gevecht gesteld. <i>niet zichtbare stukken:</i> 1 stuk; getroffen door een of meer voltreffers, waardoor 3 à 4 van de 7 man bediening buiten gevecht gesteld; 1 stuk: scherven of bus door schild, 1 man getroffen; 1 stuk: geen uitwerking op schild, 1 man getroffen.

Aantallen der schoten.	COMMANDO's.	WAARNEMING			Tij- den.	TOELICHTINGEN.
		in de batterij.		bij het doel.		
		+ en —	L. of R.			
1	Artillerie, Richtpunt baak; H. M. 62— 80 1); T. H. 94; Linkerstuk 2500 S. Vuren!	—	1 ⁰ / ₁₀₀ L.	— 5	2u.10'	1) Eene B.V. werd niet gecommandeerd, omdat de stukken der doelbatterij gemiddeld 8 à 10 ⁰ / ₁₀₀ uit elkander stonden en de stukken der vurende batterij reeds evenwijdig waren geplaatst.
1	Linker stuk 1 ⁰ / ₁₀₀ minder; 2700 Vuren!	?	"	+ 40		
1	Vuren!	+	"	+ 20		
1	2600. Vuren!	+	"	+ 60		
1	2550. Id.	—	"	— 25		
1	2575. Id.	—	"	— 25		
1	Id.	—	"	— 5		
1	2600. Id.	—	"	— 10		
1	Id.	—	"	— 20		
1	2625. Id.	?	"	± 0		
1	Id.	—	"	— 5	2) De kleinere zijdelingsche afwijkingen, die hierbij en gedurende het verdere vuur voorkomen, werden door den B.C. gecorrigeerd, met dien verstande echter, dat voor kleine afwijkingen, vallende binnen de breedtespreiding alleen gecorrigeerd werd, wanneer zij eenige malen achtereen in den zelfden zin voorkwamen. De B.C. bleef daartoe gedurende het geheele vuur het vallen der schoten t.o. van de niet zichtbare stukken met het richttoestel waarnemen.	
1	2650. Id.	+	"	+ 5		
1	Id.	+	"	+ 5		
	Langzaam vuur 2625 S.					
1	Rechterstuk Vuren!	?	5 ⁰ / ₁₀₀ R.	+		
"	" 5 ⁰ / ₁₀₀ meer; 2 ^e stuk Vuren!	?	3 ⁰ / ₁₀₀ R.	+		
1	2 ^e stuk 3 ⁰ / ₁₀₀ meer; 3 ^e stuk Id.	?	4 ⁰ / ₁₀₀ R.	—		
1	3 ^e " 4 ⁰ / ₁₀₀ " ; linkerstuk Id.	—	"	—		
1	Rechterstuk Vuren!	?	2 ⁰ / ₁₀₀ R.	—		
1	" 2 ⁰ / ₁₀₀ meer; 2 ^e stuk Vuren!	?	1 ⁰ / ₁₀₀ L.	+		
1	2 ^e stuk 1 ⁰ / ₁₀₀ minder; 3 ^e stuk Vuren!	?	"	+		
1	Linkerstuk Vuren!	—	"	—		
4	Rechterstuk (daarna 2 ^e , 3 ^e , linkerstuk) Vuren!	?? ? +	2)	— — ± +	2u.21'	3) Van deze laag vielen alle schoten zijdelings in de richting.
4	Lagenvuur van rechts 5'; 2625 S. Vuren!	?? ? +	3)	+ + + +		
4	Lagenvuur 3'; 2625 S. Vuren!	?? ? +		+ ± + +		
4	2625. Vuren!	?? ? ?		+ + + +		
4	2600. Id.	?? ? +		± — + +		
4	Granaat. 2600. Vuren!	?? ? +		— + + +		
4	2600. Vuren!	?? ? +		+ + + ±		
4	Id. Id.	?? ? +		+ + + —		
4	2575. Id.	?? ? —		+ + ± —		
4	Id. Id.	?? ? —		— + ± —		
4	2600. Id.	?? ? +		— + ± +	Einde 2u.34'	

regelaar tot een gelijk bedrag te wijzigen als den terreinhoek, kan dan gezorgd worden, dat de SH. geregeld blijft.

Lagenvuur en snelvuur als uitwerkingsvuur tegen schildartillerie.

Bij de eerste vuren tegen in stelling staande schildartillerie, werd het uitwerkingsvuur geheel in snelvuur afgegeven; al spoedig werd echter de ondervinding, reeds in het jaar 1905 opgedaan, bevestigd, dat het uitwerkingsvuur daardoor aan nauwkeurigheid verloor. De drang, zoo snel mogelijk te vuren, is oorzaak, dat de richters na ieder schot de richting niet zoo nauwkeurig nazien en verbeteren, als mogelijk is, waardoor afwijkingen, zoowel in zijdelingsche richting als in dracht ontstaan. Snelvuur verstaat zich slechts tot zekere hoogte met nauwkeurighedsvuur.

Bovendien ontvangt de B.C. tijdens het snelvuur slechts een algemeen indruk van de ligging der schoten, zoodat hij niet in staat is, onmiddellijk na dit vuur nauwkeurig de correcties aan te geven, die voor ieder stuk noodig blijken. Wel is waar schijnt het, dat na de voorafgegane nauwkeurige regeling van de zijdelingsche richting en den afstand gedurende het uitwerkingsvuur niet opnieuw correcties noodig kunnen blijken, de ondervinding leert echter, dat ook tijdens het uitwerkingsvuur in sommige gevallen afwijkingen — veelal in toenemenden zin — voorkomen, welke niet alleen uit de breedtespreiding ¹⁾ of uit veranderlijke windsterkte kunnen verklaard worden. ²⁾

Desniettemin is het niet gewenscht, bij het uitwerkingsvuur geheel van snelvuur af te zien. Niet alleen laat het snelvuur de grootste vuursnelheid toe, maar bovendien geeft de aard van dit vuur, door het snel opeenvolgen der verschillende aanslagen in en om het doel met hunne scherpe knallen een veel grooter moreel effect dan het langzamer afgegeven lagenvuur. Dit is ook de indruk, die het invallen dezer vuren op verschillende personen in den controlepost nabij het doel maakte.

Ten slotte echter zal ook de grootste moreele werking worden bereikt, wanneer zich aan den natuurlijke indruk van het vuur de moreele en materiele werking van voltreffers paart. De werking van één voltrefser bij het nevenstaande stuk, die met een één slag het grootste gedeelte, van wat daar aan bediening aanwezig is, opruimt, doet de

¹⁾ Afwijkingen van 2 à 3 ‰, terwijl de 50 ‰ breedtespreiding op 3000 M. slechts 2 M. bedraagt.

²⁾ Oorzaken voor het ontstaan van zijdelingsche afwijkingen tijdens het vuur kunnen zijn: het langzamerhand losdraaien van de schroef van de verlengstang, waardoor de kop van den opzet eenige speling in de opzetstang verkrijgt en de richtlijn zich vrij belangrijk kan verplaatsen; de richter moet zich daarom tijdens het vuur er van verzekeren, dat de schroef aangedraaid blijft; het zijdelingsche uitwijken van den staart bij het afgaan van het schot, hetwelk somtijds meerdere schoten achtereen voorkomt en waardoor afwijkingen van eenige ‰ in zijdelingsche richting voorkomen, die door den B.C. of S.C. moeten worden gecorrigeerd.

bedreiging met een soortgelijk lot veel sterker gevoelen, werkt veel dieper op het gemoed, dan de reeks van aanslagen om het doel, die aanvankelijk angst verwekken, doch spoedig blijken geen noemenswaardige verliezen te hebben toegebracht. Daarom moet er naar gestreefd worden, de groote moreele werking, die in den aard van het snelvuur ligt opgesloten, met de grootst mogelijke kans op materieele verliezen te verbinden.

Bij de latere vuren werd daartoe het uitwerkingsvuur in lagenvuur afgegeven, waartusschen slechts enkele snelvuren van 2 à 3 schoten per stuk werden ingelascht, weder van elkander gescheiden door lagen ter controleering en verbetering van de zijdelingsche richting.

De tijdduur van het vuur vermeerderde hierdoor bij 9 schoten per stuk gemiddeld van 2'15" tot 4'.

Slotsom.

Met 4 vuurmonden, staande in bewakingstelling met i. r., werden op 2600 M. met 41 GKT. en 16 G. in 20 à 25 minuten gemiddeld één voltreffer verkregen in 2 van 4 doelstukken, zoodanig opgesteld, dat slechts een van die stukken zichtbaar was, van de overige alleen de ontbrandingen.

Bij de beide niet door voltreffers getroffen doelstukken werd gemiddeld 1 man bediening buiten gevecht gesteld.

(Wordt vervolgd.)

Evolutie,

DOOR

F. A. G. BEELAERTS VAN BLOKLAND.

Bibliothecaris van het Dept. van Oorlog.

Militaire opvoeding. Gewijzigd systeem van opleiden en vormen van onze weermacht, door D. J. RUITENBACH. *den Haag*, zonder jaar (1906). GEBR. VAN CLEEF.

Dit is een boek van groote waarde!

Dit boek is eene daad; wat meer zegt: eindelijk eens eene daad.

Eene daad, die komen moest, en waarnaar wij hebben uitgezien sinds jaren.

En toch is het geen boek, om zoo te zeggen, geheel van mijn richting.

Het is wat lastig uiteen te zetten; de daad op zichzelf, of liever de grondgedachte, die oorzaak was van het verrichten daarvan, juich ik toe; niet, althans niet in alle opzichten de wijze van uitvoering.

Het standpunt, waarop de Schrijver zich hierbij veelal plaatst, is niet het mijne. Zeer beknopt wil ik dit ophelderen en beginnen met aan te duiden de reden van mijne toejuiching en van mijne bewondering voor dezen zoo waardevollen arbeid.

I.

Ik moet hiertoe een enkelen blik slaan in een gedeelte van onze militair-wetenschappelijke ontwikkelingsgeschiedenis.

In het jaar 1832 was verschenen „De Militaire Spectator” — zoo juist herdachten wij het 75-jarig bestaan —, welk tijdschrift, met v. RIJNEVELD aan het hoofd, de baanbreker was voor de meerdere ontwikkeling van het leger in het algemeen en van het officierskorps in het bijzonder.

De resultaten waren, hoewel niet dadelijk, dan toch weldra zeer merkbaar. Eene grap, als „de Stokvischorders”, maar meer nog de naast

den Mil. Spectator opgerichte tijdschriften,¹⁾ wijzen ons reeds op een zich rekenschap-geven, op eigen denken en op meerdere zelfstandigheid. Bovendien werd in 1865 opgericht de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschappen als een blijk van de toenemende ontwikkeling en als gevolg daarvan de groeiende behoefte naar meer wrijving van gedachten en nog meer voorlichting en critiek. Als revolutionnair uitgekreten in den aanvang, is het gebleken, dat deze Vereeniging, evenals de Militaire Spectator c. s. onder goede, waardige leiding niet anders dan ten bate van ons leger heeft gearbeid.

In 1881 verscheen „Het Mil. Weekblad” (tot 1903) en een jaar daarna „De Militaire Gids” en nog was het niet voldoende om te gemoet te komen aan alle eischen des tijds.

De individualisatie, reeds voor lang werkzaam in de maatschappij, deed meer en meer ook in het leger haren invloed gevoelen; de critiek werd steeds scherper, de ontevredenheid met de bestaande toestanden al grooter — de gewone verschijnselen, samengaande met eene lange vredesperiode —, totdat men niet meer genoeg had aan de voorlichting en critiek van hen, die slechts op bezadigde, wetenschappelijke ontwikkeling en vooruitgang aanstuurden.

Het gevolg was ten slotte het ontstaan (in 1885) van „De Revolver” (tot 1887), een anonym militair tijdschrift, hetwelk vertegenwoordigde — zij het dan ook veelal op min-waardige wijze — de oppositie.

Laten wij niet te hard oordeelen; hoewel in vele opzichten verdienende de betiteling van „militaire Asmodee”, mag alle waarde daaraan toch niet ontzegd worden. Evenmin als aan het eenige jaren na den dood van „De Revolver” opgerichte, eveneens anonyme tijdschrift „De Landsverdediging”, onder redactie van „Investigatores” (van 1890/91—1899).

Alle waarde mag daaraan niet ontzegd worden; beide hebben zeer zeker nut gesticht, maar daarnaast zóóveel kwaad, dat er onmogelijk met waardeering over gesproken kan worden. Hoewel mogelijk in den grond met goede bedoelingen opgericht, was en bleef het over het geheel genomen, een onwaardig gedoe.

Gelukkig is men tot inkeer gekomen en in opgaande lijn zien wij, na „de Revolver” en „de Landsverdediging” de — als het ware — herboren „Militaire Gids”, onder zeer vooruitstrevende redactie wel is waar, edoch met opgeslagen vizier!

Tot dat tijdstip (1903) en zelfs nog daarna, wist eigenlijk niemand van de nieuw-lichters, waar het om ging.

Verbetering, verandering, meer licht, meer zelfstandigheid, eene andere tucht, de opleiding deugde niet, de organisatie deugde niet, de administratie deugde niet, de chefs deugden niet, niets deugde! De tactiek? de lessen van den Z.-Afrikaanschen oorlog, veel te overhaast getrokken natuurlijk — wij volgden in die dagen Engeland na — werden luidruchtig

¹⁾ De nieuwe Spectator 1847—1878; Het Vaandel (voor onderofficieren) 1851—1874, en Pro Patria 1873—1878.

ter markt gebracht en een oogenblik was het, als ging het louter en alleen om eene verandering van tactische inzichten. Hoewel de toon allengs wat verbeterd was, vermeederde de opwinding en wies de verwarring en het eene noodige: *eene goede leiding* ontbrak.

Het was ongeveer in die dagen, dat van mijne hand verscheen een geschriftje ¹⁾, waarin ik tot mijn leedwezen vermeende hierop o.m. de aandacht te moeten vestigen.

Ik schreef toen, na er op gewezen te hebben, dat *de personen* veranderd waren „zeer velen in elk geval, maar daarmede nog niet het systeem”, omdat de verbeterde houding der diverse persoonlijkheden ten opzichte van hun taak en hun plicht en hun wijze van optreden gebleven was bij *persoonlijke feiten*: „De nieuwe richting, ongeorganiseerd als zij was, de een met dit, de andere met dat plan voor oogen, is, hoewel over het algemeen genomen, met niets dan de beste bedoelingen, *verkeerd begonnen*”, en elders: „Maar verwijten wil ik het hier den moderneren, dat zij *niet duidelijk omljnd* hebben verkondigd en zóó, dat niemand twijfelen kon, hebben voorop gesteld: de hoofdzak is, dat in ons systeem van legervorming *ontbreekt* de roode draad van een logisch, vast plan, hetwelk is op de hoogte van zijn tijd; dit te verbeteren is het doel van heel ons streven”.

Zoo was het en... zoo is het nóg. De verwarring is nog lang niet óver, ja zelfs in sommige opzichten nog vergroot, doordat de politiek zich meester maakte van het legervraagstuk; het stelsel blijft stelselloos, omdat voortgewerkt moet worden op het in 1901 gesloten compromis tusschen twee zaken — uitbreiding van het contingent en het financieele vraagstuk —, waarbij juist een compromis, zonder schade voor de weer-macht ten eene male onmogelijk is, en de oppositie is nog steeds aan het afbreken, zonder het plan ter opbouwning gereed te hebben, althans, zonder den ernstigen wil te vertoonen om een begin te maken met een *logisch doordacht geheel*.

Legerevolutie in democratischen zin is als heilmiddel aanbevolen, doch zonder dat wij tot dusverre *iets noemenswaardigs* hoorden: 1°. ten bewijze dat ons leger *te aristocratisch* is, 2°. waarom die demoratie zoo bij uitstek heilzaam zou werken, en 3°. waarin die democratie nu toch eigenlijk wel zou moeten bestaan. ²⁾

¹⁾ Naar aanleiding van deze brochure (Nieuwe Banen. Baarn, 1904), mijnerzijds niet anders dan een pogen ten bewijze, dat ook in dezen strijd bestond: „eenheid van tegendeelen”, werd ik door sommige kemphanen van „halfheid” beschuldigd. In naam van HEGEL, er bestaat nog wel een hooger niveau dan het Uwe, o, vechtersbazen!

²⁾ Zeer veel democratie is niet anders dan een zekere vorm van oppositievoeren en zeer veel oppositie wortelt in eigen tekortkomingen op allerlei gebied (kennis, ervaring, beschaving e. t. q.). Vandaar o.m. dat zoovele jongelieden democratisch-gezind zich denken of voordoen. Men kan er zeker van zijn, dat een jongmensch, op wien zeer veel te zeggen valt, wat betreft het doen van zijn

Te goeder trouw wordt nog steeds verbetering van brokstukken aan-geprezen als middel „om uit het moeras te komen”, zoo men zegt, of, zooals het wel luidt, omdat het zaken betreft „waarom het legervraagstuk draait”, zonder te bedenken, dat, hoe gewichtig die zaken op zichzelf ook zijn, de oplossing daarvan — gesteld zij was *afzonderlijk* mogelijk, hetgeen m.i. beslist ontkend moet worden — toch nooit eene oplossing voor het geheel zou kunnen zijn.

Zóó het kadervraagstuk, van hoog belang, doch aan welks oplossing in den weg staat en zal blijven staan het streven naar een volksleger met verkorten oefentijd, waardoor de genoemde oplossing dus slechts *schijnbaar* verkregen zal kunnen worden. Bovendien zal eene goede oplossing van dit vraagstuk altijd een *gevolg*, nooit *oorzaak* van een verbeterd stelsel van legervorming kunnen wezen.

Zóó een verbeterde volksgeest, dien ik geestdriftig zou toejuichen, doch beschouw als te liggen vèr buiten de militaire competentie en dien ik alzoó wel gaarne aan den Minister van Binnenlandsche Zaken overgelaten zou wenschen te zien.

Zóó het Volksleger, hetwelk, met *op het papier*: algemeenen dienst-plicht, in de toekomst eerst een gevolg zou kunnen zijn van de omstan-heid, dat de hooge verwachtingen, vastgehecht aan de vóóroefeningen der jeugd niet teleurgesteld zouden zijn geworden en alzoó nooit ge-decreteerd kan worden onder het motto: laten wij dan eens verder zien”.

Zóó de redeneeringen over te veel parade-oefenen, terwijl nog slechts een klein deel van het officierskorps weet, wat eigenlijk *modern oefenen* is, en het meerendeel foutievelijk nog in de meening verkeert, dat parade-oefenen bestaat in den parapenas en rechtljnig exerceeren en dat veld-dienst en manoeuvres modern oefenen is, niet inziende op welk eene bedenkelijke wijze juist bij *die* oefeningen nog „geparadeerd” wordt.

Wèl mag hier worden gevraagd, wat hiervan dan wel de reden is, want — wie zal het ontkennen — onder de hoofzaken dient ten opzichte van het legervraagstuk in de eerste plaats genoemd te worden de op-leiding en oefening van den troep. En dan luidt mijn antwoord: omdat niemand stelselmatig geleerd heeft, wat modern oefenen is, en tevens omdat niemand ernstig heeft leeren denken over opvoeding in het al-gemeen.

Zie, nu ben ik, waar ik wezen wilde. Hierin ligt voor mij de groote

---

plicht, zijn kunde, tact of beschaving — en die daarover nog al eens wat te hooren krijgt — in 9 van de 10 gevallen democratische redeneeringen voor-draagt, oppositie voert, ten einde, bewust of onbewust zijn eigen figuur te redden. Dit is geene verdachtmaking mijnerzijds bij gebrek aan argumenten; als in het voorbijgaan wil ik er echter op wijzen, dat óók met dezen factor zeer zeker rekening moet worden gehouden! „Och mijnheer”, zeide eens een hoofdonderwijzer tot mij, „als wij hulponderwijzers zijn, zijn wij allemaal socialist; maar dat trekt wel bij, zoodra we maar *zelf* hoofd van eene school zijn geworden”. Dit was zeer leerzaam!

waarde van het werk van den Heer RUITENBACH, hetwelk ik eene fundamenteele daad wil noemen, dat hij als slotsom zijner overdenkingen ons geeft *een begin*; dat hij ons met zijn boek als het ware toeroept: Nu is het genoeg, wat betreft het slooperswerk, reeds lang genoeg; aan den opbouw moet begonnen worden. Wát Gij ook wilt, ziehier een begin, ziehier het fundament voor het gebouw der toekomst, waaraan van nu af alle beschikbare krachten zich wijden moeten!

Dit is de noodzakelijke schakel tusschen burgermaatschappij en leger en tevens in zekeren zin de grondslag voor dit laatste. Hierdoor wordt bereikt, dat in de toekomst, het komen in het leger gelijk staat met het komen in eene hoogere klasse, waarin wat anders geleerd wordt wel is waar, maar waarin de methode van onderwijs en de daarmede gepaard gaande zedelijke opvoeding toch berusten op volkomen de zelfde grondslagen als die, welke gelden voor het lager- en middelbaar onderwijs, alsmede voor de geheele zedelijke opvoeding in de burgermaatschappij.

Gevoelt men met mij de groote waarde daarvan?

Wat is de maatschappij niet vooruitgegaan in dit opzicht en wat is ons leger niet mijlen hierbij ten achter gebleven. Wat zullen wij niet vooruitvliegen met ons leger en hoe immens gunstig zal de invloed niet zijn op de burgermaatschappij zoowel als op het leger, wanneer wij de militaire opleiding en zedelijke opvoeding — voor zoover deze laatste mogelijk is althans — doen berusten op de zelfde paedagogische grondslagen, als gelden voor de burgermaatschappij, wanneer wij onze jonge officieren en het kader ¹⁾ in dien geest doen opleiden en de opvoedkunde als belangwekkend leervak stellen aan onze inrichtingen van militair onderwijs!

Dit is nu werkelijk iets, waarop wij, zonder aan leuterpraat of bijredenen — politiek, verkiezingsagitatie e. m. d. — te behoeven te denken, kunnen laten volgen: en laten wij dan eens verder zien. Maar laten wij dat nu ook eens werkelijk doen; laten wij een begin hiermede maken en dan niet al vast maar doen, als hebben wij de resultaten

¹⁾ Het is misschien niet ondienstig er op te wijzen, dat ik hier hoofdzakelijk op het oog heb: de beroepsofficieren en het beroepskader, m. a. w. hen, die behalve aanvoerders tevens instructeurs zijn. Maar al te veel heerscht verwarring te dien opzichte en denkt men, dat óók het militie- en reservekader moet dienen voor de instructie.

M. i. is dit eene ernstige dwaling; instructie-geven is niet zoo eenvoudig, als sommigen uit onkunde wel willen doen voorkomen. Dat moet geleerd worden, daarvoor is ervaring noodig en dat kost veel tijd. En aangezien nu het leeren van alles, wat vereischt wordt voor eene goede aanvoering, mede zeer veel tijd vraagt, zijn deze zaken met het oog op den korten diensttijd van het militie- en reservekader beslist *onvereenigbaar*.

En tenzij men schijn voor werkelijkheid wil nemen, staat het onomstootelijk vast, dat het beroepskader is voor *de instructie* en voor *de aanvoering* en het militie- en reservekader uitsluitend voor de aanvoering.

reeds voor ons, en voorthollen op grond van het nog niet verkregene, m. a. w. niet anticiperen, maar gestadig doorwerkende — er valt toch nog wel zoo het een en ander te doen, zij het dan ook, dat niet alles zich leent tot propaganda — zonder te zinnen op heilmiddelen, die niet bestaan of op dagelijksche veranderingen of bezuinigingen —, ten ware dat deze laatste verkregen kunnen worden door een meer economisch beheer — rustig afwachten de resultaten van eene verbeterde, logische en op goede paedagogische grondslagen berustende militaire opvoeding, niet alleen volgende op, doch in rechtstreeksch verband zijnde met de zedelijke opvoeding in de maatschappij en met ons lager- en middelbaar-burgeronderwijs.

(Wordt vervolgd.)

Strategische Studiën,

DOOR

C. C. DE GELDER,

Eerste-Luitenant der Infanterie.

STRATEGISCHE OPSTELLINGEN.

Aangezien elke opstelling van een leger eene, zij het ook slechts tijdelijke, onbewegelijkheid daarvan in zich sluit, met alle hieraan verbonden strategische nadeelen, valt zij in het algemeen slechts goed te keuren:

a. bij beide partijen vóór het begin der operatiën of gedurende een stilstand van deze;

b. bij den strategischen verdediger, wanneer deze wel overwogen het oogenblik afwacht, waarop de tegenstander onder ongunstige omstandigheden moet komen (b.v. strategisch gescheiden zal zijn) om dan terstond door te tasten. Dit zou men dus kunnen vergelijken met de opstelling van de kat, die het juiste oogenblik voor haar sprong af wacht, of met de spin in haar web.

Veelal echter draagt de opstelling een meer passief karakter, doordien zij uit dekkingszucht of besluiteloosheid voortvloeit; het immobiel zijn wordt dan een blijvende toestand. Het defensief vertoont zich in dat geval in zijn meer ongunstigen vorm en de uitslag is te voorzien.

A. DE FLANKOPSTELLING.

Hieronder verstaan wij eene opstelling van eene legerafdeeling, welke min of meer evenwijdig gelegen is t. o. van 's vijands waarschijnlijke operatielijn, of van zijne bestaande verbindingen. Ligt aan deze opstelling de bedoeling ten grondslag er weerstand in te bieden, dan is deze laatste natuurlijk minder eenvoudig te organiseren, dan bij eene frontale opstelling het geval zou zijn. Zij zal dus b.v. zijn gekozen, doordien men zich voor een frontalen weerstand te zwak gevoelde. Flankopstel-

lingen komen in den regel slechts voor bij een strategisch defensief, ¹⁾ doch kunnen op zichzelf beschouwd, zoowel een aanvallend als een verdedigend karakter dragen. In het algemeen moeten zij aan de volgende eischen voldoen:

a. Zij moeten den vijand dwingen er notitie van te nemen.

VON DER GOLTZ ²⁾ geeft hieromtrent, als volgt, de meening weer van VON CLAUSEWITZ (betreffende 1806):

„Die Stellung hinter der Saale war eine Flankenstellung, wie es wenige gegeben hat; sie versprach vortreffliche Verhältnisse für eine Schlacht.

„Die erste Bedingung einer Flankenstellung ist: dass der Feind ihr nicht vorbeigehen kann, dass er sie honoriren mus. Diese Bedingung ist so äusserst schwer zu erfüllen und sie war hier vollkommen erfüllt. Denn die Franzosen hatten zwischen Saale und Böhmen einen so schmalen Strich zu ihrer Verbindung, und diese Verbindung lag ihnen in Beziehung auf die Saale so vollkommen zur Seite, dass sie unmöglich weiter ziehen konnten, ohne die preussische Armee hinter der Saale auf zu suchen“. Hij vervolgt dan: „Die zweite Bedingung einer Flankenstellung ist: dass sie im Gefecht selbst Vortheile verspreche, damit es der Mühe werth ist, sie zu nehmen. Nun ist das Thal der Saale ein tiefer Einschnitt im Gebirgscharakter, welchen der Feind nur in getrennten Kolonnen überschreiten konnte. Auf dem linken Ufer ist es von einem ebenen fruchtbaren Plateau begleitet, welches die präcisesten Bewegungen unserer Armee zulieess. Während kleine Abtheilungen unserer Armee das Saalthal selbst besetzt hielten und dort einen verhältnissmässig langen Widerstand zu leisten vermochten, konnte unsere Armee von einer Centralstellung über denjenigen Theil der feindlichen Armee herfallen, der die meisten Vortheile versprach. Der Feind schlug sich mit dem Rücken am steilen Abgrund der Saale, kaum so viel Boden inne habend um sich entwickeln zu können, er schlug sich, in seinem Rücken das Königreich Böhmen, und das Schlupfloch ins Voigtländische, durch welches er zurück musste, zur Seite“.

b. Zij moeten eene verzekerde verbinding bezitten met de eigen basis, of een voldoende ruim achterland, om het leger zijne vrijheid van beweging te waarborgen. Ligt de opstelling evenwijdig aan de terugtochtslijn, dan kan dit bij eene nederlaag zeer nadeelig zijn. Gewoonlijk behoeft dit nadeel echter voor den strategischen verdediger minder te gelden, daar deze zich in eigen land bevindt en dus steeds over eene omvattende basis beschikken kan; bovendien zullen de spoorwegen hem den aanvoer langs omwegen toestaan.

c. De vleugel, naar 's vijands zijde gekeerd, moet beschermd zijn,

¹⁾ De opstelling van het reserveleger, in 1800, bij Genève flankeerde de verbindingslijnen der Oostenrijkers en leidde eene aanvallende beweging, de strategische omtrekking, in. Dergelijke toestanden zijn thans wel niet ondenkbaar, doch wel minder waarschijnlijk.

²⁾ Das Volk in Waffen, blz. 270. Vergelijk 4e Heft, Vierteljahrshefte 1906, blz. 620, waar het oordeel veel minder gunstig luidt.

hetzij door eene vesting of door eene hindernis. Dit is noodig, ten einde den tegenstander, zoo hij de opstelling ontdekt, te beletten reeds te voren zijne marschrichting te wijzigen en hierdoor de beteekenis der flankopstelling te veronzijdiggen of ze zelf te flankeren.

d. *Bestaat het voornemen eventueel aanvallend uit de flankopstelling op te treden, dan zal deze hiertoe de gelegenheid moeten bieden.* Staat men b.v. achter eene breede hindernis, zonder verzekerde overgangen, zoo kan dit wel eene flankopstelling zijn, doch zonder offensieve kracht. De tegenpartij kan zich dan, wanneer zij niet zelf aanvallend wil optreden, daartegen met geringe krachten beschermen.

e. *Is het voornemen, slechts eene verdedigende houding te bewaren, dan moet de flankopstelling goede defensieve stellingen opleveren.*

Ten einde de beteekenis der flankopstellingen juist te begrijpen, dient men twee gevallen te onderscheiden en wel:

I. Het eigen leger is en blijft voor den vijand het hoofdobject.

II. De vijand heeft een ander hoofdobject gekozen of is genoodzaakt een tusschenobject te doen voorafgaan.

ad. I. In dit geval noodzaakt het innemen van de flankopstelling den vijand de voorbereide marschrichting te verlaten en zijn marsch-echiquier te wijzigen, zoodat dus allereerst *tijdwinst* wordt verkregen. Deze zal te grooter zijn, naarmate de opstelling verder af ligt. Hiertegenover staat echter, dat deze dreigender is en magnetisch zekerder werkt, naarmate zij dichter bij 's vijands operatielijn is gelegen.

Voorts kan de flankopstelling zijn gekozen, hetzij:

a. om den vijand uit eene onverwachte richting verrassend te kunnen aanvallen (Custoza, 1866);

b. omdat het terrein hier gunstiger kansen biedt voor een verdedigend optreden, of

c. omdat men in verband wil blijven met bepaalde hulpbronnen (Tarutino, 1812), andere troepen of bondgenooten (begin 1859).

Soms ontstaat zij voor den strategischen verdediger vanzelf, doordien de aanvaller eene omtrekking uitvoert. Men denke b.v. aan de groepeerings van BAZAINE'S strijdkrachten op 16 Augustus ten opzichte van het Duitsche marsch-echiquier, dat naar de Maas gericht was.

ad II. Dit zal het geval zijn, wanneer nog een ander, grooter leger in het spel is of wanneer het leger niet de hoofdzaak is. (Zoo was b.v. voor het Pruisische leger in 1792 het bereiken van Parijs van meer belang dan het slaan van het leger van DUMOURIEZ.) Ook kan het gelden voor een *legerdeel*, dat de concentratie van het *gros* moet dekken (strategische voorposten of voorhoede).

Een voorbeeld van een tusschenobject, dat vooraf moest gaan aan het opzoeken van het vijandelijke hoofdleger, geeft ons 1866. Hier was het tusschenobject: de strategische vereeniging der Pruisische legers

bij Gitschin. De flankopstelling der Austro-Saksers bij Münchengrätz en hunne veronderstelde opstelling bij Jung-Bunzlau leidden echter het leger van FREDERIK KAREL hiervan zoodanig af, dat het persoonlijk ingrijpen van VON MOLTKE noodig was, om dit leger weder in het rechte spoor te brengen.

In al deze gevallen geeft de flankopstelling dus *indirecte dekking* ¹⁾ van het object en kan zij den aanvaller dwingen:

a. van elk ander hoofd- of tusschenobject voorloopig af te zien, ten einde eerst de zijwaarts geplaatste troepen aan te grijpen;

b. zich te splitsen, door een deel der troepen als observatiekorps er tegenover te laten (dan wel aan dit deel den aanval op te dragen) en met de overige troepen verder te marcheeren. Uit deze splitsingen kan de strategische verdediger natuurlijk voordeelen trekken, door te trachten den aanvaller partieel te slaan. Deze zal de scheiding dan ook wel alleen aandurven, wanneer hij eene groote overmacht heeft. ²⁾

De strategische aanvaller kan ook de flankopstelling negeeren, ³⁾ vooral als zij vèr af ligt, en naar het hoofdobject doorgaan. In dat geval moet de verdediger echter uitbreken om òf de tegenpartij in de flank te grijpen, òf hem in zijn rug en verbindingen te treffen. Vooral het verliezen der verbindingen toch, brengt op den duur een leger tot den ondergang ⁴⁾ en de kans hierop kan dus een zoodanigen moreelen indruk maken, dat de aanvaller wel gedwongen is notitie te nemen van de flankerende troepen. Men houde er echter rekening mede, dat wellicht het bereiken van het object hem groote hulpbronnen kan verschaffen of hem gelegenheid kan geven van verbindingslijnen te verwisselen; ook kan het indruk maken op de regeering van den strategischen verdediger of op buitenstaande mogendheden en alzoo eene staatkundige beteekenis hebben.

Dit doorgaan zal ook waarschijnlijker zijn, indien de afstand tot de flankopstelling veel grooter is, dan die tot het object, of indien de beteekenis van dit laatste veel grooter is, dan die van de flankerende troepen. Veeltijds wordt dan ook aangetrezen dit object, (b. v. eene stad zijnde) ook met het oog op een coup de main, eenig weerstandsvermogen te geven en er troepen voor directe dekking te plaatsen. Men begrijpe echter wel, dat men dan zelf in eene strategische schei-

¹⁾ De veldtocht van 1796 in Italië is in dit opzicht leerrijk.

²⁾ Zoo splitste het Pruisische leger zich opnieuw na den slag bij Königgrätz, het IIe leger werd bestemd om de Oostenrijkers bij Olmütz vast te houden, terwijl het gros op Weenen door marcheerde. Eveneens deed NAPOLEON in 1809 na Landshut-Eggmühl met de flankopstelling van Aartshertog KAREL bij Cham; hij ging toch door naar Weenen, slechts DAVOUT ter observatie achterlatende.

³⁾ Aldus handelden de Russen in 1759 t.o. van de flankopstelling der Pruisen (25.000 man onder DOHNA) bij Küstrin. Men denke ook aan Drissa, 1812.

⁴⁾ Dit sprak vooral sterk in de dagen der magazijnsverpleging. Men herinnere zich de flankopstelling van ERNST CASIMIR bij Arnhem (1629).

ding kan vervallen en, dat het dus wellicht voordeliger zal zijn, aan deze stad hare beteekenis te ontnemen door de regeering, de voorraden, enz. te verplaatsen. Voor kleine Staten komt men dan weer tot het reduitdenkbeeld, daar hunne geringe uitgestrektheid eene dergelijke verplaatsing illusoir kan maken.

Bij de bovenstaande beschouwingen zal veel van hetgeen geschiedt, bovenal worden beheerscht door de sterkteverhouding en de waarde der wederzijdsche strijdkrachten,) alsmede door de beteekenis van hunne aanvoeders.

Ook vestingen, die zijwaarts van 's vijands operatielijn zijn gelegen, kunnen hiertegen eene flankerende werking hebben, wanneer zij over voldoende uitvalstroepen beschikken.

Wij willen nu enkele voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis aanhalen.

1. De flankopstelling van DUMOURIEZ in 1792.

Nadat de HERTOG VAN BRUNSWIJK de Argonnestelling in het Noorden had geforceerd, koesterde hij het voornemen, den marsch over Vouziers en Châlons naar Parijs door te zetten. DUMOURIEZ, niet verder willende teruggaan, brak hierop met alle geldende tradities en besloot Parijs *indirect* te beschermen.

Hij concentreerde hiertoe het leger bij St. Ménehould en nam vervolgens stelling op de hoogten van Valmy. De HERTOG VAN BRUNSWIJK waagde het, met het oog op zijne verbindingen, niet, deze opstelling voorbij te trekken en greep haar, uit afkeer voor een slag met verkeerd front, evenmin krachtig aan. Zodoende moest hij, na de bekende kanonnade, ten slotte tot den aftocht besluiten.

2. Het begin van den oorlog van 1796 in Italië.

NAPOLEON schreef het volgende, aangaande de handelingen der Oostenrijkers ²⁾: „Pour couvrir Gènes, le général BEAULIEU aurait dû faire de la couverture indirecte, en réunissant toutes ses forces à Acqui et Cairo, sur le flanc de la marche présumée des Français sur Gènes, par la route de la Corniche. Après le combat de Montenotte, les Piémontais, au lieu d'occuper le col de Millesimo, auraient dû appuyer sur Dégo pour se réunir aux Autrichiens. Ils eussent ainsi couvert indirectement Turin, étant sur le flanc de la route menant à cette ville, et leur réunion aux Autrichiens eût diminué les chances de victoire des Français”.

Waar alzoo zijne tegenstanders het juiste begrip der indirecte dekking toonen te missen, weet hijzelf er partij van te trekken. Wanneer

¹⁾ Het optreden der Fransche divisie CURTEN (6 Jan. 1871), in de linkerflank van het leger van FR. KAREL bij Vendôme, maakte slechts weinig indruk.

²⁾ Zie ook ROUSSET, Les maitres de la guerre.

toch de divisies AUGEREAU, MASSÉNA en SERRURIER naar het kamp van Ceva oprukken en hijdeze beweging wil beschermen, tegen een mogelijk offensief van BEAULIEU, die nog bij Acqui staat, draagt hij zorg, zijne krachten niet te versnipperen door de mogelijke naderingswegen af te sluiten, doch detacheert de divisie LAHARPE in het dal van de Belbo. Rukt nu BEAULIEU tot ondersteuning der Sardiniërs op, dan zal deze divisie hem in de flank aangrijpen, in ieder geval zijn marsch vertragen en dit, zonder kans te loopen te worden afgesneden.

„Il paraîtrait”, schreef BONAPARTE ironisch, „que la position naturelle de ce corps d'observation aurait dû être sur les bords de la Bormida, en avant de Dego, afin de couvrir la ligne d'opération de Savone”. Echter zou LAHARPE dan niet te ondersteunen zijn geweest. In de Commentaires voegt NAPOLEON er dan ook aan toe: „Le choix du camp de S. Benedetto, pour placer le corps d'observation contre Beaulieu, mérite d'être médité”.

En dit zal wel niemand hem bestrijden.

3. De flankopstelling der Sardiniërs in 1859.

Toen CANROBERT, zijne troepen vooruitjellende, den 20sten April te Turijn aankwam, bezocht hij de stellingen der Sardiniërs achter de Dora Baltea, doch keurde deze af, daar hij ze te zwak achtte. Het beste middel om èn Turijn te dekken èn bovenal om de vereeniging met de Fransche troepen) te verzekeren, scheen hem eene opstelling ten Zuiden van de Po. Dienovereenkomstig werd dan ook besloten en zoo bleef alleen de cavaleriedivisie SAMBUY aan de Dora Baltea achter. Van de overige troepen werden opgesteld:

de divisieën	CIALDINI	te Casale, Giarole en Bozzole,
	CUCHIARI	„ Frassinetto, Pomaro en Monte,
	DURANDO	„ Valenza en Bassignano,
	CASTELBORGO	„ San Salvatore,
	FANTI	„ Alexandria.

De cavalerie kwam te Tortona, Sale en Voghera; de verplaatsingen waren den 3^{en} Mei afgeloopen.

Het Oostenrijksche leger overschreed eerst op 29 en 30 April de Ticino en legde vervolgens in drie dagen slechts 32 KM. af. Zoodoende stonden in den avond van 2 Mei:

de korpsen	BENEDEK	te Pievo del Cairo,
„	SCHWARZENBERG	„ Torre del Berretti,
„	STADION	„ Cozzo en Candia,
„	ZOBEL	„ Robbio,
„	LIECHTENSTEIN	„ Mede en Sartirana,
de cavaleriedivie.	MENSDORFF	„ Trumello.

GIULAY schijnt nu het voornemen te hebben op Turijn door te gaan,

¹⁾ De Garde, het I^{ste} en IIe Korps zouden te Genua landen, het IIIe en IVe Korps over de Mont-Cénis en Mont-Genèvre komen.

doch, vernemende, dat het Sardinische leger bezuiden de Po staat, geeft hij SCHWARZENBERG order den 3^{en} Mei bij Valenza over te gaan; ZOBEL en STADION zullen hem volgen. LIECHTENSTEIN ontvangt de opdracht eene brug te slaan tusschen Borgofranco en Bassignano en vervolgens hier over te gaan, gevolgd door BENEDEK. Inderdaad echter gebeurt den 3^{en} niet veel en op het bericht, dat de Franschen reeds naar Casale en Alexandria oprukken, gelast GIULAY, de brug bij Valenza te doen springen. Alleen BENEDEK is overgegaan en bevindt zich in de vallei van de Scrivia; ook hij gaat echter den 6^{en} terug. Zijne aanwezigheid doet bij de Sardiniërs de vrees ontstaan, dat de Oostenrijkers zich tusschen hen en Genua zullen werpen en ook de Fransche legergroepen zullen scheiden. Dan blijkt evenwel, dat bij GIULAY slechts eene demonstratie voor zit, veel meer misschien nog bedoeld tegenover den Oostenrijkschen keizer, dan tegenover de Sardiniërs. Op 7 en 8 Mei gaat het Oostenrijksche leger plotseling vooruit in de richting van Turijn.

De nu volgende gebeurtenissen zijn uiterst leerrijk. In Turijn heerschte eene paniek, toen men vernam, dat de Oostenrijksche patrouilles de Dora Baltea hadden bereikt. De regeering achtte eene, zelfs tijdelijke, bezetting van de hoofdstad een groot moreel nadeel, terwijl van militaire zijde eene verder strekkende onderneming der Oostenrijkers tegen de Fransche verbindingen bij Susa waarschijnlijk werd geacht. Men besloot daarom, de divisie CASTELBORGO naar Turijn te zenden en had hieraan reeds uitvoering gegeven, toen het plotseling bleek, dat GIULAY zijn marsch wederom staakte en achter de Sesia terugging. Deze veldheer toch, was verbaasd geweest over het gemis aan weerstand voor zijn front, en daar hij niet kon begrijpen, dat men Turijn onverdedigd liet, vermoedde hij een valstrik, b.v. een uitbreken der verbonden tegen zijn linkervleugel en zijne verbindingen. Daar nu bovendien uit Weenen berichten kwamen, meldende, dat 40.000 Franschen zich over Genua bij het Sardinische leger hadden aangesloten en dat 30.000 hunner over Turijn naderden, achtte GIULAY zich gelukkig, dit als een voorwendsel te kunnen bezigen om zijne offensieve beweging te staken en ging hij in de Lomellina terug.

Resumeerende, moeten wij verklaren:

1. dat de gekozen flankopstelling onvoldoende in de rechterflank beschermd was;
2. geene voldoende gelegenheid tot uitbreken bood (het bruggehoofd Casale was onvoltooid, de brug bij Valenza werd 8 Mei vernield).

Overigens hechtten de Sardiniërs te veel waarde aan hunne regeeringsstad en vervielen daardoor in eene strategische splitsing van het leger.

Het hoofddoel, de vereeniging met de Franschen, werd echter thans beter verzekerd, dan bij eene opstelling aan de Dora Baltea het geval zou zijn geweest, ook al mag niet worden ontkend, dat een krachtige offensieve stoot van GIULAY's leger tusschen Alexandria en Genua den Oostenrijkers groote voordeelen had kunnen verschaffen.

De voornaamste oorzaken, waardoor hier de flankopstelling aan haar

doel beantwoordde, lagen evenwel ongetwijfeld in de besluiteloosheid van GIULAY en in zijne geringe neiging tot het offensief.

Wij willen volstaan met de flankopstellingen van SOULT bij Toulouse ¹⁾ in 1814 en van OSMAN PASCHA bij Plewna ²⁾ in 1878 slechts te noemen en zullen thans eenige oogenblikken verwijlen bij de denkbeelden van VON MOLTKE over dit vraagstuk, neergelegd in zijne „Denkschriften”, saamgesteld vóór de oorlogen van 1866 en 1870.

In het „Denkschrift 1860” heeft VON MOLTKE achtereenvolgens de beteekenis van eene flankopstelling nagegaan tegenover een optreden van de Oostenrijkers, de Franschen of de Russen.

In het eerste geval verwacht hij, zoo het strategisch defensief wordt gekozen, hoogstens eene nevenoperatie der Oostenrijkers in Silezië, doch veronderstelt hunne hoofdoperatie in de richting Berlijn en acht deze zeer gevaarlijk voor de monarchie, die dan in tweeën zou worden gesneden. Ten einde nu onder gunstige omstandigheden slag te kunnen leveren en tevens Berlijn te dekken, wenscht hij het leger aan de Elbe ³⁾, alzoo in eene flankopstelling, te plaatsen. Eene frontale opstelling schijnt hem minder gunstig, bij gebrek aan sterke natuurlijke of kunstmatige verdedigingslijnen en aan voldoende achterland.

De flankopstelling aan de Elbe, met de bruggehoofden Maagdeburg, Torgau en Wittenberg schijnt daarentegen zeer voordeelig.

Wat kunnen toch de Oostenrijkers ertegen doen?

1. Op den linker Elbe-oever overgaan. Behalve dat dit een omweg is, dwingt deze beweging tot een rivierovergang tusschen de drie vestingen of in ieder geval onder het oog van het Pruisische leger. (Het belang van Dresden als eventueele vesting springt hier in het oog.)
2. Doormarcheeren over Dresden en Jüterbog. In dat geval dwingt een actief optreden van het Pruisische leger uit het Westen, de Oostenrijkers naar die zijde front te maken; hebben de Pruisen succes bij hun offensief, dan worden de Oostenrijkers van hunne verbindingslijnen af- en op Silezië teruggeworpen, hetwelk vermoedelijk nog niet in hunne handen zal zijn. Mislukt de aanval van het Pruisische leger, dan kan dit achter het riviervak teruggaan. Berlijn zou dan tijdelijk door eene bezetting van de Nuthe-Notte-linie gedekt moeten worden. (!)

¹⁾ Zie o. a. BLEIBTREU, Zur Geschichte der Taktik und Strategie, blz. 442.

²⁾ Voorts verwijzen wij naar v. HORSETZKY. Vorträge über Strategie, blz. 169.

³⁾ Niet bepaaldelijk daarachter. „Wenn unsere erste Versammlung an der Elbe gedacht ist, so sind wir doch keineswegs gewillt, sie hinter dem Strom zu wählen. Dort würden wir wahrscheinlich gar nicht angegriffen werden, müssten zur Offensive doch vor und könnten uns daher besser gleich am rechten Ufer aufstellen mit der bewussten Absicht, falls der Rückzug nothwendig wird, diesen nicht auf Berlin, sondern hinter den Fluss nehmen zu wollen”. VERDY, Studien über der Krieg II, 3. Ook Kr. Einzelschr., Heft 36, blz. 39.

Tegen Frankrijk verdedigend optredende, zonder hulp van Oostenrijk of van enkele der Duitsche Staten, acht hij het waarschijnlijk, dat de Franschen met de twee hoofdgroepen, aanvankelijk bij Metz en Straatsburg opgesteld, vereenigd tegen de Main zullen doordringen, terwijl eene nevangroep van Rijssel door België naar den Beneden-Rijn zal gaan. Hij overweegt nu:

1. Eene flankopstelling bij Trier. Deze biedt vele voordeelen: een gunstig terrein voor het defensief, eene verzekerde terugtochtslijn op de Rijnvestingen, en gelegenheid tot een offensief in verschillende richtingen. Wordt echter de neutraliteit van België geschonden, dan staat een Fransch leger bij Maastricht—Luik dichter bij Keulen, dan het Pruisische Trierleger. Dit laatste zou dan door den Eifel moeten vooruitkomen.

MOLTKE wil dan ook wel eene nevenafdeeling bij Trier plaatsen, doch wenscht de hoofdkrachten in de bocht tusschen Rijn en Main, tusschen Coblenz en Frankfort op te stellen. De Rijnlinie zelf, ten N. hiervan, acht hij, ook zonder eene directe verdediging, door hare vestingen Mainz, Coblenz, Keulen, Wezel voldoende sterk. Dringen de Franschen van Straatsburg op Würzburg vooruit, dan worden zij uit de Mainopstelling flankerend aangegrepen of wel zelf gedwongen dit front aan te grijpen. Dit laatste is tegenover een intact leger, op een kleine ruimte vereenigd, met de Main als hindernis voor zich, den rechtervleugel geleund aan den Rijn en Mainz, uiterst bezwaarlijk. Eene strategische omtrekking ervan naar het O. is voor de Franschen te gevaarlijk.

Ook in het „Denkschrift 1868” vinden wij de flankerende opstellingen terug tegenover een Fransch offensief, doch nu zelf meer aanvallend gedacht. Zuid-Duitschland wordt, zegt v. MOLTKE, het best beveiligd, door de vereeniging van alle krachten aan den Midden-Rijn, van waar zij, in geval van een voortdringen des vijands, hetzij op den linker- of rechteroever, dezen in de flank moeten vallen en hem dus noodwendig tot staan zullen brengen of tot omkeer dwingen.

Tegenover Rusland bespreekt hij de flankopstellingen, als volgt. De Russen kunnen van Warschau drie richtingen kiezen en wel op Thorn, Posen of Breslau. De 2^e is het waarschijnlijkst, als zijnde de kortste richting op Berlijn. Neemt nu het Pruisische leger eene flankopstelling bij Thorn of Bromberg, dan zal de vijand het niet wagen ten N. van de Warthe haar voorbij te gaan. De opstelling is plaatselijk zeer sterk, heeft eene verzekerde verbinding met troepenafdeelingen in Pruisen, laat een offensief op elk der Weichseloevers toe en veroorlooft een verdedigend teruggaan achter de rivier.

Rukt echter het Russische leger naar Kolo, dan bedreigt het zowel Thorn als Posen. Gaat het vervolgens, onder achterlating van een observatiekorps aan de Warthe, naar Breslau, zoo kunnen wij hier niets tegen doen. Het zou dan niet alleen de hulpbronnen van Silezië vermeesteren, doch ook dichter bij Berlijn staan dan wij. Besloten wij de

opstelling te verlaten, zoo zouden wij nog te laat kunnen komen. Zij ligt dus in dat geval te ver, 30 Mijl, van 's vijands operatielijn. Op gelijke gronden is ook eene flankopstelling aan de Boven-Oder te verwerpen. Dringt toch de vijand van Kolo, ten N. van de Warthe en de Obra, Posen insluitend, tegen de Midden-Oder vooruit, zoo zouden wij Silezië moeten ontruimen, om hem op den linker Oderoever te gemoet te gaan. Wilden wij, om tevens Breslau te dekken, op den rechteroever over Lissa offensief worden, zoo zou 's vijands toestand gevaarlijk worden, maar de onze niet minder en zouden wij allicht van het hart des lands worden afgesneden. ¹⁾

Tot zoover de gedachten van VON MOLTKE.

Zeer belangwekkend is het ook om na te gaan, in hoeverre Frankrijk in 1870, als strategisch verdediger, van flankopstellingen had kunnen partij trekken.

In het algemeen is steeds aangenomen, dat MAC-MAHON met het leger, in Augustus te Châlons vereenigd, slechts tusschen twee operatiën kon kiezen: BAZAINE te hulp gaan of terugtrekken op Parijs. Voor het kiezen van de eerstgenoemde geldt dan o. a. als reden, de staatkundige toestand te Parijs. Erkent men hiervan het gewicht en twijfelt men aan de mogelijkheid, revolutionnaire woelingen met het leger van Châlons te onderdrukken, dan was zeker een teruggaan op Parijs te verwerpen (vooral ook om de bewegingsvrijheid van het leger te behouden). Ware het dus niet logisch geweest zijwaarts uit te wijken, hetzij naar het N. of naar het Z.? In beide gevallen zou men eene flankopstelling hebben kunnen innemen, waardoor tevens Parijs indirect werd gedekt.

Vooral eene opstelling ten Z. van de vijandelijke operatielijn lijkt ons gunstig. Hier beschikt men over een veel ruimer achterland dan ten N. en vindt verscheidene verdedigingsstellingen (Seine, Yonne, Loire) achter elkaar, terwijl men aan de andere zijde slechts de Aisne heeft. Voorts naderde men het arsenaal van Bourges, de magazijnen van Lyon en bleef in gemeenschap met de groote havens Marseille en Bordeaux. Maar bovenal kon men er op rekenen, naar deze zijde uitwijkende, beter de nieuw te vormen strijdkrachten tot zich te kunnen trekken, dan bij een uitbuigen naar het Noorden.

Nemen wij aan, dat nog den 23sten Augustus tot een uitwijken naar het Z. was besloten, dat een korps was aangewezen (DUCROT), ter dekking van Parijs, om in de Marnevallei te blijven en dat het hier versterkt was door VINOY. ²⁾

¹⁾ Zie ook: Beiheft 1, Mil. Wochenblatt, 1895, alsmede: v. CAEMMERER. Die Entwicklung der strategischen Wissenschaft, blzn. 116, 144 en 155.

²⁾ Uit een strategisch oogpunt was dit natuurlijk af te keuren, daar men zijne krachten aldus verdeelde. Uit een staatkundig oogpunt zou het begrijpelijk zijn, daar de regeering ongaarne, onder de bestaande omstandigheden, Parijs verliet. Hadden deze omstandigheden minder gewicht in de schaal gelegd,

Het leger van MAC-MAHON had dan zeker nog de lijn Melun-Montereau of Montereau-Sens kunnen bereiken, ja zelfs, daar het gros van het IIIe Pr. Leger zich dien dag nog in den driehoek Commercy-Ligny-Gondrecourt bevond, de lijn Méry ^s/Seine-Troyes. Neemt men aan, dat de KROONPRINS de beweging aanstonds had vernomen en onmiddellijk was afgebogen, dan had hij hier toch niet vóór de Fransche troepen kunnen zijn. Het Maasleger had hem in dat geval ook voorloopig niet kunnen steunen, o. a. doordien het op DUCROT-VINOY zou zijn gestuit. Men zal dus wel gevoelen, welk een andere stand van zaken uit dit alles had kunnen voortvloeien, zelfs al ware het resultaat slechts tijd-winst geweest. ¹⁾

Ook eene flankstelling bij Reims, steunende op de Noordelijke provinciën, had, toen het leger hier eenmaal was (22 Aug.), de voorkeur verdiend boven den voorgenomen marsch over Stenay.

In hoeverre kunnen de flankopstellingen nu voor ons leger van belang zijn?

I. Nemen wij b.v. aan, dat bij een oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland een Duitsch leger, de neutraliteit schendende, door Z. Limburg en België wil trekken, ten einde het Fransche leger uit noordelijke richting aan te grijpen.

Het Nederlandsche leger, aanvankelijk slechts de neutraliteit willende handhaven, heeft bij Arnhem op den rechter Rijnsoever eene flankstelling ingenomen. Wat kunnen nu de Duitschers doen?

1. Het geheele leger van zijne marschrichting naar het hoofdoject (het Fransche leger) doen afwijken en het in de richting van het Nederlandsche leger dirigeeren. Dit is echter hoogst onwaarschijnlijk, daar afgezien van de sterkte dezer opstelling, zij te ver van de Deutsche operatielijn af ligt. Ook is hier het hoofdoject veel gewichtiger, dan de flankerende troepen.

2. Een troependeel bestemmen als observatiekorps met defensieve opdracht (offensief is onnoodig en zou meer troepen vereischen). In dat geval zouden wij, geen verzekerde overgangen over Rijn en IJssel hebbende, en iets willende presteeren, b.v. door te trachten tegen dit observatiekorps en de verbindingen op te treden, genoodzaakt kunnen zijn tot een rivierovergang onder het oog van den vijand.

3. De opstelling negeeren en met eene cavalerie-observatie volstaan. Dit laatste is waarschijnlijk, vooral, daar uit tijdschriften herhaaldelijk blijkt, dat onze offensieve kracht in Duitschland niet hoog wordt aangeslagen. In dit geval heeft de opstelling dus niet aan haar doel be-

---

dan zouden wij zelfs VINOY bij MAC-MAHON willen aantrekken. Vooreerst toch, was Parijs voldoende verzekerd tegen een coup de main en voorts had men de regeering dan reeds nu kunnen verplaatsen.

¹⁾ Vergelijk: VON SCHERFF, Kriegslehren V, blz. 75, en Kr. Einzelschr., Heft 36, blz. 99.

antwoord, terwijl een uitbreken even noodzakelijk is gebleven, doch nu gemakkelijker is geworden dan in bovengenoemd geval. ¹⁾

Resumeerende, is deze flankopstelling alzoo wel sterk en veilig, doch ligt zij te ver af en mist zij voldoende offensieve kracht om een aanmerkelijk deel van 's vijands leger te binden.

Eene flankopstelling ten W. van de Peel, front naar het Zuiden, zou in verschillende opzichten veel beter zijn.

II. Welke is de beteekenis van eene flankopstelling bij Apeldoorn, front naar het Zuiden, met het oog op een vijand, die den IJssel zuidwaarts van dat punt overschrijdt?

Het verrassend karakter is hier aanwezig, ²⁾ de vleugelaanleuning echter niet zeker. Het grootste bezwaar is evenwel, dat een voldoende achterland ontbreekt en dat de terugtochtslijn, wanneer deze over Amersfoort wordt genomen, zeer ongunstig ligt. Eene terugtochtslijn op Zwolle en de noordelijke provinciën ware denkbaar, doch vereischt voorbereiding.

De vijand zou hiertegenover waarschijnlijk trachten, zijne verbindingen over Arnhem te verleggen, doch wordt bij eene nederlaag in den hoekzak tusschen Rijn en IJssel gedrukt.

Gaat de vijand meer noordelijk over den IJssel, of in een front, waar Apeldoorn tegenover ligt, dan wijzigt zich de toestand geheel. Ook met deze mogelijkheid moet dus rekening worden gehouden.

III. Op welke wijze ware een overtocht van den IJssel indirect te beletten? Hiertoe ware eene flankopstelling van het Nederlandsche leger ten O. van Zwolle denkbaar. De veenderijen beschermen hier den bedreigden vleugel, de noordelijke provinciën vormen een voldoende achterland en een offensief optreden in zuidelijke richting is mogelijk. Eene andere zaak is natuurlijk, of het *geheele* leger hier tijdig vereenigd zou kunnen zijn, daar wij eene strategische scheiding van het leger, met den IJssel als hindernis tusschen de beide deelen, zouden veroordeelen.

Wij meenen met de bovenstaande voorbeelden in het kort te hebben aangetoond, dat ook wij van strategische flankopstellingen partij kunnen trekken.

B. DE CENTRALE OPSTELLING.

Deze wordt ingenomen om het leger in staat te stellen, in verschillende richtingen offensief op te treden; een gunstig wegennet is hier een eerste vereischte. ³⁾ Zij kan vooral dienen, wanneer de vijand stra-

¹⁾ Het resultaat van dit uitbreken, dat nu alleen tegen de verbindingen gericht kan zijn, zal echter wel niet veel beteekenen, tenzij men in vereeniging met België handelt.

²⁾ Men kan de rivier immers te voren hermetisch afsluiten.

³⁾ Verplegingseischen, aan deze opstellingsruimte te stellen, is onnoodig, mits de aanvoer verzekerd is.

tegisch gescheiden is, alzoo bij eene *actieve verdediging* op de binnen lijnen.¹⁾

Als zoodanig kunnen wij dan ook noemen NAPOLEON's opstellingen bij Verona in 1796 (Mantua) en bij Dresden in 1813, de opstelling van AARTSHERTOG ALBRECHT in 1866 bij Montagnana—Cologna—Lonigo. Die van de Duitschers in 1870 in de Paltz, voor het geval de Fransche hoofdgroepen strategisch gescheiden bleven, droeg het karakter van eene *offensieve* centrale opstelling.

Voor al bij de centrale opstellingen spreekt duidelijk het gevaar, dat natuurlijk alle opstellingen aan kleeft, namelijk, dat men *niet of te laat* tot het offensief overgaat, wanneer dit geboden is. En krijgt de centrale opstelling een *passief* karakter, dan zal zij veelal beteekenen: eene capitulatie, waarvan alleen de datum nog moet worden ingevuld. (Ulm 1805.)

Bij eene actieve verdediging, b.v. van den IJssel, kan ook voor onze landsverdediging van eene centrale opstelling worden gebruik gemaakt.

Over de frontale opstellingen willen wij niet uitwijden, doch alleen vermelden, dat zij tot rechtstreeksche dekking van een object kunnen worden ingenomen.

---

¹⁾ Hierbij zullen ook weder strategische voorhoeden moeten worden gebezigd. Men zal hieruit begrijpen, hoe wij ons 1813 en 1866 (Dubenetz) liefst zouden voorstellen.

Hooge waarnemingsposten voor Veldartillerie.

Nevensgaande afbeeldingen (figuren 1, 2 en 3) toonen hoe met eenvoudige hulpmiddelen een hooge waarnemingspost voor den batterijcommandant of een hulpwaarnemer gemaakt kan worden.

Fig. 1.

Rechts op fig. 1 zijn van 3 disselboomen de oogen met een fouragestrik door middel van een schippersteek aan elkaar verbonden; een noodhandspak of trekknuppel is aan de einden van den fouragestrik opgehangen en aan twee der beenen vastgemaakt.

Links staat eene ladder, geschoord door twee disselboomen, welke er met een fouragestrik aan zijn bevestigd.

Eene ladder vindt men op het platte land in elke woning. Als regel zal echter bij het opstellen tegen muur of boom — zoo deze al aanwezig mochten zijn —, de waarnemer hierdoor in uitzicht en opstelling gehinderd worden. Vandaar, dat naar een middel werd gezocht om een ladder vrij te kunnen opstellen.

Ter vergelijking van de te bereiken hoogte is de observatieladder tusschen beide in geplaatst.

Op fig. 2 steunt een voorwagen op den affuithaak en wagenbak. Hoewel zelfs bij een ledigen voorwagen door den vooroverhellenden stand voor omslaan weinig vrees behoeft te bestaan, kan dit door eene vast aangetrapte noodhandspaaak geheel voorkomen worden.

De opstelling, waarvoor 3 fouragestrikken en 3 á 4 trekknuppels noodig zijn, kan in 4 minuten gereed zijn.

Fig. 2.

De twee bovenste trekknuppels worden in verband met de gestalte van den waarnemer zoo bevestigd, dat hij, zittende, steun vindt voor de voeten en bij gebruik van een kijker zijn handen op het disselboomoog kan laten steunen. Een stijgbeugelriem of andere riem, door het disselboomoog vastgegespt, dient als leunriem.

Hoogte van het oog van den zittenden waarnemer 4,50 M.

Is bij uitzondering eene nog grootere hoogte noodig, dan kan de disselboom met een tweeden verlengd worden (fig. 3). Het oog van den zittenden waarnemer komt dan 6 M. boven den grond.

Voor meerdere stevigheid dienen 3 scheerlijnen, elk van twee fourage-

strikken, welke aan gedeeltelijk ingeslagen noodhandspaken worden bevestigd.

Benoodigd zijn een voorwagen, een 2e disselboom, 6 trekknuppels, 10 fouragestrikken en 3 noodhandspaken.

Met 4 à 5 man, die weten hoe ze moeten werken, is de opstelling in 10 minuten te maken.

Op soortgelijke wijze zijn nog meerdere opstellingen te maken; zoo is door den commandant van de 3e batterij van het 1ste regiment een waarnemingspost gemaakt van twee voorwagens, waarvan de disselboomooogen en de raden aan elkaar zijn verbonden. Eene noodhandspak, aan beide disselboomen bevestigd, dient als zitplaats, eene tweede tot steun voor de voeten. Twee waarnemers kunnen er gelijktijdig op plaats nemen. Hoogte van het oog van den zittenden waarnemer $\pm$ 4 M.

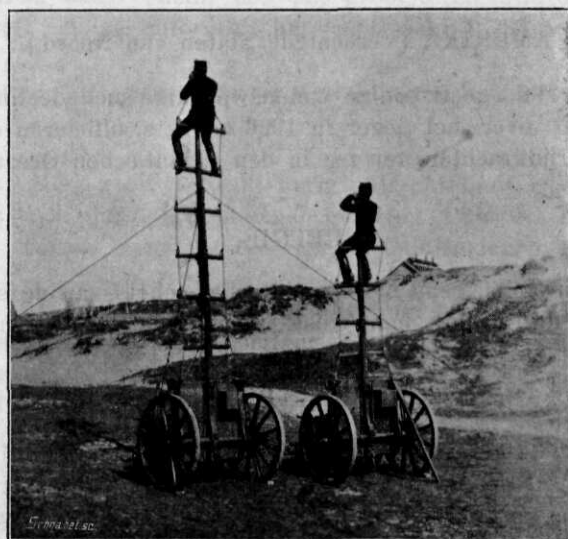

Fig. 3.

Om de opstellingen eenvoudig, vlug en betrouwbaar te maken, is eenige oefening noodzakelijk. Ook hier is improviseeren uit den booze.

Daar de Y-ladder, door de C. W. ontworpen, niet voldaan schijnt te hebben, zal op andere wijze eene oplossing gezocht moeten worden. Hierbij moet als eisch gesteld worden, dat de waarnemer gemakkelijk kan zitten en steun vindt voor kijker of waarnemingstoestel, terwijl het gebruik van het richttoestel van den B.-C. van den veldladder mogelijk moet zijn.

I.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

AMERIKA (Vereenigde Staten van Noord-).

Rev. mil., Mei, geeft eenige wetenswaardige mededeelingen uit het jaarl. rapport over het leger in 1906 (sterkte, officieren en recrutering). De strijdkrachten ter zee in den Atlantischen Oceaan vermeldt Streffleur, Mei.

BELGIË.

In Streffleur, Mei, eene beschrijving met schets van de schijf, welke automatisch de treffers aan wijst, uitgevonden door den Belgischen Kapitein BREMER.

BULGARIJE.

De oorlogsbegrooting 1907 is 28,821,804 Frs. (d. i. 1 mill. Frs. méér dan in 1906). Rev. mil., Mei, geeft hieromtrent nog eenige bijzonderheden. Tevens een bericht over de oprichting van een korps intendanten en de bepaling, dat bij elk regiment infanterie en elke brigade cavalerie een detachement mitrailleurs (d. z. dus 36 detⁿ. voor de inf. en 3 voor de cav.) zal worden ingedeeld; de budgetaire sterkte van een detachement is 2 gereëngageerde onderoffⁿ. en 30 man.

CHINA.

Een bericht over de bewapening van het leger in N. M. B., No. 20.

DUITSCHLAND.

Int. Rev., Mei, geeft eene uitvoerige bespreking van de nieuwe „Kriegs-Sanitäts-Ordnung” van 27 Jan. '07 en een bericht over de samenstelling van de hoogzee-vloot (zie ook ons vorig bericht).

In Jahrb. A. u. M., Mei, eene vergelijking tusschen het Fransche en Duitse geweerprojectiel, bevattende de navolgende cijfers:

	Duitschland.	Frankrijk.
Aanv. snelh.	860 M.	700 M.
Geheele lengte.	28 mM.	39 mM.
Lengte v. d. spits.	20 "	23 "
" v. h. achterstuk.	8 "	16,2 "
Doorsnede van voren.	8,24 "	8,2 "
" " achteren.	8,22 "	7,4 "
Straal v. d. spits.	60 "	63 "
Gewicht proj.	10 G.	12,8 G.
" lading.	3,2 "	3,1 "
Kaliber.	7,9 mM.	8 mM.

Verder een kort bericht over een door KRUPP vervaardigd kanon, tot het beschieten van ballons: 6,5 cM. „Rohrrüchl.”kanon L/35, proj. gew. 4,3 KG., aanv. snelh. 600 M., grootste elevatie 60°. N. M. B., No. 20, geeft eenige cijfers uit het jaarbericht 1906 van de vlootvereeniging.

In. Rev. mil., Mei, een uitvoerig bericht over de recruteering in 1905.

ENGELAND.

Int. Rev., Mei, geeft een uitvoerig uittreksel uit het onlangs verschenen witboek betr. de marinebegroting 1907/08. (Zie ook Strefleur, Mei.) Tevens eenige uitvoerige mededeelingen over de bereden infanterie.

In Jahrb. A.u.M., Mei, de nieuwe indeeling der vloot:

- I. De Kanaalvloot. Basis Portland. 14 slagschepen en het 1ste kruiser-eskader, bestaande uit 4 pantserkruisers.
- II. De Atlantische zeevloot. Basis Berehaven. 6 slagschepen en het 2^e kruiser-eskader, best. uit 4 pantserkruisers.
- III. De Middell. zeevloot. Basis Malta en Gibraltar. 6 slagschepen en het 3^e kruiser-eskader, best. uit 4 pantserkruisers.
- IV. De vloot voor het Moederland.
  - A. De eerste divisie in Sheerness, welke voortdurend mobiel is en bestaat uit: 6 slagschepen, 6 pantserkruisers, 3 kleine beschermde kruisers en 48 torpedobootvernielers.
  - B. De tweede divisie, samengesteld:
    - a. in Portsmouth, uit 4 slagschepen, 4 pantserkruisers, 4 groote en 3 kleine beschermde kruisers, voor $\frac{3}{5}$ mobiel;
    - b. in Devonport, uit 3 slagschepen, 4 pantserkruisers en 4 groote beschermde kruisers.

FRANKRIJK.

Jahrb. A.u.M., Mei, geeft een uitvoerig bericht over proeven met een nieuw, door den Kapitein DUCREST ontworpen, berggeschut ter vervanging van het 80 mM. geschut van 1878 (zie ook Jahrb. A.u.M., 1906, Sept.); eene goede afbeelding van het geschut komt voor in Art. Monatshefte, 1907, Jan. Verder een wetenswaardig bericht over de door

den Genl. LANGLOIS genoemde nadeelen, verbonden aan het Fransche veldart.-mat. M/97, en over de nieuwe (van 2 Mrt. '07) bepaling betr. indeeling in oorlogstijd van een deel van het personeel van den grooten Gen. Staf bij de opperbevelhebbers van de verschillende legers (eene wijziging van art. 2 van de bepalingen van 6 Mei 1890 betr. de samenst. v. d. Gen. Staf). Ten slotte eene scherpe critiek van den Genl. LAMIRAUX over de „parodie van eene mobilisatie van de 4e divisie”.

Eenige uitvoerige beschouwingen over de Fransche Generaliteit naar aanleiding van het in de Fransche pers in scherpe bewoordingen afgekeurde feit, dat er veel te veel en veel te oude generaals zijn.

Eene nieuwe uitgave van het „Vademécum de l'officier aux grèves”, bewerkt door BOSCHET, is verschenen.

De verdeeling der strijdkrachten ter zee behelst, als volgt, Streffleur, Mei:

I^{ste} eskader (Middell. zee): 6 slagschepen, 3 pantserkruisers, 1 kruiser 2e kl. en 1 kruiser 3e kl., 11 torpedobootvernielers. De slagschepen, kruisers en 5 torpedobootvernielers blijven het geheele jaar in dienst.

IIe eskader (Middell. zee): 6 slagschepen, 3 pantserkruisers, 1 kruiser 3e kl. Drie slagschepen blijven met verminderde bemanning het geheele jaar in dienst; de overige blijven „en disponibilité armée”; de kruiser 3e kl. met volle bemanning het geheele jaar in dienst.

IIIe eskader (Kanaal): 6 pantserkruisers, 1 kruiser 3e kl. en 8 torpedobootvernielers. Alle kruisers blijven 6 maanden met volle en 6 maanden met verminderde bemanning in dienst, 5 torpedobootvernielers gedurende het geheele jaar, de rest gedurende een korteren tijd met volle bemanning in dienst.

De scheepsdivisie in het verre Oosten: 1 kruiser 1ste kl., 3 kruisers 2^e kl., 6 torpedobootvernielers, 1 transportschip, 1 kanonneerboot 1ste kl. en 6 rivierkanonneerbooten.

De scheepsdivisie in Indo-China; 1 slagschip 2^e kl. en 2 gepantserde kanonneerbooten.

De Atlantische en Newfoundland-divisie: 1 pantserkruiser, 1 kruiser 2^e kl. en 1 kruiser 3^e kl.

De scheepsdivisie in den Stillen Oceaan: 1 kruiser 2^e kl., 1 kanonneerboot en 1 aviso-transportschip.

De Oost-Indische scheepsdivisie: 1 kruiser 2^e kl., 1 kanonneerboot en 1 aviso-transportschip.

Tevens een bericht over den richtboog voor belegeringsgeschut, ingevoerd voor de 80, 90, 95, 120 en 155 mM. lange, de 155 mM. korte kanonnen M. 81 en de 220 mM. mortieren.

ITALIË.

Jahrb. A.u.M., Mei, geeft uitvoerige beschouwingen over de ontwerp-recruteeringswet en de wet op de organisatie.

In Int. Rev., Mei, eenige mededeelingen over militaire onderwijs-

inrichtingen. Rev. mil., Mei, geeft eenige berichten over uniformveranderingen (offⁿ., onderoffⁿ. en carabinieri) en eenige tabellen, betreffende tractementen, soldijen en vergoedingen. Streffleur, Mei, bericht uitvoerig over het nieuwe etappenvoorschrift, vervangende dat van 1881.

JAPAN.

Jahrb. A.u.M., Mei, vermeldt de samenstelling van het Schimosekruit. (Ontleend aan de Rev. d'Art.)

In la Belg. mil., No. 1857, een kort bericht over den dienstplicht en de recruiteering. Aantal inwoners: 47 mill.; beschikbaar contingent p. jaar 400.000, waarvan geoefend 100.000. 2 jaren oefentijd, 5 jaren in de reserve (tot het 27ste jaar), daarna tot het 40ste jaar i/d. landstorm.

MONTENEGRO.

Het verdedigingsstelsel wordt besproken in Int. Rev., Mei.

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Int. Rev., Mei, geeft een uitvoerig bericht over de nieuw georganiseerde verlichtings-afdeelingen (de toestellen, samenstelling, enz.). Tevens een bericht over de zware artillerie van het veldleger, de oprichting van 5 divⁿ. belegeringshouwitsers en over het belegeringsartilleriematerieel en -park. Nog eene beschrijving van het 8 cm. snelvuurgeschut M/5 in Jahrb. A. u. M., Mei.

Rev. mil., Mei, bericht omtrent de Keizermanoeuvres in 1907, over de marinebegroting 1907 (45.645.000 Kr., d.i. 14.502.590 Kr. méér dan in 1906), over het automobilisme in het leger en over de reorganisatie van de Krijgsschool.

PORTUGAL.

Eenige mededeelingen over het nieuwe mobilisatievoorschrift vermeldt Int. Rev., Mei. Rev. mil., Mei, bericht uitvoerig over de tractementen, soldijen en vergoedingen, zooals deze 24 Dec. 1906 zijn vastgesteld.

RUMENIË.

M. Woch., No. 51, behelst de oorlogsbegr. 1907/08, totaal 48.659.000 Frs. (inbegrepen grenswachten, brandweer en gevangeniswachten).

RUSLAND.

Een uitvoerig bericht over de recruiteering in 1906 in Rev. mil., Mei.

SERVIË.

Het verdedigingsstelsel in Int. Rev., Mei.

SPANJE.

Rev. mil., Mei, bericht, dat bij Kon. besl. van 14 Maart l.l. een credit van 1.225.000 Frs. is toegestaan voor de herfstmanoeuvres en de praktische oefeningen van de schietschool. Deze som is verdeeld, als volgt:

voor de inf.-manoeuvres	65.000 Frs.
cav. "	13.000 "
art.-schietoef ⁿ .	150.000 "
pract. oef ⁿ . genie	159.000 "
inf.-munitie (500.000 patronen)	80.000 "
8 studie-commissies voor de spoorwegen	13.500 "
	<hr/>
	480.500 "
centrale schietschool	176.700 "
mobilisatie-oefeningen, enz.	567.300 "
	<hr/>
	1.224.500 "

ZWITSERLAND.

Rev. mil., Mei, geeft de volgende cijfers over de sterkte van het leger. Totaal 232.677 soldaten; verdeeld, als volgt:

Iste legerkorps.	43.701 man.
II ^e "	43.495 "
III ^e "	42.039 "
IV ^e "	41.114 "
Vestingtroepen.	21.648 "
Ter beschikking (troupes en disponibilité).	40.558 "
Gen. staf.	122 "
	<hr/>
	232.677 man.

Per divisie, als volgt, te verdeelen:

Iste divisie	15.161 man.	V ^e divisie	14.093 man.
II ^e "	14.718 "	VI ^e "	15.085 "
III ^e "	14.624 "	VII ^e "	12.796 "
IV ^e "	15.124 "	VIII ^{ste} "	12.746 "

De infanterie	telt	104 263 man.
" cavalerie	"	5.183 "
" artillerie	"	18.544 "
" genie	"	5.567 "
" geneesk.dienst	"	2.001 "
" admin. tr. tellen	"	1.466 "

De landweer op 1 Jan. 1907,
73.526 man, waarvan 45.994 1ste
ban en 27.532 2^e ban.

Boekaankondiging.

De eerste Nederlandsche defensie-paragraaf. De roem en de trots van den Vrijzinnig-Democratischen Bond, door P. DONK, 1^e Luitenant der Infanterie. 's Gravenhage, 1907. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Volksleger? door J. M. BENTEYN, Ritmeester. 's Gravenhage, 1907. W. P. VAN STOCKUM.

Het Volksleger. Voorstel tot oplossing van het defensievraagstuk voor Nederland in nationalen zin, door J. F. HEEMSKERK. Groningen, 1907. J. HAAN.

In eene luchtige, vlot geschreven causerie maakt de Heer DONK zich niet weinig vroolijk over de onlangs vastgestelde defensie-paragraaf van den Vrijzinnig-Democratischen Bond. En inderdaad niet zonder reden! De groote woorden, waarmede deze paragraaf is besproken, toegelicht en aanbevolen, passen weinig bij haren inhoud, welke zoo vele en zoo groote onvolkomenheden vertoont. Dat de Vrijzinnig-Democratische bond aan dien inhoud is blijven vasthouden, zichzelf in dit opzicht niet heeft willen herzien, ten eenen male doof is gebleven voor de critiek, waaraan het ontwerp defensie-paragraaf nu reeds drie jaren geleden van zoo verschillende zijden werd onderworpen (zie o.a. „Militaire Spectator” 1904, blz. 550), mag te recht verwondering wekken en zal, wanneer het ooit komt tot het in daden omzetten van deze papieren paragraaf, voor den Bond zelf vermoedelijk nog wel de meeste moeilijkheden opleveren. Moge, vóór het zoover komt, de Bond hebben leeren inzien, dat de zaak, welke hij voor staat, zeker niet gediend wordt door eene — van zoo weinig zaakkennis getuigende — oplossing van het militaire vraagstuk, als de defensie-paragraaf heeft willen leveren.

Niet rechtstreeks tegen het volksleger der Vrijzinnig-Democraten, doch tegen al, wat volksleger heet, keert zich de Heer BENTEYN. Hij plaatst zich daarbij op een zeer apart, *uitsluitend* militair standpunt, vanwaar hij, vèr verheven boven hetgeen het volk denkt en voelt, de eischen decreteert, waaraan bij de vorming, oefening, enz. van het

leger, naar zijne meening, voldaan zal moeten worden. Bij de formulering van die eischen wordt de S. intusschen niet, althans niet in de eerste plaats geleid, door hetgeen hijzelf noodig acht, maar door hetgeen Engeland, Frankrijk en Duitschland zullen noodig achten, o.a. opdat zij onze weerbaarheid kwalitatief gelijkwaardig zullen achten met de hunne.

Het door den S. ingenomen standpunt schijnt ons in tweeërlei opzicht niet aanbevelenswaardig toe. In de eerste plaats, omdat hij, die over het militaire vraagstuk spreekt en geen rekening houdt met de strooming, welke ten aanzien daarvan in het volk leeft, ja, wat meer zegt, zich rechtstreeks daartegen in beweegt, zijne krachten verspilt en daarom nutteloozen arbeid doet. Het is toch heusch niet meer van onzen tijd, dat men slechts zou hebben aan te geven, dat dit of dat zus of zóó moet zijn, om zijne wenschen door eene volgzaame menigte verwezenlijkt te zien. Integendeel, men moet — ten minste als men practisch werkzaam wil zijn — zich zeer nauwlettend rekenschap geven van de wenschen, die ten aanzien van de organisatie van de verschillende takken van den Staatsdienst in het volk leven; men moet de beweging, wanneer deze eene duidelijk uitgesproken richting begint aan te nemen, trachten te leiden, door zich aan het hoofd daarvan te stellen, wil men niet gevaar loopen medegesleurd te worden door den stroom, dien men te vergeefs heeft trachten te keeren. En dat dit zoo is, is toch ook eigenlijk niet meer dan natuurlijk! Men vergete toch niet, dat de organisatie er is voor het volk en niet omgekeerd.

In de tweede plaats achten wij het niet juist gezien, de waarde, welke het leger voor de oorlogvoering heeft en dus het nadeel, dat een eventueele tegenstander, het voordeel, dat een eventueele bondgenoot daarvan hebben kan, zonder meer, uit te drukken in een zeker aantal maanden eerste-oefeningstijd, omdat men daarbij een machtigen factor geheel buiten rekening laat, n.l. den geest, die het volk bezielt, en welke in hoofdzaak de volkskracht bepaalt. Wanneer in een gegeven geval eene goed uitgeruste, voldoende geoeffende strijdmacht, die uit het geheele volk voortgekomen en bezielt is door de „volonté de vaincre”, ter verdediging van hare rechten gereed staat, dan zal de sterkte van die strijdmacht beslissen over de waarde, welke zij in de oogen van den tegenstander heeft en niet het aantal maanden oefeningstijd. En wanneer die wil niet aanwezig is, dan zal verlenging van den oefeningstijd aan dit gemis aan innerlijke kracht niet te gemoet kunnen komen. Dat leert ons de historie op zoo menige bladzijde.

Daarom is dan ook de volksopvoeding in ons oog van zoo overwegenden invloed op de bevredigende oplossing van het militaire vraagstuk; zoo lang een volk geen geloof in eigen kracht heeft, zal de militaire lasten uitsluitend als „lasten” beschouwen en in zinneloozen zin nooit groote beteekenis kunnen hebben.

Wanneer men zich nu echter op een ander standpunt stelt, dan hetgeen wij aanbevelingswaardig achten voor hem, die zijne gaven ten

nutte van leger en volk wenschte aan te wenden, dan wil men, zij het ook niet een rechtstreeks practisch doel, toch in elk geval door het woord, dat men spreekt, iets bereiken. . . . tenzij men niet meer beoogt dan uiting te geven aan een gevoel van onvrede en misnoegdheid. En nu heeft het op ons den indruk gemaakt, alsof het laatste meer dan het eerste bij dezen Schrijver het geval is, althans waar hij over het volksleger sprak (zijne militair-politieke en strategische overwegingen, waarmede wij in meer dan één opzicht niet kunnen instemmen, blijven hier buiten bespreking). Welk doel toch, kan men anders hebben met eene voorstelling van zaken, welke — de juistheid daarvan buiten beschouwing latende — moedwillig zóó donker gekleurd is als die, welke de S. te boek stelt in zijne beoordeeling van den huidige staat onzer weerbaarheid. Dat hij hiermede een goed werk deed, meenen wij te moeten betwijfelen. Wat toch, moet „men”, waarvoor deze brochure geschreven is, denken, als men b.v. het oordeel leest van den S. over zijn eigen Wapen, een oordeel, waarin gesproken wordt van: „*steeds toenemende mindervaardigheid*”¹⁾ en waarin gezegd wordt: „De cavalerie. . . . lijdt bovendien aan voortdurend toenemende uitputting door „gebrek aan vrijwilligers, de kern van het wapen. Het steeds toenemend „incomplete. . . . verhindert intensieve oefening en *brenge de strijdwaarde van dit wapen tot een zoo laag peil terug*”¹⁾ enz.” Wij vragen nogmaals: wat moet het volk denken, als het zulk een oordeel verneemt omtrent een Wapen, waaraan men tot dusverre geen dag van de oefening ontnomen had, en waaraan men zooveel geld, als slechts gevraagd werd, ten koste heeft gelegd? Werkelijk door zulke zwartgallige beschouwingen, door zooveel overdrijving kan geen enkele zaak gediend zijn, ook niet S.'s strijd tegen het volksleger.

Een voorstander van het volksleger toont zich daarentegen de Heer HEEMSKERK. Zijn „*voorstel tot oplossing van het defensievraagstuk voor Nederland in nationalen zin*” is echter meer wêlgemeend, dan wêlgeslaagd, aangenomen, dat het *ernstig* gemeend is. Wij weten niet, waar de S. zijne opleiding in de kennis der legervorming, legerorganisatie en legeroefening ontvangen heeft, of welke bronnen bij de, wellicht zelfstandige, bestudeering van die vraagstukken te zijner beschikking hebben gestaan, maar dit weten wij wel, dat de begrippen, welke in zijn voorstel neergelegd zijn, op bijna elk gebied zoozeer afwijken van zekere normen, die men vrij algemeen als gemeen goed beschouwt, dat het inderdaad niet gemakkelijk is, zich daarin in te denken. En is men hierin eenmaal geslaagd, dan blijkt, helaas, dat de moeite, welke daaraan besteed werd, slecht beloond wordt.

Om een enkel voorbeeld te geven van de eenerzijds inderdaad spijzieke wijze, waarop de S. in zijn „voorstel” met tijd en geld omgaat, en anderzijds eveneens op onoordeelkundige wijze de zuinigheid betracht,

¹⁾ Wij cursiveeren.
Mil. Spect. 1907.

vestigen wij op het hiernavolgende de aandacht. De infanterie van het leger telt vier lichtingen, elk der 4 bataljons van het regiment wordt samengesteld uit ééne lichting, terwijl de dienstdag onder de wapenen, als volgt, geregeld wordt: eerste jaar, iedere week één dag 5 à 7 uur oefening onder de wapenen (eene soort lokaal onderricht zonder kazerneering); tweede jaar, gedurende 3 maanden iedere week één dag onder de wapenen (als voren), daarna 12 weken gekazerneerd; derde jaar, 14 dagen gekazerneerd en daarna 10 à 12 dagen manoeuvres; vierde jaar geen oefening. Niettegenstaande er dus, blijkens het voorafgaande, bijna geen troepen onder de wapenen zijn, schijnen de staven voor alle eenheden geformeerd te zijn; welk aandeel de militie-officieren hierin hebben, blijkt intusschen niet; wèl zijn er bij de infanterie weder 36 regimentscommandanten, niettegenstaande nooit meer dan één bataljon van het regiment te gelijker tijd onder de wapenen is. Het aantal opperofficieren wordt van 18 op 37 gebracht, waaronder zelfs een veldmaarschalk.

Daarentegen worden de staven van al die opperofficieren „vooral” gevormd door officieren van de bataljons der 4e lichting (die in *vredestijd* geen oefening hebben), zoodat of die staven of deze bataljons in oorlogstijd weder over geen officieren beschikken.

De „voornaamste winst”, welke S. ten aanzien van zijn stelsel boekt, is „dat de persoonlijke lasten minder zwaar worden en heelemaal niet meer drukken, omdat ze gelijkmatig drukken”. Of deze stelling nu juist de moeite waard was om gedrukt te worden, laten wij in het midden.

Voorts vermelden wij nog voor de curiositeit, dat, naar S.'s meening, de rijdende artillerie voorzien moet worden van houwitseren en machinegeweren, dat vermeerdering der infanterie gewenscht is, „ook opdat eene gestoorde mobilisatie ons nog de gelegenheid tot kansrijke verdediging zou laten”, en dat de compagnies-commandanten der infanterie bereiden moeten worden, „omdat de ontzaggelijke uitwerking van de hedendaagsche vuurwapenen dwingt tot zóó verspreide gevechtsorde dat eene compagnie niet meer te voet te commandeeren is”.

Om intusschen te doen zien, dat ook de details door den S. wel verzorgd worden, vermelden wij nog, dat bij de cavalerie „de sabel en de scheede niet langer aan den man maar aan het zadel verbonden moet worden”, terwijl „de cavalerist bewapend moet worden met het gewone infanterie-geweer met bajonet”.

Er is, dunkt ons, voor hen, die het volksleger wèlgezind zijn, wel aanleiding om, met het oog op dit „voorstel”, te denken aan die vrienden, waarvoor men gaarne bewaard blijft.

Onderzeeërs. 1902 - 1906 (met 12 afbeeldingen), door
A. E. THIERENS. 's Gravenhage, 1907. Uitgave van
„DE AVONDPOST”.

De Heer THIERENS geeft in zijne brochure „Onderzeeërs” (een verzamelaarsnaam voor eigenlijke onderzeebooten en duikbooten) een overzicht

van de ontwikkeling van dit type van oorlogsvaartuigen in de periode 1902—1906, zoowel aan de hand van openbaar gemaakte verslagen over met deze schepen genomen proeven, als van andere, daarover in het licht verschenen artikelen. Vooral in den tegenwoordigen tijd, nu de onderzeebooten meer en meer de algemeene belangstelling wekken, zal menig een gaarne gebruik maken van de hem door het verschijnen van dit boekje geschonken gelegenheid, om zich op de hoogte van den oogenblikkelijken stand van dit vraagstuk te stellen.

Revue voor Internationalisme (Hollandsche editie), onder redactie van het bureau der stichting voor internationalisme te 's Gravenhage. 1^e Jaarg. Afl. 1. Amsterdam—Leipzig. MAAS & VAN SUCHTELEN.

Ter kenschetsing van de strekking van dit tijdschrift lezen wij, uit de eerste aflevering daarvan, het volgende samen.

Het gemis aan doelmatige organisatie, dat men in het geheele internationalisme terug vindt, de oorzaak, dat ondanks honderden internationale vereenigingen, instituten, associaties, federaties, enz., men toch zoo weinig van het internationalisme bespeurt, wil deze Revue opheffen door een beeld te geven van al, wat op dit gebied gedacht en gewerkt is, en van wat in de toekomst nog moet worden gedaan. Maar vooral wil zij practisch organiseerend optreden en voorbereiden de vorming van een wereldverband tusschen alle verschillende internationale vereenigingen. Dit verband zal zijn: de Stichting voor Internationalisme, een zedelijk lichaam, waarin alle groote wereldgeesten zullen zitting hebben en dat gevestigd zal zijn in Den Haag, den zetel van het Hof van Arbitrage.

In deze eerste aflevering worden de volgende onderwerpen behandeld: een grootsch Plan (het plan); de Hoofdstad der wereld; de eeuw van het Internationalisme; De Federatie der Europeesche Staten; Internationalisme en Patriotisme; Coöperatie een internationale Vredestichtster; de internationale Bibliographie en hare toekomst; internationale belangen van Architecten; de levensverzekering als internationaal instituut; de stichting der Wereld-hoofdstad in Den Haag.

Ter aankondiging ontvangen.

„Pro en Contra” betreffende vraagstukken van algemeen belang. Militarisme. Pro: JHR. F. A. G. BEELAERTS VAN BLOKLAND, Bibliothecaris aan het Departement van Oorlog. Contra: DR. LOUIS A. BÄHLER, Predikant in de N. H. Kerk te Oosterwolde. *Baarn*, 1907. HOLLANDIA-DRUKKERIJ.

Advies over het ontwerp van wet tot wijziging van Art. 42 van het Regeerings-Reglement (het oppergezag van den Gouverneur-Generaal over de landmacht in Nederlandsch-Indië, de wettelijke regeling van de positie der officieren van het Indische leger). Vereeniging „Moederland en Koloniën”. 's *Gravenhage*, 1907. M. VAN DER BEEK'S Hofboekhandel.

Iets over de beoordeeling van het paard op uithoudingsvermogen, door F. LAMÉRIS, Kapitein-Paardenarts. (Overdruk: Tijdschrift voor Veeartsenijkunde.)

De organisatie eener algemeene veiligheidspolitie, door P. VAN OORT, Kapitein der Koninklijke Marechaussee. (Overdruk: De Militaire Gids.) *Haarlem*, 1907. DE ERVEN F. BOHN.

Het Krijgsgeschiedkundig Archief en „de Waarheid” betreffende Beeringen, 5 Augustus 1831, door F. DE BAS, Directeur van het Krijgsgeschiedkundig Archief van den Generalen Staf. Met kaartje. *Harderwijk*, 1907. I. WEDDING.

Electrotechniek. Leerboek voor den Machinist-Elektricien, door A. VOSMAER, Elektrisch-Werktuigkundig en Scheikundig Ingenieur. Tweede, vermeerderde druk. *Leiden*. A. W. SIJTHOFF.
